

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMİN SOSYAL VE TARİHİ TEMELLERİ BİLİM DALI

TÜRK EĞİTİM SEN'İN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ VE
TÜRK BASININDAKİ YERİ
(1992- 2009)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nilüfer Pınar Ülker

Danışman: Prof. Dr. Yahya AKYÜZ

Ankara

Mart, 2011

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	I
ÖNSÖZ.....	II
ÖZET.....	III
GİRİŞ	1
Problem.....	1
Amaç	8
Önem.....	8
Sayıtlılar	9
Sınırlılıklar	9
Tanımlar	10
Yöntem	11
Araştırmanın Modeli.....	11
Evren ve Örneklem.....	11
Verilerin Toplama Teknikleri.....	12
Verilerin Analizi	12

I. BÖLÜM

Türkiye’de Öğretmen Sendikacılığına Genel Bir Bakış.....	13
Sendikacılığa Giriş.....	13
A) Sendika Kavramı.....	14
1. Sendikal Unsurlar.....	17
1.1 Sendikanın Amacı.....	17
1.2 Serbestçe Kurulabilme.....	18
1.3 Bağımsız Olma.....	20
1.1.3.1 Devlete Karşı Bağımsız Olma.....	20
1.1.3.2 Siyasi Partilere Karşı Bağımsız Olma.....	21
1.1.3.3 İşçi ve İşveren Sendikalarının Karşılıklı Bağımsız Olması.....	22
1.1.3.4 Diğer Kuruluşlara Karşı Bağımsız Olma.....	23
1.1.4 Demokratik Esaslara Uygunluk.....	24

1.1.5 Özel Hukuk Tüzel Kişiliği.....	25
2. Sendika Özgürlüğü ve Sendikaların Oluşum Şartları.....	26
2.1 Sendika Özgürlüğü Kavramı	26
2.2 Batı'da Sendika Kavramı.....	29
2.2.1 Sanayi Devrimi.....	29
2.2.1.1 Ücretler.....	32
2.2.1.2 Çalışma Süreleri.....	32
2.2.1.3 Çocukların ve Kadınların Çalışma Yaşamına Girişi.....	33
2.2.1.4 İşçilerin Birleşmesi ve Sendikaların Doğuşu.....	33
B) TÜRKİYE'DE SENDİKALAŞMA SÜRECİ VE TÜRK MEMUR SENDİKALARI.....	34
3.1 Osmanlı Devleti Dönemi.....	34
3.2 Cumhuriyet Dönemi.....	36
3.2.1 1924-1960 Dönemi.....	36
3.2.2 1960-1971 Dönemi.....	37
3.2.3 1971-1980 Dönemi.....	43
3.2.4 1980-1993 Dönemi.....	44
3.2.5 1993-1995 Dönemi.....	47
3.2.6 1995-1998 Dönemi.....	48
3.2.7 1998'den Günümüze Memurların Sendikal Hakları.....	50
3.3 Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu.....	51
C) TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN SENDİKACILIĞI	58
4.1 Öğretmen Sendikacılığı	58
4.1.1 Öğretmen Sendikacılığının Önemi.....	59
4.1.2 Dünyada Öğretmen Sendikacılığının Önemi.....	61
4.2 Türkiye'de Öğretmen Sendikacılığının Tarihi Gelişimi.....	64
4.2.1 Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	68
4.2.2 Cumhuriyet Dönemi.....	68
4.2.2.1 1924-1960 Dönemi.....	68
4.2.2.2 1960-1971 Dönemi.....	70
4.2.2.3 1971-1980 Dönemi.....	73
4.2.2.4 1980-1990 Dönemi.....	78

4.2.2.5 1990-1995 Dönemi.....	79
4.2.2.6 Türkiye’de 1995’ten Günümüze Öğretmen Sendikacılığı.....	81

II.BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM SEN.....	83
1. Türk Eğitim Sen’in Eğitim Sorunlarına Bakış Açısı.....	91
2. Türk Eğitim Sen’in Milli ve Ahlaki Değerlere Bakış Açısı.....	101
3. Türk Eğitim Sen’in Yaptığı Araştırma ve Anketler.....	108
a) 2000- 2001 yıllarında yapılan anket ve araştırmalar.....	108
b) 2002 yılında yapılan anket ve araştırmalar	110
c) 2003 yılında yapılan anket ve araştırmalar.....	111
d) 2004 yılında yapılan anket ve araştırmalar.....	112
e) 2005- 2006 yıllarında yapılan anket ve araştırmalar.....	113
f) 2007 yılında yapılan anket ve araştırmalar.....	114
g) 2008- 2009 yıllarında yapılan anket ve araştırmalar.....	116
4. Türk Eğitim Sen’in Yayınları.....	117
 SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME.....	119
 KAYNAKÇA	122
 EKLER.....	128

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ ÇALIŞMASI RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Yahya AKYÜZ

Üye : Doç. Dr. Yasemin KEPENEKÇİ

Üye : Doç. Dr. Hayat BOZ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2011

Prof.Dr.Nejla KURUL

Enstitü Müdürü

JÜRI İMZA LİSTESİ

ÖNSÖZ

Bu araştırma, Türk Eğitim Sen'in kurulduğundan bu yana basında yer alan haberlerinin derlenmesi ve tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişimlerin gözler önüne serilmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde; problem, araştırmanın amacı, önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almakta ve araştırmanın yöntemi açıklanmaktadır. Birinci bölümde ayrıca sendikal kavram ve unsurlara değinilmiş; Türkiye'de sendikalaşma süreci ve Türk memur ve öğretmen sendikaları açıklanmıştır. İkinci bölümde ise Türk Eğitim Sen'in tarihsel gelişimi anlatılmış ve ardından sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmanın başlangıcından bitimine kadar beni destekleyip yol gösteren değerli hocam ve danışmanım Prof.Dr.Yahya Akyüz'e , araştırmanın İstanbul yönü için bana yardımcı olan Prof.Dr.Cemil Öztürk'e , sendika arşivini bana açan Yard.Doç.Dr.Hanefi Bostan'a, benden desteğini esirgemeyen annem ve babam F. Mine ve Şevket Ülker'e ve eşim M. Hanifi Tartıcı'ya, ayrıca bize daima ilgi gösteren ve sabırla her türlü sorunumuzu çözen Eğitim Bilimleri Enstitüsü Öğrenci Sekreterliğinde görevli bulunan Reyhan Coşkun'a teşekkür ederim.

N.Pınar ÜLKER

ÖZET

Bu araştırma, Türk Eğitim Sen'in 1992- 2009 yılları arasında geçirdiği değişim ve gelişimleri ve bunların medyada ki yansımalarını göstermek için hazırlanmıştır. Araştırmanın modelinde tarama yaklaşımı kullanılmıştır.

Bu araştırmanın evreni, 1992- 2009 yılları arasında içinde Türk Eğitim Sen'in bulunduğu gazete haberleridir.

Araştırmada, gazete haberlerinin örnekleme olarak Türk Eğitim Sen'in İstanbul 1 nolu şubesinin arşivi kullanılmıştır. Araştırmada konu edilen basın taraması Türk Eğitim Sen'in kendi arşiviyle ve basına yansıyan haber ve bilgilerle sınırlıdır.

Araştırmanın temelini oluşturan Türk Eğitim Sen, 2010 yılı itibariyle en fazla üyeye sahip olan eğitim sendikasıdır. Türkiye Kamu-Sen konfederasyonu bünyesinde yer alan Türk Eğitim-Sen, 18 Haziran 1992'de kurulmuş olan ve Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri iş kolunda faaliyet gösteren bir sendikadır.

Araştırmanın, Türk Eğitim Sen nezdinde Türkiye'deki öğretmen sendikalarının tarihsel sürecine ve zaman içindeki gelişimine ışık tutması amaçlanmıştır.

ABSTRACT

This research is prepared for showing the changes and developments of Türk Eğitim Sen and the reflections of these in media between the years of 1992- 2009.

The population of the study is the newspapers from 1992 till 2009 which are Türk Eğitim Sen in.

In this research, the archive of İstanbul Branch Office (No:1) of Türk Eğitim Sen is used for sampling. The press scanning in the research is restricted with the syndicate's own archive and the news which are followed by the newspapers.

Türk Eğitim Sen, which is the main issue of this research, is the most populated education syndicate as by the year of 2010. Türk Eğitim Sen is one of the member of the confederation of Türkiye Kamu Sen. It is established in 18 June 1992 and it is a syndicate which goes on Educating, Teaching and Science Services branch.

The purpose of the study is historical developments of the education syndicates in Türkiye by focusing Türk Eğitim Sen.

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmamızın problemi, amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıklarına yer verilmiş; ayrıca araştırma ile ilgili bazı temel kavramların tanımları yapılmış ve ilgili araştırmalar konu edilmiştir.

Problem

Eğitim, her felsefi sisteme ve psikolojik yaklaşıma göre değişik şekillerde tanımlanmıştır. Akyüz'e (2009:2) göre eğitim; kişinin zihni,bedeni,duygusal,toplumsal yeteneklerinin,davranışlarının istenilen doğrultuda geliştirilmesi ya da ona bir takım amaçlara dönük yeni yetenekler,davranışlar,bilgiler kazandırılması yolundaki çalışmaların tümüdür.

Sosyolojik olduğu kadar felsefi bir kavram olan eğitim, bilgi aşıl原因 ve bilgiyi yönlendiren ideolojiler,müfredat programları ve pedagojik teknikler ile kişiliklerin ve kültürlerin toplumsal bakımdan yeniden üretilmesini kapsar (Marshall,2005:174).

Bu tanımların pek çoğu, eğitime bir amaç yüklemiştir. İdealistler eğitimi Tanrı'ya ulaştırma süreci için yapılan etkinlikler, realistler insanı toplumun başat değerlerine göre yetiştirme süreci, marksistler çelişkiyi en aza indirip üretimde bulundurma süreci, pragmatistler ise, yaşantılar yoluyla kişide istendik davranış değişikliği oluşturma süreci, varoluşçular ise insanı sınır durumuna getirme süreci olarak ele almışlardır (Sönmez, 2003) .

Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi öğretmende bu bilgi aşılama ve bilgiyi yönlendirme işlevinin en temel aracıdır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 43. maddesine göre; 'Öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir uzmanlık mesleğidir. '

Akyüz'e (1978: 4) göre; az gelişmiş ülkelerde, eğitim geliştirilirse yoksulluk ortadan kalkacak, ülke kalkınacaktır kanısı yaygındır. İktisat, siyasal bilim, eğitim uzmanları da kalkınmanın yalnızca makine, teçhizat, köprü, yol, baraj gibi maddi üretim araçlarına yapılacak yatırımlarla sağlanamayacağı, insana yönelen, onun niteliğini yükseltecek yatırımların ve eğitimin de sosyal değişmeyi hızlandırıcı, üretimde verim artırıcı çok önemli etkileri olduğu görüşündedirler ve özellikle eğitimin bireyde kalkınmanın gerektirdiği yönde zihniyet ve davranış değişikliği oluşturarak kalkınma planlarının uygulanışına istekle katılmasını sağlayacağını ileri sürerler. Burada en büyük görev öğretmenlere düşmektedir.

1789 Fransız İhtilali'nin milli, demokratik, laik ve müspet bilimlere ağırlık veren bir eğitim sistemini alması, geleneksel din adamı-öğretmen tipinden farklı, bağımsız bir öğretmenlik kurumunun doğmasına zemin hazırladı. Bu yeni öğretmen tipine okul dışında da sosyal ve politik görevler verildi (Öztürk, 1996). Öğretmen ve öğretmenlik mesleğinin çağdaş anlamda gelişmesi böylelikle başladı.

Eğitimin gelişmesi aynı zamanda öğretmenin de gelişmesi, kendini geliştirmesi ve daha iyi koşullarda eğitim verebilmesi ile yakından ilgilidir. Öğretmen sorunlarından bahsedince burada artık öğretmenin hakları ve onları hangi oranda elde edip kullandığı da önem taşımaya başlar. Çünkü günümüz öğretmen sorunlarının pek çoğunun temelinde elde edilemeyen hukuki, ekonomik, sosyal haklar yatmaktadır. Bu hakların elde edilmesi konusunda ise

artık devreye çeşitli meslek örgütleri girmektedir ki; bunlardan en önemlisi de sendikalarır.

Her meslek, kendi üyelerinin çıkarlarını, haklarını korumak ve sorunlarını dile getirmek için örgütlenir. Bu husus öğretmenler için de söz konusudur (Tezcan,1997: 234). Eğitim sendikaları bu amaçla kurulan örgütlerdir.

Sendikaların genel amacı, gelirlerin ve çalışma koşullarının, üyeleri için tutarlı biçimde uygulanan kurallarla belirlenmesini sağlamaktır, yalnız bazı sendikaların daha geniş kapsamlı toplumsal ve siyasal hedefleri bulunduğu da belirtilmelidir (Marshall,2005: 649).

Sendikaların başarısı temsil ettikleri kesimlerin sorunlarını yetkili kurumlar nezdinde çözebilme başarısıyla doğru orantılıdır. Gücünü temsil ettiği kitleden alan sendikalar yalnız üyelerinin değil, tüm meslek grubunun çıkarları için çalışır. Kazanımlarından yalnızca kendi üyeleri değil aynı mesleği icra eden tüm çalışanlar yararlanır (Demiryürek, 2008: 2).

Ancak Türkiye'deki öğretmen örgütlenmesi aşağıda en önemlileri gösterilen sorunlarla karşı karşıyadır:

- a. Hükümetlerle ilişkilerin düzenlenmesi
- b. Çeşitli sendikal hak ve olanaklara kavuşmak
- c. Siyasal partilere karşı bağımsızlıklarını korumak
- d. 'Fraksiyon bağınazlığı'ndan kurtulmak
- e. Örgütler arası normal ilişkiler geliştirmek
- f. Mesleki sorunlara daha çok eğilmek (Akyüz, 1980:37)

Bu sorunlar hala güncelliğini korumakta ve çözüm beklemektedir.

Kamu emekçilerinin sendikal hareketleri diğer işçilerden farklılık arz eder. Bu farklılık çalışanların konumlarıyla ilgilidir. Kamu emekçileri doğrudan veya dolaylı olarak devlet yönetimine katılmaktadırlar. Devletin yönetim ile ilgili kararlarını uygulayan veya denetleyen kamu emekçileridir (Yavuz, 2003; Akt: Demiryürek, 2008: 2).

Nicelik yönünden, kamu görevlileri arasında öğretmenler en çok sayıyı oluşturdukları gibi, toplumun dar gelirli kesimlerinden gelmiş aydınların da çoğunluğunu oluştururlar. Öğretmenler, gördükleri hizmetin, toplumun tüm katmanlarına yönelik olması, toplumdaki tüm çelişkilerin gözlenebilmesine olanak sağlaması, mesleğin sürekli okuyup gelişmeyi gerektirmesi gibi nedenlerle de özellik taşırlar. Geçmişten beri öğretmenlerin, kamu görevlileri arasında ilk örgütlenen kesimi oluşturması rastlantı değildir (Altunya, 2008: 19).

Türkiye’de ilk öğretmen örgütü, II. Meşrutiyet’i izleyen günlerde (Temmuz 1908) kurulan Encümen-i Muallimin (Öğretmen Topluluğu) dir. Zamanla İstanbul ve büyükçe başka taşra kentlerinde de öğretmen dernekleri kurulmuştur (Akyüz:1970). 23 Temmuz 1908’de II. Meşrutiyet ilân edilmiş, örgütlenmeye imkân vermeyen II. Abdülhamit yönetimi özgürlükçü bir görünüş kazanmıştı. “İlân-ı hürriyet”de denen bu siyasî olay, tüm ülkede bir özgürlük fırtınası estirmiş, bu ortam içinde hemen her mesleğin mensupları meslekî, siyasî bir çok cemiyetler, dernekler kurmaya başlamışlardır. Bu bir sivil toplum hareketidir. Başka deyişle, kamuda ya da özelde çalışan kişiler çıkarlarını savunabilmek için örgütlenme ve seslerini duyurma gereksinimi duymuşlardır. Bu örgütler kısa sürede mantar gibi çoğalmışlardır. İşte kömürcülerin bile örgütlenmeye gittikleri bu ortam içinde öğretmenler de meslekî örgütler kurmuşlardır (Akyüz, 2009).

Bizde ilk öğretmen örgütü Üniversite ve Darülmualimîn (Erkek Öğretmen Okulu) mezunlarının 23 Temmuz 1908 inkılâbından hemen sonra

İstanbul'da kurdukları Encümen-i Muallimîn'dir. Bu girişimden çok kısa bir süre sonra yine İstanbul'da idadî, rüşdî ve iptidaî okulların öğretmenleri Muhafaza-i Hukuk-ı Muallimîn Cemiyeti adında ikinci bir örgüt kurmuşlardır. Bunun amacı, adından da anlaşılacağı gibi “öğretmenlerin haklarını savunmak” ve belgede belirtildiğine göre, “halk arasında eğitimin yaygınlaşmasını sağlamaktır”. Muhafaza-i Hukuk-ı Muallimîn Cemiyeti'nin başkanlığına Zeki Bey getirilmiştir (Akyüz, 2009).

Altunya'ya (2008) göre; Türkiye'de öğretmen örgütçülüğünün II.Meşrutiyet döneminde başlamasının iki önemli nedeni daha vardır: Birincisi, Meşrutiyet'in ilanının getirdiği görece özgürlük ortamı. İkincisi de bu dönemde ıslah edilen öğretmen okullarının daha nitelikli öğretmen yetiştirmeye başlamasıdır. 1920 yılında TBMM'nin açılmasından sonra Ankara'da 'Muallim ve Muallime Cemiyeti' kurulmuş ve Anadolu'nun değişik yerlerinde bu cemiyetin şubeleri açılmıştır. Cemiyetin adı 7 Mayıs 1921 tarihinde 'Türkiye Muallime ve Muallimin Dernekleri Birliği' şeklinde değiştirilmiştir (Akyüz, 1978).

Tek parti döneminde, partinin ve devletin gözetiminde, öğretmenleri ilgilendiren iki önemli olay olmuştur. Bunlardan ilki, Şubat 1932'de 'Halkevleri' nin kurulmasıdır. İkinci önemli olay ise Köy Enstitüleri'nin kurulmasıdır. Enstitüler, uyguladıkları pedagojik demokrasi sayesinde tek parti dönemine karşın öğrencilerine demokrasi kültürünü yaşatarak kazandırmayı başarmışlardır (Altunya, 1999).

1946'da Cemiyetler Kanunu kamu görevlilerine çok sınırlı yetkilerle dernek hakkı tanıyınca ilk örgütlenenler yine öğretmenler oldu.1961 Anayasası, kamu görevlilerine de 'sendika hakkı' tanıyordu. Dört yıllık sürüncemeden sonra 1965'te yürürlüğe giren 624 sayılı Kamu Personeli Sendikaları Kanunu, dernekçilikten de geri bir sendika modeli getiriyordu. Bu yüzden üye sayısı düşük sendikalar doğdu (Altunya,1999).

Daha sonra askeri rejimin baskıları öğretmen örgütlerinin üzerinde görülmeye başladı ve bu 1985 yılına kadar sürdü. Öğretmenlerin 1980 ve 1985 arası çeşitli örgütlenme deneyimleri olduysa da pek etkili bir sonuç elde edilemedi (Altunya, 1999).

Arada geçirilen inişli çıkışlı ve mücadeleli yıllar sonunda Nisan 1986'da yayına başlayan ' abece ' dergisi yeni örgütlenmenin adresi olmuştur. Bunun ardından da teker teker kurulan eğitim sendikalarına 1992 yılında Türkiye Eğitim Çalışanları ve Öğretim Hizmetleri Sendikası (Türk Eğitim Sen) katılmıştır (Altunya, 1999).

12 Eylül darbesi tüm çalışan örgütlerine olduğu gibi, memur derneklerine de ağır darbeler vurmuş, dernekler kapatılmıştır. Binlerce memur örgütsel faaliyetlerinden ötürü cezalar almış, derneklerin mal varlıklarına el konulmuştur. 12 Eylül darbesinden sonra, ülkenin yeniden siyasi iktidarlar tarafından yönetilmeye başladığı normalleşme sürecinde, 1986'dan sonra memurlar yeniden dernek, vakıf vb. şeklinde örgütlenmeye başlamışlardır. Burada örgütlenmelerin yine siyasal ayrımlar temelinde olduğu söylenebilir (İnceoğlu, 2010).

Memur sendikacılığında önemli ve büyük bir hareket, 1988 yılında Türkiye Kamu Çalışanları Vakfı olarak bütün Türkiye'de örgütlenmiş, bürolarını açmış olan Türkiye Kamu-Sen örgütlenmesi olarak karşımıza çıkmıştır. Bütün hizmet kollarında daha önce vakıf çatısı altında örgütlenen Türkiye Kamu-Sen, 1992 yılında çok kısa sürede vakıf bürolarını sendikaya çevirmek suretiyle bütün hizmet kollarında sendikalarını kurmuş ve aynı yıl bu sendikalar birleşerek Türkiye Kamu-Sen konfederasyonunu oluşturmuşlardır (İnceoğlu, 2010).

Türkiye Kamu-Sen konfederasyonu bünyesinde yer alan Türk Eğitim-Sen, 18 Haziran 1992'de kurulmuş olan ve Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri iş kolunda faaliyet gösteren bir sendikadır. Sendikanın temeli Türkiye'de memur sendikacılığı hareketinin alt yapısını oluşturmak amacıyla Ankara'da kurulan Türkiye Kamu Çalışanları Vakfı'na dayanır. Her iş kolundan memurların üye olabildiği bu vakıf kurulduktan sonra kısa sürede bütün Türkiye'de örgütlenmiş ve bu vakıf üyeleri Türkiye'nin memurlara sendikal hakların verilmesini de içeren İLO sözleşmesini kabul çalışmaları devam ederken kendi hizmet kollarında sendikalar kurmuştur. Zaten önceden vakıf çatısı altında örgütlü olmaları sendikaların kısa sürede kurulmasını sağlamıştır. Bu kurulan sendikalardan biri de eğitim çalışanlarının kurmuş olduğu Türk Eğitim-Sen'dir (İnceoğlu, 2010). Kuruluşundan sonra 20 Haziran 1992'de yaptığı toplantıda ilk memur sendikaları konfederasyonu olan 'Türkiye Kamu-Sen'e bu kapsamda kurulan diğer 13 sendika ile birlikte katılma kararı almıştır. Sendika halen bu konfederasyon çatısı altında faaliyetlerine devam etmektedir (İnceoğlu, 2010).

Eğitim çalışanlarının ekonomik ve sosyal haklarını geliştirmek, mesleki gelişimlerinin ve yükselmelerinin önündeki engelleri kaldırmak, çağdaş, bilimsel ve milli bir eğitim ortamı oluşturmak, çalışma barışını sağlamak, haksızlıklarla mücadele etmek için hukuk zeminden çıkmadan her türlü eylem ve etkinliği yapmak ve bunun için de haklarının ve hukukunun bilincinde örgütlü bir çalışan kitlesi oluşturmak misyonunu belirlemiştir (İnceoğlu, 2010). Sendikacılık ve öğretmen sendikacılığı incelendiği ve bununla ilgili yayınlar tarandığında görülmüştür ki; öğretmen sendikalarının içinde en fazla üyeye sahip olan Türk Eğitim Sen'le ve onun tarihsel gelişimi ve basında yer alışıyla ilgili kapsamlı bir esere rastlanmamıştır. Bu çalışmanın bu ihtiyaca karşılık vermesi beklenmektedir. Ayrıca bu araştırma belirli bir öğretmen sendikasını ele aldığı için diğer eserlerden de farklı bir nitelik taşımaktadır.

Problem Cümlesi

1992 yılından bu yana gelişimini sürdüren, üye sayısını sürekli arttıran ve eğitim sendikaları içerisinde 2010 yılı itibariyle en fazla üyeye sahip olan Türk Eğitim Sen'in tarihsel gelişimi basınla yoluyla takip edilebilir mi?

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, 1992- 2009 yılları arasında Türk Eğitim Sen'in tarihsel gelişimini incelemek, Türk basınında ne şekilde yer aldığını görmek ve üyelerinin sendikayla ilgili beklenti ve düşüncelerini incelemektir.

Bu temel amaçla cevaplandırılmaya çalışılacak olan sorular şunlardır:

- 1)Öğretmen örgütlenmeleri nasıl başlamış ve ilerlemiştir?
- 2) Türk Eğitim Sen nasıl kurulmuştur?
- 3) Türk Eğitim Sen, Türk basınında ne tür haberlerle yer almıştır?
- 4)Türk Eğitim Sen vaat ettiği sendikal çalışmaları gerçekleştirmekte midir?

Önem

Demokratik ve laik düzeni benimsemiş toplumlarda, demokratik kitle örgütlerinin vazgeçilmez bir yeri vardır. Nicel ve nitel gücüyle kamu görevlilerinin ağırlığını oluşturan öğretmen kitlesinin görev yaptığı eğitim kesiminde gönüllü kitlesele örgütler daha büyük önem taşır (Altunya,1999: 309).

Bu yüzden eğitim sendikaları varlıklarıyla demokratik yaşamın gereklerinden biridir. Daha önce eğitim sendikaları ve öğretmen örgütleriyle ilgili yapılan çalışmalardan farklı olarak bu araştırma öncelikle basına yansıyan sendikal faaliyetleri içeren ve yalnızca spesifik bir sendikayı tanımlayan ilk çalışma olacaktır. Sendikanın özelinde üyelerin ve yöneticilerin görüşleri ve kaydedilen olumlu ve olumsuz gelişmelerde dile getirilecektir.

Ayrıca, araştırmanın, ileriki dönemlerde yapılacak olan çalışmalara kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

Sayıtlılar

- 1) Türk Eğitim Sen'in tarihsel gelişim süreci son yıllarda sendikacılıkta meydana gelen değişimleri temsil edebilecek yeterliliğe sahiptir.
- 2) Sendikanın tarihsel süreci basın yoluyla takip edilebilir.
- 3) Sendikacılık tarihi ve Türk Eğitim Sen'in gelişimi, incelenecek olan yıllar arasında dönemin siyasi ve kültürel yaşamından etkilenmiştir.
- 4) Taranan gazete haberlerinde yer alan sendika yöneticilerine ait görüşler Türk Eğitim Sen'in diğer mensuplarının görüşlerini de temsil etmektedir.

Sınırlılıklar

Araştırmada konu edilen basın taraması Türk Eğitim Sen'in kendi arşiviyle ve basına yansıyan haber ve bilgilerle sınırlıdır.

Tanımlar

Sendika: Kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal ve mesleki hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluş (4688 sayılı KGSK. Akt: Demiryürek, 2008:7).

Kamu Görevlisi: Kamu kurum ve kuruluşlarının işçi statüsü dışındaki bir kadro veya pozisyonunda daimi surette çalışan, adaylık veya deneme süresini tamamlamış, kamu çalışanı (4688 sayılı KGSK. Akt: Demiryürek, 2008:7)

Üye: Herhangi bir sendikaya, o sendikanın tüzüğünde belirtildiği şekilde üyelik formu doldurarak katılan kamu görevlisi (4688 sayılı KGSK. Akt: Demiryürek, 2008:7).

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama teknikleri ve verilerin analizi konuları yer alacaktır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli (deseni), en genel anlamda, araştırma amacına uygun ve ekonomik bir süreçle, verilerin toplanması ve analizi için gerekli koşulların düzenlenmesidir. Bu koşulların düzenlenmesinde iki temel yaklaşım vardır. Bunlar: tarama ve denemedir (Karasar, 2004). Bu çalışma tarama yaklaşımını esas olarak ele almıştır.

Zamansal gelişim ve değişimleri belirlemeyi amaçlayan tarama modelleri ile yapılan araştırmalara, gelişim araştırmaları denir (Karasar, 2005). Bu araştırma bir gelişim araştırması örneğidir.

.Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, 1992- 2009 yılları arasında içinde Türk Eğitim Sen'in bulunduğu gazete haberleridir.

Araştırmada, gazete haberlerinin örnekleme olarak Türk Eğitim Sen'in İstanbul 1 nolu şubesinin arşivi kullanılmıştır.

Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada, belge veya arşiv taraması tekniği kullanılmıştır. Yayınlanmamış dosyalar, arşivdeki evraklar, özel ya da resmi kurumlardaki yazışma evrakları, eşya, araç ve ilgili malzemelerin bulunduğu yerlerde incelenmesi, yorumlanması, yabancı dilde ise tercüme edilerek açıklanması arşiv taraması ana başlığı altında toplanması gereken uygulamalardır (Arıkan, 2005: 105). Arşiv tarama tekniği sayesinde ulaşılan gazeteler incelenecektir.

Verilerin Analizi

1992- 2009 yılları arasında yayınlanan Türk Eğitim Sen'le ilgili haberler taranarak, kronolojik sırayla ele alınacaktır. Sendikal faaliyetlerde zaman içerisinde ne gibi değişiklikler gerçekleştiği incelenecektir.

I.BÖLÜM

SENDİKACILIĞA GİRİŞ

Sendikacılık 18. yüzyılın ikinci yarısında, Batı Avrupa'da Sanayi Devrimi'nin yol açtığı olumsuz koşullar sebebiyle doğmuştur. Başlangıçta iktisadi liberalizmin etkisiyle çeşitli baskı ve yasaklamalarla sindirilmeye çalışılan sendikal hareket, kararlı mücadelelerden sonra, 19. yüzyılda hak olarak tanınmıştır. Sendika hakkı günümüzde gerek iç hukuk gerekse uluslararası hukuk metinlerinde temel insan hakkı olarak yer almaktadır. Başlangıçta işçilerin örgütlenme biçimi olan sendikalar işçi sendikaları güçlenince işverenlerce de tercih edilmiş ve işçi sendikalarına tepki olarak işveren sendikaları kurulmuştur.

Süreç içinde işçi-işveren ilişkilerinde devlet devreye girer. İş hukukunun ortaya çıkması da “devletin çalışma hayatına karışmasının ve bu konuda kurallar koymasının bir sonucudur” (Şahlanan, 1992:1). Devlet ilk olarak iki taraf arasındaki ilişkinin hukuksal çerçevesini belirler.

Bugün sendikalar işçiler için en temel mücadele aracı haline gelmiştir. Kendi çıkar ve haklarını korumak isteyen işçiler için birleşmek zorunlu hale gelmiştir. Birleşerek sendikacılık hareketini yaratması, bu zayıf kalmanın doğal bir sonucu olarak belirmiştir. Sendikalar kısaca, işçilerin; işyeri ve toplumsal alanlarda çıkarlarını sağlamak, haklarını elde etmek ve özgürlüklerini genişletmek için kurdukları örgütler olarak tanımlanabilirler. Sendika, sınıfsal bir örgüttür. Sadece tek bir sınıfın örgütü olmasının doğal bir sonucu olarak sendikanın bir karşı koyma, sömürüyü önleme ve emeğin toplumun olanaklarından adil ölçüler içinde yararlanmasını, işçilerin korunması

ve güvenliklerini sağlama, işçilerin yaşama ve çalışma standartlarının, mesleki statülerinin geliştirilmesi gibi amaçları vardır.

Gelişmekte olan ülkelerde sendikal hareket, bu ülkelerin sosyal, ekonomik ve siyasal bağımsızlık gibi alanlarında rol almaktadır. Toplumsal alanda belli bir ilericiliği kendisiyle birlikte taşıyabileceği gibi tutucu, gerici çevrelerin benimsedikleri düzenleri değiştirme yönünde de etkin olabilmektedir. Değişmeye karşı koyma söz konusu olursa sendikal hareket de buna göre cevap üretmekte, sertleşebilmektedir. Sendikaların müdahale biçimlerini ekonomik, toplumsal ve siyasal yapı belirler.

Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde önce sendika kavramı üzerinde durulmuştur. Daha sonra sendikanın unsurlarına değinilmiştir. Birinci bölümün son kısmında sendika özgürlüğü kavramı açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde aynı zamanda çalışmanın özünü oluşturan Türkiye’de sendikaların doğuşu ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda Cumhuriyet’in kuruluşundan başlayarak, dönemler halinde Türkiye’de sendikacılığın gelişimi incelenmeye çalışılmıştır.

A) SENDİKA KAVRAMI

Sendika kavramının kökeni eski Yunan ve Roma Hukukuna dayanmaktadır. Bu hukuk sisteminde kullanılan “Syndic” terimi ile, birliğin (sitenin) temsilini sağlamakla görevli kişiler, “Syndicat” terimi ile ise “Syndic”in fonksiyonları ifade edilmiştir.

Bugün Fransız, İtalyan ve İspanyol hukuklarında birbirine eş ve benzer anlamda kullanılan “syndicat”, “sindicato”, “sindacato” terimleri ile meslek birlikleri ifade edilmektedir. Türk Hukukunda ise meslek birliklerini ifade etmek için dilimize Fransızca’dan geçen “sendika” kavramı kullanılmaktadır (Şahlanan, 1995:1, Akca, 2003:4). Türk Hukuku da dahil olmak üzere, bu ülkelerde sendika kavramı sadece işçilerin meslek birliklerini değil, işverenlerin meslek birliklerini anlatmak için de kullanılmaktadır. Buna karşılık Almanya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri’nde işçi ve işveren birlikleri farklı kelimelerle ifade edilmektedir (Demir, 1999:3). T.C. 1982 Anayasası’nın 03.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı kanunla (Resmi Gazete, 17.10.2001, 24556) değişik 51. maddesinin birinci fıkrasında, sendikanın tanımını belirleyecek bazı kıstaslar yer almaktadır. Bu fıkra göre, “Çalışanlar (değişiklikten önce işçiler ifadesi yer almaktaydı) ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir.”

Kanun koyucu, Sendikalar Hukukunun temel kaynağı olan 2821 sayılı Sendikalar Kanunu’nun birinci maddesinde de aynı esasları tekrarlamış ve üst kuruluş türü olarak da konfederasyonu öngörmüştür. Aynı kanunun 2. maddesinde de bunları ayrı ayrı tanımlamıştır. Buna göre, sendikayı, “İşçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için meydana getirdikleri tüzel kişiliğe sahip kuruluş” konfederasyonu da; “değişik işkollarında en az beş sendikanın bir araya gelmesi suretiyle meydana getirdikleri tüzel kişiliğe sahip üst kuruluş” şeklinde tanımlanmıştır. Yine kamu görevlilerinin sendikal haklarını düzenlediği 25.06.2001 tarihli ve 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu’nda da ayrı ayrı olmak üzere, gerek sendika gerek konfederasyon açısından benzer tanımlar yapılmıştır (KGSK, md.3).

2821 sayılı Sendikalar Kanunu'nun bu tanımı, iki noktada 274 sayılı Sendikalar Kanunu'ndan ayrılmıştır (Resmi Gazete, 24.07.1963, 11462). Bunlardan birincisi, yeni kanunda sadece çalışma ilişkilerinden kaynaklanan hak ve menfaatlerin korunması için işçilerin veya işverenlerin sendika kurmalarını öngörmektedir. Eski kanunda amaç unsuru yönünden bu kadar sınırlama bulunmamaktadır. İşçiler veya işverenler, ekonomik ve sosyal menfaatlerin yanında, kültürel menfaatleri korumak ve geliştirmek için de sendika kurabilme olanağına sahip olmuşlardır. İkinci nokta ise “meslek teşekkülü” kavramının sendika tanımından çıkarılmasıdır. Eski kanunda, sendikaların bir meslek teşekkülü olduğu açıkça vurgulanmışken, yeni kanunda buna yer verilmemiştir (Demircioğlu ve Centel, 2003:187).

Sendika deyince akla daha çok, işçilerin (artık çalışanların) oluşturdukları birlikler gelmektedir. Hâlbuki mevzuattaki düzenlemelere göre, çalışanların ve işverenlerin ortak ekonomik hak ve menfaatleri korumak ve geliştirmek için ilk derecede oluşturdukları birlikler ve bunların şubeleri ifade edilmektedir. Buna dar anlamda sendika tanımı da denilmektedir (Akyiğit, 2002:246- 247). Bir başka deyişle gerek işçi, gerek kamu görevlileri ve gerekse işveren sendikaları ve bunların taşra teşkilatları anlatılmaktadır. Bunun yanında bir de, sendikaların bir araya gelmesiyle oluşturulan üst kuruluşlar vardır. Bu üst kuruluşlara “federasyon” ve “konfederasyon” denilmektedir.

Türk hukukunda, 1961 Anayasası ve 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde üst kuruluşlar, federasyon ve konfederasyon şeklinde yapılmıştır. Mevcut düzenlemede ise gerek çalışanlarda, gerekse işverenlerde üst kuruluş olarak sadece konfederasyon benimsenmiştir. Gerçi Anayasa sadece üst kuruluşlar kurma hakkını düzenlemiş, içeriğini ise kanun koyucuya bırakmıştır. Kanun koyucu da gerek

2821 sayılı Sendikalar Kanunu'nda ve gerekse Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu'nda üst kuruluş olarak sadece konfederasyonu öngörmüştür. Sendikalar tarafından kurulan ve yalnız sendikaların üye olabildiği üst kuruluşların da geniş anlamda sendika kavramı içerisinde yer alması gerektiği ifade edilmektedir (Tunçomağ, 1985:22- 23; Akyiğit, 2002:247). Bu noktadan hareketle sendika kavramının konfederasyonları da içerdiği kabul edilmektedir.

Türk hukukundaki bu düzenlemeler dikkate alınarak sendika, konfederasyonu da kapsayacak şekilde şu şekilde tanımlanabilir: Sendikalar hem çalışanların (işçilerin ve kamu görevlilerinin) hem de işverenlerin çalışma ilişkilerinde ortak, ekonomik, mesleki, sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için serbestçe kurup üye olabildiği; kuruluşu, işleyişi ve faaliyetlerinde demokratik esasların hakim olduğu, bağımsız özel hukuk tüzel kişisidir (Eyrenci, 1984:19, Narmalıoğlu, 2001:46, Akyiğit, 2002:246).

1.1. SENDİKAL UNSURLAR

1.1. Sendikanın Amacı

Anayasa'nın 51. ve Sendikalar Kanunu'nun 2. maddesinde, sendikaların amacının, işçilerin ve işverenlerin çalışma ilişkilerinde ortak hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek olduğu açıkça belirtilmiştir. Yine Sendikalar Kanunu'nun 1. maddesinde kanunun amacı açıklanırken, dolaylı bir şekilde sendikaların amacı da ifade edilmiştir. Ayrıca Anayasa'nın 53. maddesinde, işçilerin ve işverenlerin karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma koşullarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahip oldukları belirtilerek, sendikaların asıl amacı vurgulanmıştır (Demircioğlu ve Centel, 2002:187).

Bu durumda çalışma ilişkileri dışında üyelerin ortak hak ve menfaatlerini korumak için de olsa sendika kurmak mümkün değildir (Sümer, 1993:137).

Bu unsur açısından, sendikalar üyelerinin ortak yararlarını koruma ve geliştirme amacını “çalışma ilişkileri” çerçevesinde gerçekleştireceklerdir. Anayasa’nın 51. maddesindeki düzenlemeden kaynaklanan bu sınırlama, sendikaların günümüzdeki sosyal ve ekonomik işlevleri sebebiyle uygun görülmemektedir. Günümüzde sendikalar sadece işçi ve işveren kesimi arasındaki menfaat çatışmasını çözmekle kalmamakta, toplumun bütününe ilgilendiren sosyal ve ekonomik konularda da önemli görevler üstlenmektedir (Günay, 1999:134).

Sendikaların tarih içindeki seyrine bakıldığı zaman, önce işçilerin daha sonra da işverenlerin ortak hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek amacıyla oluşturuldukları görülür. İşçi sendikaları bu amaçla gerektiği zaman grev yoluna da başvurarak, işverenlerle toplu iş sözleşmesi yapmayı amaçlar. Sendikaların kuruluş amacı, onları hem derneklerden hem de ticaret yaparak kazanç elde etmeyi ve paylaşmayı amaç edinen ticaret ortaklıklarından ayırmaktadır. Nitekim sendikaların dernekler gibi kanuna, ahlaka ve adaba aykırı olmayan her türlü amaç için kurulmaları söz konusu değildir. Yine sendikaların ve konfederasyonların ticaret yapmaları ve elde ettikleri gelirleri üyelerine ve mensuplarına dağıtmaları açıkça yasaklanmıştır. (SK, m.39) Sendikaların amaç unsurundaki bu sınırlama, öğretide amacın özelleştirilmesi olarak anılmaktadır (Günay, 1999:135).

1.2. Serbestçe Kurulabilme

Sendikaların idarenin iznine tâbi olmadan serbestçe kurulabileceği hem 1982 T.C. Anayasası’nda hem de 2821 sayılı Sendikalar Kanunu’nda açıkça öngörülmüştür.

Böylece, sendika özgürlüğünün bir parçası olan sendikaların serbestçe kurulabilmesi Türk hukukunda güvence altına alınmıştır. Ancak bu özgürlüğün kullanılmasında T.C. Anayasası'ndaki temel sınırlamalara uyma zorunluluğu bulunduğu gibi sendika kuruculuğu bakımından da bazı sınırlamalar ortaya çıkmaktadır.

2821 sayılı yasaya göre (md.5), sendika kurucusu olabilmek için “Türk vatandaşı, medeni hakları kullanmaya ehil ve sendikaların kurulacağı işkolunda en az bir yıldan beri fiilen çalışır olmak” gerekmektedir. Ayrıca kamu hizmetlerinden mahrum edilmemiş bulunmak, Türkçe okur-yazar olmak, Türk Ceza Yasasında ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Yasasında öngörülen bazı suçlardan hüküm giymemiş olmak şartları aranmaktadır.

Sendikaların serbestçe kurulabilmesi demek, sendikanın doğmasına devletin hiçbir etki, karışma ve katkısının bulunmaması, sendikanın tamamen onu meydana getirecek bireylerin iradeleriyle hayatiyet kazanması demektir. Devletin zoru ve girişimiyle kurulan kuruluşlar diğer unsurlar söz konusu olsa bile sendika sayılmazlar.

Bu unsur, sendikaları kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından ayıran en önemli unsurdur denilebilir. Yine kanunla kurulan, üyeliğin zorunlu olduğu ve kurulu bulunduğu meslekte tekel olarak bulunan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olan; Barolar, Mühendis ve Mimar Odaları, Tabipler Odası, Ticaret ve Sanayi Odaları gibi kuruluşlar da sendika sayılmazlar (Çelik, 2000:15, Eyrenci, 1984:21- 22).

1.3. Bağımsız Olma

1.3.1. Devlete Karşı Bağımsız Olma

Devletin herhangi bir etkisi veya katkısı olmaksızın kurulan sendikaların, gerek yönetimlerinde gerekse faaliyetlerinde yasama, yürütme ve yargı organlarına karşı bağımsız olmaları zorunludur (Eyrenci, 1984: 23). Çünkü sendikalar üyelerinin hak ve menfaatlerini devlete karşı da korumalıdır. Sendikaların yönetim ve faaliyetlerinde devletten etkilenmeleri halinde, serbestçe kurulabilme ilkesi bir anlam ifade etmeyecektir. Özgür sendikacılık, çağdaş demokrasinin tamamlayıcı bir unsuru ve ayrılmaz parçası olarak görülmektedir. Zira baskıcı rejimler iktidarı ele geçirdikleri zaman, ilk önce bağımsız sendikacılığı ortadan kaldırmayı hedeflemektedirler (Tuncay, 1999:15, Tuğ, 1992:4). Yine idarenin veya yargının, sendikalar arasında ayırım yapması, “sendika çokluğu ve özgürlüğü” ilkelerine ters düşeceğinden, sendika devlet ilişkilerinin düzenlenmesi büyük önem arz etmektedir. Bu yüzden, tek başına iktidarda olan ve devleti temsil eden partiler tarafından hakimiyet altına alınan ve yönlendirilen kuruluşlar gerçek anlamda sendika sayılmazlar (Çelik, 1979:301; Narmanlıoğlu, 2001: 68). Ancak ülkelerin, gerek sosyal ve ekonomik koşulları ve gerekse yönetim şekilleri farklılık gösterdiğinden sendikaların devlete karşı bağımsızlığı her ülkede aynı şekilde düzenlenmiş değildir (Tunçomağ ve Centel, 1999:238).

“Bağımsız sendikacılık çağdaş demokrasinin bir gereğidir, sadece ekonomik ve sosyal hakların değil, siyasal demokrasi içinde temel hak ve özgürlüklerin de koruyucusu durumundadır” (Kapani, 1970:250). Türk hukukunda, demokrasinin gereği olan sendikaların, devlete karşı bağımsızlığını sağlamaya yönelik düzenlemeler vardır (Tuncay, 1999: 15; Tuğ, 1992:4).

Buna göre, genel ve katma bütçeli idareler, mahalli idareler ile bunlara bağlı sabit ve döner sermayeli, kurumlar, iktisadi devlet teşebbüsleri, devlet iştiraki olan bankalar, sigorta şirketleri ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları sendika ve konfederasyonlara bağış ve yardım yapamazlar. Sendika ve konfederasyonların da bu gibi bağış ve yardımları kabul etmeleri yasaktır (SK md.40/II).

1.3.2. Siyasi Partilere Karşı Bağımsız Olma

Sendikaların siyasi partilere karşı bağımsızlıkları, üyelerinin ortak hak ve menfaatlerini korumak ve partileri etkilemek açısından önem taşımaktadır (Çelik, 1979:301). Bu sebeple sendikaların politize olmamaları ve siyasi partilerle organik bağ kurmamaları gerekir. Ancak siyasi partilere karşı bağımsızlık, sendikaların belli bir dünya görüşüne sahip olamayacakları veya siyasi tercihte bulunamayacakları anlamına da gelmez. Sendikaların, üyelerinin ekonomik ve sosyal yararlarını korumak ve geliştirmek için faaliyette bulunurken siyasetten soyutlanmaları oldukça zordur. Çünkü çalışma ilişkileri ile siyasi konuları birbirinden kesin sınırlarla ayırmak çoğu zaman imkansızdır (Tuncay, 1999: 15; Akyiğit, 2002: 262).

Birçok yönüyle tepki Anayasası niteliği taşıyan 1982 Anayasası'nın ve 2821 sayılı Sendikalar Kanunu'nun ilk metninde sendikaların siyasi faaliyette bulunmaları açıkça yasaklanmıştı. Bu yasaklamalar daha sonra 4121 sayılı kanunla Anayasa'dan ve 26.06.1997 tarihli ve 4277 sayılı kanunla da Sendikalar Kanunu'ndan çıkarılmıştır. Bu yasakların kaldırılması, sendikaların siyasi partilere karşı bağımsızlığı ilkesine aykırılık oluşturmamaktadır. Aksine, sendikaları ortak yararları koruyucu faaliyetlerinde etkili kılmış ve siyasi partilere karşı güçlendirmiştir (Tuncay, 1999: 15; Akyiğit, 2002:262). Anayasa'daki hüküm kaldırılınca, siyaset yasağını kapsamlı biçimde düzenleyen Sendikalar Kanunu'nun 37. maddesi de 4277 sayılı

kanunla değiştirilmiştir. Buna göre, “Sendika ve konfederasyonlar, amaçları dışında faaliyette bulunamazlar. Siyasi partilerin ad, amblem, rumuz veya işaretlerini kullanamazlar” (SK md. 37/II). Ayrıca siyasi partilerin sendika ve konfederasyonlara bağış ve yardımda bulunmaları da yasaklanmıştır (SK md. 40/II).

1.3.3. İşçi ve İşveren Sendikalarının Karşılıklı Bağımsız Olması

Sendikaların devlete ve siyasi partilere olduğu kadar, işçi sendikalarının işveren sendikalarına, işveren sendikalarının da işçi sendikalarına karşı bağımsız olmaları gerekir (Şahlanan, 1995:5; Tuncay, 1999:16). Aksi halde, zıt menfaatlerin birleşmesi sebebiyle, ortak hak ve menfaatlerin korunması ve geliştirilmesi amacı gerçekleştirilemez. Bundan dolayıdır ki, işçi sendikaları işçilerin, işveren sendikaları da işverenlerin bir araya gelmesiyle kurulur. Yine konfederasyonlar da yalnız işçi veya işveren sendikalarının birleşmesiyle kurulabilir. Bir başka deyişle, sendikalar sadece “işçilerin” veya “ işverenlerin” birleşmesiyle kurulan ve karşı tarafın ve kuruluşlarının üyeliğine kapalı olan özel hukuk tüzel kişileridir (Narmanlıoğlu, 2001:68). Bu kapalılığa öğretilde, sendikaların saflığı ilkesi adı verilmiştir (Şahlanan, 1995:5).

Türk hukukunda da, işçilerin ve işçi sendika ve konfederasyonlarının, işveren kuruluşlarına; işveren ve işveren kuruluşlarının da işçi sendika ve konfederasyonlarına üyelikleri yasaklandığı gibi, doğrudan veya dolaylı olarak birinin diğ erinin kuruluş, idare ve faaliyetine müdahalesi de yasaklanmıştır (SK md. 38/I). Yine işçi sendika ve konfederasyonlarının, işverenden ve işveren kuruluşlarından; işveren kuruluşlarının da işçi kuruluşlarından yardım ve bağış almaları yasaklanarak karşılıklı bağımsızlık sağlanmıştır (SK md. 40/IV-V).

Bazı ülkelerde ve işyeri sendikacılığının mümkün olduğu 274 sayılı kanun döneminde Türkiye’de, “sarı sendika” adı verilen, işverenin maddi desteği ile kurulan ve işverenin kontrolünde faaliyette bulunan sendikalara rastlanmıştır (Çelik, 2000:300; Tuncay, 1999: 16). Türk hukukunda bugünkü düzenleme, hem sendikaların saflığı ilkesine uygun hem de sarı sendikacılığı yasaklayan bir içeriğe sahiptir.

1.1.3.4. Diğer Kuruluşlara Karşı Bağımsız Olma

Bu kuruluşlardan ilki dine dayalı kuruluşlardır. Sendikaların, dine dayalı kuruluşlara karşı da bağımsız olmaları gerekir. Bu yüzden sendikaların, dini kuruluşlarla ilişki kurmaları ve dini esaslara dayalı amaçlar edinmeleri veya bu yönde faaliyet yapmaları yasaklanmıştır. Anayasa’nın 2. maddesindeki laiklik ilkesi ile bu ilkeye dayalı olarak düzenlenen 24. maddesindeki din ve vicdan hürriyetine dair olan düzenleme ve sendikaların kapatılma gerekçelerinin belirtildiği Sendikalar Kanunu madde 58’in hükümleri birlikte değerlendirildiği zaman, sendikaların dini faaliyette bulunmalarının ve dine dayalı kuruluşlarla ilişki kurmalarının yasaklandığı açıkça görülecektir (Çelik, 2000: 301, Demircioğlu ve Centel, 2003:194). Yine din ve mezhep ayrımı yapmayı amaçlayan veya bu yönde faaliyette bulunan sendika ve konfederasyonların Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine İş Mahkemesince kapatılacağı öngörülmüştür (SK md. 58/I).

Ayrıca, hem işçi sendika ve konfederasyonlarının hem de işveren sendika ve konfederasyonlarının derneklerden, vakıflardan, esnaf ve küçük sanatkar kuruluşlarından bağış ve yardım almaları da yasaklanmıştır (SK md. 40/IV-V).

1.1.4. Demokratik Esaslara Uygunluk

Demokratik toplum içinde yer alan bütün kuruluşların, demokratik esaslara dayalı olarak faaliyette bulunmaları gerekir. Günümüzde sendikalar da, toplumun büyük kesimini ilgilendiren ekonomik ve sosyal konularda söz sahibi olduklarından dolayı, demokratik toplumun olmazsa olmazlarındandır (Çelik, 2000:303; Tuncay, 1999: 17). Bu denli önemi haiz sendikal kuruluşların kuruluş, iç işleyiş ve dış ilişkilerinin demokratik esaslara uygun olması hukuk devletinin gereği olarak ortaya çıkmaktadır (Narmanlıoğlu, 2001: 69). Ancak gerek çalışma ve toplum hayatında üstlendikleri düzenleyici ve dengeleyici rollerine ve gerekse demokratik toplum düzeni içindeki işlevlerine rağmen, bu gücün her zaman için kötüye kullanılması mümkündür (Tuncay, 1999: 17). Bu sebeple Anayasa'nın 4709 sayılı kanunla değişik 51. maddesinin son fıkrasında "Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz" hükmüne yer verilmiştir.

Aynı esaslar sendika ve konfederasyonların tüzükleri açısından Sendikalar Kanunu madde 6/VI'da, yönetim ve işleyişleri açısından madde 37/I'de tekrar edilmiştir. 1982 Anayasası'nda ve ona paralel düzenleme içeren 2821 sayılı Sendikalar Kanunu'nda, 1961 Anayasası'ndan farklı olarak, "demokratik esasların" yanında, "Anayasa'da belirlenen Cumhuriyetin niteliklerine" ibaresine yer verilmiştir. Anayasa'daki bu ibare 4709 sayılı kanunla "Cumhuriyetin temel niteliklerine" şeklinde değiştirilerek aykırılık kavramı genişletilmiştir (İren, 2001: 34). Bu hükümle sendika içi demokrasiye aykırılığın da yanında, dışa dönük olarak devletin demokratik düzenine aykırılığın da yasaklandığı açıkça vurgulanmıştır (Şahlanan, 1995:6).

Cumhuriyetin niteliklerinin neler olduğu ise Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilmiştir.

Kanunda yer alan, sendika tüzüklerine delege seçilmeyi engelleyici hükümlerin konulmasını yasaklayan, genel kurula katılacak delegelerin ve zorunlu organlara seçilecek üyelerin, serbest, eşit, gizli oy, açık sayım ve döküm esasına göre seçilmelerini öngören düzenleme (SK md. 10/II, 14/II), genel kurulun belirli zaman aralığında toplanmasına ve her zaman olağanüstü genel kurulun toplanmasına olanak sağlayan düzenlemeler (SK md. 12), demokratik esaslara örnek hükümlerdir.

1.1.5. Özel Hukuk Tüzel Kişiliği

Türk hukukunda sendika ve üst kuruluşları tüzel kişiliğe sahiptir. (SK md.) Kanunda belirtilen belgeler ve tüzüklerin ilgili valiliğe verilmesi ile birlikte sendika veya konfederasyon tüzel kişilik kazanır. (SK md.6/IV) Böylece, sendika “devamlılık gösteren, varlığı üyelerinin değişmesinden etkilenmeyen, üyelerinden bağımsız” ayrı adı olan tüzel kişilik olarak kabul edilmiştir (Çelik, 2000:302; Tuncay, 1975:25- 26).

Sendika ve üst kuruluşları, kamu hukuku alanına giren bir takım yetkilerle donatılmalarına rağmen; serbest irade ile kurulmalarından ve kuruluş ve işleyiş itibariyle devlete bağımsız oluşlarından dolayı özel hukuk tüzel kişisi olarak kabul edilmektedirler (Çelik, 2000:294; Tunçomağ, 1979:366). Sendikaların üyelerin hak ve menfaatlerini, devlete ve sosyal rakiplerine karşı korumak için kamu hukuku niteliği taşıyan bir takım yetkilere sahip olmaları ve sendikalar üzerinde devletin idari ve mali denetiminin sağlanmış olması özel hukuk tüzel kişiliğine ters düşmez (Esener, 1978:306; Tunçomağ ve Centel,

1999:237- 238; Demir, 1999:32). Nitekim Sendikalar Kanunu'nda hüküm bulunmayan hallerde Medeni Kanun ve Dernekler Kanununun, bu kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanması öngörülmüştür (SK md.63). Bu hüküm de sendikaların özel hukuk tüzel kişisi olduğu görüşünü destekler nitelikte bir düzenlemedir (Çelik, 2000:294).

Özel hukuk tüzel kişiliği, sendikalara ve üst kuruluş niteliğindeki konfederasyonlara tanınmış olup, şubelere ve bölge şubelerine bu hukuki kişilik tanınmamıştır. Tüzel kişiliğin kazanılmasıyla sendika ve konfederasyonlar kendini kuranlardan ve üyelerden bağımsız olarak hukuk alanında varlık kazanmaktadırlar. Bu varlıkla birlikte, sendikalar kendileri ve üyeleri adına dava açabilir, toplu iş sözleşmesi yapabilir, grev/lokavt kararı alıp uygulayabilirler. Buna karşılık şubeler ve bölge şubeleri, tüzel kişiliği haiz olmadıklarından bu yetkilere sahip değildirler (Akyiğit, 2002:264).

2. SENDİKA ÖZGÜRLÜĞÜ VE SENDİKALARIN OLUŞUM ŞARTLARI

2.1. Sendika Özgürlüğü Kavramı

T.C. Anayasa'nın 51. maddesine göre, işçiler ve işverenler önceden izin almaksızın sendikalarını ve üst teşekküllerini kurabilecekleri gibi, bunlara serbestçe üye olabilecekler ve üyelikten ayrılacaklardır. Anayasa'nın 51. maddesinde "sendika kurma hakkı" denilerek "sendika özgürlüğü" deyimine yer verilmemekteyse de bu hakkın aynı zamanda bir özgürlük olduğu kabul edilmektedir. Hak ve özgürlük, bazen aynı anlamda kullanılmakla beraber aslında özgürlüğü daha geniş kapsamlı ve soyut; hak ise, bunun özelleştirilmiş ve somutlaştırılmışı olarak anlamak gerekir. Başka bir deyişle, haklar, "yazılı hukuk belgeleriyle kanunlarla hürriyetleri sağlamak için, kişiye tanınan yetkilidir" (Tunaya, 1975: 43).

Sendika özgürlüğünün geçerli olabilmesi için diğer kamu hak ve özgürlüklerinin varlığı ve kullanılabilirliği gereklidir. Toplantı hürriyeti, düşünce ve ifade hürriyeti gibi hak ve hürriyetler olmaksızın tek başına sendika özgürlüğünden söz edemeyiz. Gerçekte tarihi gelişimi içinde de, sendika özgürlüğünün klasik dayanak noktasını burada bulduğunu görürüz. Bu özgürlüğün kitlelerin anayasa ile tanınmış bulunan “çalışma özgürlüğü”ne uygulama olanağı kazandırmak, gerçekçi bir anlam verebilmek amacı ile doğduğu söylenebilir. “1970 yılında yapılan Uluslararası Çalışma Konferansı’nda sendikal haklar ve kamu özgürlükleri ilişkisinde özellikle Evrensel İnsan Hakları Bildirisi’nde yer alan insan hak ve özgürlüklerinin üzerinde durulmuş ve sendikal hakların kullanılması için klasik hak ve özgürlüklerin önceden var olması sonucuna varılmıştır” (Yarsuvat, 1978: 24).

Sendika özgürlüğü başlangıçta klasik hak ve özgürlüklerden toplanma veya dernek kurma özgürlüğü içinde gelişmiş, ancak bugün bu özgürlüklerden ayrılarak ulusal ve uluslararası alanda bağımsız bir içerik kazanmıştır. “Böylece sendika özgürlüğünü işçilerin izne bağlı olmadan örgütlenebilme veya mevcut örgütlere katılabilme şeklinde tanımlayabiliriz” (Yarsuvat, 1978:24).

Evrensel İnsan Hakları Bildirisi’nin 23. maddesinde çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı yer almaktadır. Evrensel İnsan Hakları Bildirisi 23. maddesinin 4 fıkrasında, herkesin çıkarını korumak için sendika kurma ya da sendikaya üye olma hakkından bahsetmektedir. Ülkemizin de onayladığı Avrupa Sosyal Şartı ise ekonomik ve toplumsal haklara yer vermektedir. Avrupa Sosyal Şartı’nın 5. maddesinde çalışanların örgütlenerek sendika kurmasına, sendika özgürlüğüne yer vermiştir.

Sözleşmesi taraflar, çalışanların ve çalıştıranları ekonomik ve sosyal çıkarlarını korumak için yerel, ulusal ve uluslararası örgütler kurma veya bu örgütlere üye olma özgürlüğünü sağlamak veya geliştirmek amacıyla ulusal mevzuatın bu özgürlüğü zedeleyici biçimde uygulanmasını önlemeyi üstlenirler.

Bağımlı çalışanlar ekonomik, sosyal ve mesleki çıkarlarını korumak, geliştirmek ve iyileştirmek amacı ile birleşerek sendika kurabilmelidirler. Bu özgürlük ülkelerin çoğunda bağımlı çalışan herkese özel ve genel yasalarla veya anayasaların genel ilkeleri içinde tanınmıştır. “Kişi hakları açısından sendika özgürlüğünün bir katılma ve katılmama diyebileceğimiz iki yönü vardır. Sendika özgürlüğünün sendikaya katılma yönü, bir işte çalışan kişilerin, kendi iş kollarında kurulmuş olan bir veya birden çok sendikaya serbest olarak katılabilmeleri hakkıdır. Bu sendika özgürlüğünün temel ilkelerinden biridir” (Talas, 1979:181).

Sendikaya üye olma özgürlüğünün tanınması yanında bu özgürlüğün uygulamada bir anlam taşıyabilmesi için korunması, bu özgürlüğü kullanarak bir sendikaya üye olanların herhangi bir ayırıcı işlemle karşı karşıya kalmamaları gerekir. “Kişi bakımından sendika özgürlüğünün diğer yönü ise, daha önce katılmış olduğu sendikadan ayrılmak, istifa edebilmektir. Bu hak sendikaya üye olma özgürlüğünü tamamlamaktadır” (Talas, 1979:186).

Doktrinde sendika kurma veya sendikaya üye olma özgürlüğüne pozitif, sendikaya girmeme, sendikadan çıkma özgürlüğüne ise, negatif sendika özgürlüğü denilmektedir. Sendika özgürlüğü kişisel ve toplumsal açıdan ele alınabilir. Sendika özgürlüğü her meslek sahibinin kullanabileceği kişisel bir hak olarak tanımlanmakta, bu özgürlüğün topluca kullanılabilen sosyal bir hak olduğu da ileri sürülmektedir.

Anayasamızda sendika özgürlüğü temel hakkının klasik bir temel hak mı yoksa sosyal bir hak mı olduğu konusunda kesin bir bilgi yoktur. Sendika özgürlüğü temel hakkının onun “doğuş dinamiklerinin” göz önünde tutularak sosyal bir hak sayılması daha doğru olur (Şahlanan, 1986: 33; Eyrenci, 1984: 40).

“Sendika özgürlüğü temel hakkının hem sosyal bir hak, hem de klasik bir hak sayılmasını bir çelişki olarak değil, iki niteliğin bir bütün içinde birleşmesi olarak görmek gerekir”(Şahlanan, 1986: 34).

Kişisel açıdan sendika özgürlüğü bireylere sendikaya girebilme ve sendikadan ayrılabilme haklarını tanımaktadır. Bu açıdan bireysel bir özgürlük görünümündedir. Buna bireysel (ferdi) sendika özgürlüğü denilmektedir. Diğer yandan sendika özgürlüğünün kullanılması bir topluluğu gerektirir, fakat sendikalar kendilerine hayat veren gerçek kişilerin dışında ve onlardan ayrı bir kişiliğe sahiptir. Sendikaların varlık ve faaliyetlerinin teminat altına alınması, amaçlarını gerçekleştirebilmeleri, çalışma şartlarını değiştirebilmeleri için kollektif bir hak olarak özgürlüğün ele alınmasını gerektirmektedir. Buna da kollektif sendika özgürlüğü denir. Sendikaların varlık ve faaliyetlerinin korunması devlete, üyelerine, üçüncü kişilere ve diğer sendikalara karşı söz konusu olmaktadır.

2.2. Batı’da Sendika Kavramı

2.2.1. Sanayi Devrimi

Sanayi Devrimi 18. yy.’ın ikinci yarısının sonlarına doğru İngiltere’de doğdu ve oradan Batı Avrupa ülkelerine yayıldı. Sanayi Devrimi aslında makinenin ve onunla birlikte buhar ve büyük fabrika sanayinin doğuşu olayıdır

ve ekonomik yaşamı ve onun kurumlarını derin bir biçimde değiştirmiştir. Çağdaş sanayi tekniği 18. yy.'ın ikinci yarısından başlayarak şaşırtıcı bir hızla gelişmiş ve bu gelişme büyük ve derin toplumsal değişmelere yol açmıştır. Bu teknik ve toplumsal gelişme ve değişmeler, önceki dönemden farklı olarak, geniş bir işçi sınıfını ortaya çıkarmış, yeni yaşama ve çalışma koşulları yaratmış, kentlerin nüfusu hızla artmış, insanlık onuruna uymayan, doğal olmayan çalışma koşulları, erkek, kadın ve çocuk işçileri zor, ağır ve insanı hızla yıpratıcı çalışma koşullarıyla karşı karşıya bırakmış, ücretlerin sefalet ücreti düzeylerine inmeleri ile birlikte haksızlık, sömürü ve adaletsizlikleri yaratmıştır.

18. yy.'ın ikinci yarısında ortaya çıkan bireysel yaklaşım J.J.Rousseau ile siyasi, A. Smith ile ekonomik ferdiyetçilikte kendini göstermiştir. Ekonomik yaşama müdahale edilmemesi, her ferdin kendi yaşam standardını yükseltmeye çalışırken aynı zamanda milli geliri artıracak, böylece toplum yararına çalışacak ve aracı her türlü kuruluşu reddeden görüşlerin hakim olması, iş ve üretim alanında her türlü örgütlenme ve anlaşma fikrine karşı durmuştur.

Makinelerin çoğalması ve yeni buluşlar nedeni ile ihtiyaç kalmayan makinelerin hızla yenilenmesi zorunluluğu, sermayeye gereksinimi arttırmış ve sermayenin gücünü çoğaltmıştır. Bu da emeğin sermaye tarafından sömürülmesi olayını doğurmuştur. Bu durum doğal olarak tepkilere yol açmış, işçiler bilinçlendikçe ve sınıf olgusunu kavradıkça, sömürülmelerini önlemek, hak ve menfaatlerini koruyup geliştirebilmek için örgütlenme yollarını aramışlar ve zorlu mücadelelerden sonra bu hakkı kazanabilmişlerdir.

Genel olarak söylendiği üzere, sendikaların; yani ortak ekonomik ve sosyal menfaatlerini korumak ve geliştirmek ve çalışma koşullarını iyileştirmek üzere işçilerin kurdukları kendine özgü derneklerin doğmasını hazırlayan

nedenin, yalnız makinenin ve fabrika sanayinin ortaya çıkmasına bağlanmaması gerekir. Kuşkusuz makine büyük işçi kitlelerini bir araya getirmekle, sendikacılığın hızla gelişmesinde büyük bir etken olmuştur. Fakat olayları yakından izlersek, sendikacılığın doğuşunun sebebinin sadece makineleşmede değil, anamalcı sistemin bütünü içinde düşünmek gerekir.

Anamalcı sistem, küçük atölye sistemini yıkarak ve makineleşmeden önce imalathanelerde kalabalık işçileri toplayarak, vaktiyle loncalar içinde toplanmış öğeleri birbirinden ayırdı ve girişimcinin karşısına durmadan artan, işçi olarak kalması kaçınılmaz ve sınıf bilincine ulaşmakta bulunan insanlar koydu. Anamal ve işçilerin bu çoğalması olayı oluşurken, sanayinin başında bulunanlar, sınırsız bir rekabetin baskısı altında ücretleri düşürdüler. Zanaat ve küçük atölye kesiminde durmadan giriştikleri rekabet de ücretlerin düşüşünü kolaylaştırdı.

Yeni toplumun bu iki yeni olayı işçi sayısındaki artış ve rekabet aynı yönde hareket ederek sendikaların kurulmasına elverişli ortamı hazırladılar. İşçiler bir araya gelince daha kolay anlaştılar, yaşama ve çalışma koşullarını koruyabilmek için dayanışmaya girdiler ve koalisyonlar oluşturdular.

Artık, ücretlerin ve öteki çalışma koşullarının müzakeresinde karşı karşıya bulunanlar bir sanayiye, bir bölge hatta bir ülkeye mensup bütün işverenlerle işçilerdir. Başka bir deyimle sermaye ile emektir (Talas, 1983:178).

Ulaştırma araçları ve olanakları geliştikçe ve ekonomik rekabet şiddetlendikçe işçi sendikalarının büyüdüğünü, ulusal federasyon ve konfederasyonların kurulduğunu, ulusal sınırların aşılarak uluslararası bir nitelik kazandığını gözlüyoruz.

2.2.1.1. Ücretler

Liberal doktrin Sanayi Devrimi'nin en hızlı gelişme gösterdiği 18. ve 19. yy.'larda yeni işçi ve işveren ilişkileriyle bağlantılı olarak serbestliği ve mesleksenel dernekler kurma yasağı getirmiştir.

Bu yasak, emeğin sermaye karşısındaki güçsüzlüğünü perçinlemiş ve emek bir mal olarak görülmüştür. Tarım kesiminden ve lonca sisteminin yıkılmasından sonra zanaatten ve küçük atölyelerden yeni sanayiye ve kentlere akın eden işgücü, çok ağır çalışma ve yaşama şartlarının altında, kendisine işveren tarafından saptanan ve önerilen ücreti kabullenmek durumunda kalmıştır.

Klasik kişi hürriyetleri 18. yy.'ın ürünüdür. Fakat sosyal haklar tanınmadığı sürece başlı başına hürriyeti sağlamaya, büyük kitleleri ondan yararlandırmaya yeterli değildir. (Kapani, 1970:7) Bunun en güzel örneğini Sanayi Devrimi'nin yaşanmaya başladığı 18. yy. Avrupası'nda görmekteyiz. Birçok Avrupa ülkesinde coşkular yaratan yeni siyasal özgürlükler, aslında ekonomik bakımdan sermaye karşısında zayıf olanları, devlet koruyuculuğundan yoksun bırakarak eksik kalmıştır.

2.2.1.2. Çalışma Süreleri

Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkardığı önemli sorunlardan biri de, çalışma sürelerinin çok uzun olmasıdır. 18. yy.'ın sonunda teknolojinin ilerlemesiyle üretim biçimlerinin ve tekniklerinin değişmesi birçok insanı işsiz bırakmış, emeğinden başka satacak bir şeyi olmayan işçiler rekabet içine düşmüş ve böylece kendilerine önerilen çalışma koşullarını kabul etmek

zorunda kalmışlardır. Bu koşullardan biri de günde 15-18 saate kadar çıkan çalışma süreleridir (Talas, 1983:34).

2.2.1.3. Çocukların ve Kadınların Çalışma Yaşamına Girişi

Kadın ve çocuklar Sanayi Devrimi'nden önce de üretim çalışmalarına katılmaktaydılar. Fakat Sanayi Devrimi'nde kadın ve çocuklardan bedensel güçlerinin üzerine çıkması beklenmiş, ekonomik ve teknik nedenlerle fabrika çalışmalarına katılmışlardır. Üretim tekniği sadeleştiği için uzun yıllar süren çıraklık devreleri geçirmeye gerek kalmamıştır.

Çocukların bu biçimde kötü çalışma koşulları içinde olmaları, kuşakların bozulması, genç yaşta ölümlerin, sakatlıkların artması ve toplumsal huzursuzluklar gibi sonuçları beraberinde getirmiştir.

2.2.1.4. İşçilerin Birleşmesi ve Sendikaların Doğuşu

Yalnız ve tek tek hareket ettiklerinde hak ve menfaatlerini koruyamayacaklarını anlayan işçiler, birlikte çalışmanın gereğini ekonomik ve sosyal koşulların baskısı ile hızla anlamaya başlamışlardır. Birçok sanayileşmiş ülkede, işçilerin örgütlenerek ekonomik ve sosyal haklarını savunmaya çalışmaları kolay olmamıştır. Örgütlenme hakkı yavaş yavaş kazanılmıştır. Yasaların, devletin koruyuculuğundan yoksun bulunan işçiler, yasalara karşı grevler yaparak, şiddet hareketlerine başvurmuşlardır.

TÜRKİYE’DE SENDİKALAŞMA SÜRECİ VE MEMUR SENDİKALARI

4.1. Osmanlı Devleti Dönemi

Ülkemizdeki sendikal sürece Osmanlı Devletinden başlamak doğru olacaktır. Osmanlı Devletinde kurulan örgütlü teşkilatlar daha sonra Türkiye Cumhuriyeti’nde kurulacak örgütlere temel teşkil etmiştir.

Osmanlı Devleti döneminde kurulan Lonca ve Ahi teşkilatları mesleki örgütlülüğün en güzel örnekleridir. “Belirli meslek mensuplarının ortak hak ve çıkarlarını sağlayan ve koruyan; mesleki gelişme, yardımlaşma ve dayanışmayı mümkün kılan birlikler anlamında ele alınan sendikaların bu çeşit fonksiyonlarına Selçuklu Devleti döneminde kurulan Lonca ve Ahi örgütlerinde rastlamaktayız” (Arıcı, 1995: 45). Toplumsal yapıların sürekliliği esasına dayanarak bu teşkilatlar Osmanlı Devletinde de varlığını korumuştur.

Osmanlı Devletinde memurların hak elde etme çabaları olmuştur. Buna en büyük örnek Kapıkulu askerleridir. “Kapıkullarının enflasyon (akçe taşıışı) nedeniyle gerçek ücretlerinin düşmesine tepki olarak, önce çorba kaplarını ayaklarıyla devirmeleri ve sonra da kutsal kabul edilen yemek kazanlarını kaldırmaları (“kazan kaldırma”) da bir tür grevdir. Kapıkullarının bu tepkisi bazen kazan kaldırmayı aşarak, ücretlere zam ve yaklaşık bir yıllık ücrete eşit olan cülus bahşisini alabilmek amacıyla, padişah değiştirmeye kadar gitmekteydi (Koç, 2003:41). Bu dönemlerdeki sendikal hak talepleri sadece daha fazla ücret isteği olarak ortaya çıkmıştır.

Osmanlı Devletinde memurlara sendikal hakların tanınması genelde anayasalarla ilgili olmuştur. “Birinci Meşrutiyet Anayasası’nda (23 Aralık 1876) insan haklarına ilişkin bazı hak ve hürriyetlere yer verilmişse de, birleşme, dernek kurma ve toplama, çalışma haklarına ilişkin herhangi bir hükme yer verilmemiştir (Kili ve Gözübüyük, 1985: 32- 33).

İkinci Meşrutiyetle birlikte ülkede sosyal ve siyasi bir takım değişiklikler olmuştur. “Anayasalara dayanan mesleki dernek veya birlik kurma haklarına ilk defa bu Anayasa’da rastlanılmaktadır (Kalkandelen, 1968: 31). 2. Meşrutiyetle birlikte Osmanlı Devleti vatandaşlarına toplantı hakkı verilmiştir. Ancak Osmanlı Devletinin varlığına ve bütünlüğüne zarar verecek dernekler yasaklanmıştır. Buna rağmen Osmanlı Devletinde bir takım işçi ve memur örgütlenmeleri olmuştur. “Osmanlı İmparatorluğu’nda işçi örgütlenmelerinin tarihine ilişkin çalışmaların büyük bir bölümünde ilk örgüt olarak Ameleperver Cemiyeti gösterilmektedir. Bu dönemde kurulan işyeri örgütlenmelerinin bir örneği, Anadolu-Bağdat Demiryolları Memurin ve Müstahdemin Cemiyet-i Uhuvvetkarisi idi. İstanbul, Selanik, İzmir, Zonguldak, Drama, Kavala, Ksanti, Gümölcine ve Gevgeli’de bu nitelikte örgütler oluşturuldu”(Koç, 2003: 40- 41).

“Örgütlenme hakkı bakımından önem taşıyan bir başka gelişme ise 16 Ağustos 1909 yılında çıkartılan Cemiyetler Kanunu olmuştur. Kanunun en önemli özelliği kamu kesiminde ve topluma hizmet amacıyla kurulmuş bulunan işyerleri dışındaki yerlerde çalışan işçilere örgütlenme hakkını tanımış olmasıdır” (Gülmez, 1991:321).

Bu kanunla birlikte kamu kesimine (memurlara) örgütlenme hakkı verilmemiş olsa bile örgütlenme yolunda ilk adımlar atılarak bu hak işçilere tanınmıştır.

“1908 yılındaki yaygın grevlerin ardından, Tatil-i Eşgal Cemiyetleri Hakkında Kanun-u Muvakkat yayımlandı. Bu düzenleme, ufak değişikliklerle, 1909 yılında Tatil-i Eşgal Kanunu’na dönüştü. Bu yasa Cumhuriyet döneminde de yürürlükte kaldı ve bazı maddeleri ancak 1936 yılında kabul edilen 3008 Sayılı İş Yasası ile yürürlükten kaldırıldı. Tatil-i Eşgal Yasası ile, kamuya yönelik hizmetleri yerine getiren kurumlarda sendikalaşma yasaklandı” (Koç, 2003:39). Cumhuriyet’e kadar geçen bu süreçte sendikalaşma yolunda kamu görevlilerine örgütlenme hakkı tanınmamıştır.

4.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de memurların sendikal haklarının gelişimi ile Anayasalar arasında önemli bir bağ vardır. Sendikal haklar konusunda Anayasalardan sonra çıkarılan kanunlar da bu konuda belirleyici olmuştur.

4.2.1. 1924- 1960 Dönemi

Cumhuriyet’in ilk anayasası olan 1924 Anayasası’nın sendikal haklar konusunda belirleyici olduğu söylenemez. Bu Anayasa ile toplanma ve dernek kurma gibi haklar tanınmasına rağmen sendika kurma hakkından bahsedilmemiştir. “ 1924 Anayasası döneminde çıkarılan 788 Sayılı Memurin Yasası, memurlara sendikal örgütlenmeyi yasaklamamıştır. Memurlar bu dönemde dernekler, yardımlaşma sandıkları, kooperatifler kurmuşlar, ama sendikalaşamamışlardır. Yine bu dönemde memurların toplu pazarlık hakkı yoktur. Grev yapmaları ise 788 Sayılı Yasa’nın 65. maddesiyle yasaklanmıştır” (Serim,1965: 63).

1938 tarihli Cemiyetler Kanunu, 1909 tarihli Cemiyetler Kanunu'nu yürürlükten kaldırmıştır. “1. Dünya Savaşı'ndan hemen önce totaliter rejimlerin ortaya çıkardığı tehlikeleri önlemek amacıyla kanun koyucu 1938 tarihli İkinci Cemiyetler Kanunu'nu kabul etmiştir. Bu kanunun konumuz bakımından en önemli yönü ‘içtimai sınıf esasına göre cemiyet kurulamayacağı hükmüdür.’ Öte yandan Ceza Kanunu'nda 1933'te yapılan bir değişiklik grev ve lokavt yasaklarını cezai müeyyidelerle pekiştirmiştir” (Dereli, 1977: 49).

1938 tarihli Cemiyetler kanunu ile birlikte her türlü memur ve işçi sendikalarının kurulması imkansız hale getirilmiştir. 1938 tarihli Cemiyetler Kanunu örgütlenme hakkını düzenleyen ilk kanun olmuştur.

Çok partili hayata geçilmesi sendikal hakların kazanımı açısından önemlidir. “2. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin çok partili demokrasiyi benimsemesi, totaliter karakterli 1938 tarihli Cemiyetler Kanunu'nun tadil edilmesi ve cemiyet kurma serbestisinin tanınması sonucunda, Türk sendikacılığı için yeni bir devir açılmıştır”(Dereli, 1977: 50).

“3512 Sayılı Cemiyetler Kanunu'nda 5 Haziran 1946 tarih ve 4919 Sayılı Kanun ile değişiklik yapıncaya kadar örgütlenme hakkı sınırlı bir biçimde uygulanmıştır” (Işık, 1962: 63). Ancak 3512 Sayılı Cemiyetler Kanunu'nda yapılan bu değişiklik memurları kapsamamaktadır. 1938 tarihli Cemiyetler Kanunu'ndaki devlete bağlı kurumlarda hizmet karşılığı çalışan personelin sendika kuramayacağına dair 12. madde aynen korunmuştur. 1924-1960 arasındaki bu dönem memurlardan daha ziyade işçilere sendikal hakların tanındığı bir dönemdir. Sendikal örgütlenmelerin tanınması açısından önemlidir.

4.2.2. 1960- 1971 Dönemi

1960- 1971 döneminde Türkiye'deki memur sendikacılığı açısından 3 önemli durum göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki 1961 Anayasası, ikincisi 624 sayılı Devlet Personeli Sendikalar Yasası ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'dur.

1961 Anayasası döneminde, işçi sendikaları yasa tasarısı görüşülürken, memurlarla işçilerin aynı yasa kapsamında bulunup bulunmayacakları uzun tartışmalara neden olmuş, sonunda şu gerekçelerle her iki kesimin ayrı yasalar içinde örgütlenmeleri benimsenmiştir.

Memurların işçilere göre çok farklı bir statü içindedirler. Anayasa'nın 46. madde gerekçesinde, memurların sendikalaşma hakkının işçilerinki gibi sınırsız olmayacağı açıkça belirtilmiştir. Devlet personel rejiminin iyileştirilmesi yolundaki çalışmalar tamamlanamamıştır (Serim, 1995: 63).

1961 Anayasasında sendikal haklar “temel haklar” arasına alınarak “Sosyal Devlet” ilkesi oluşturulmaya çalışılmıştır. 1961 Anayasası'nın getirdiği demokratikleşme ilkeleri arasında kamu görevlilerine sendika hakkı da bulunuyordu.(md.46) Buna göre; “Çalışanlar ve işverenler önceden izin almaksızın sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptir.” “İşçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir.” “Sendika ve sendika tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz” şeklindeydi (Altunya, 1998: 75).

Bu düzenlemeyle Anayasa “çalışanlar” deyimini kullanmak suretiyle sendika hakkını memurlar da dahil olmak üzere tüm çalışanlara

tanımıştır.1961 Anayasası kamu görevlilerine sendikal örgütlenme hakkını açıkça tanıyarak güvence altına alan ilk anayasadır. Ancak 46. maddenin 2. fıkrasında görüldüğü gibi Anayasada işçiler dışındaki kamu görevlilerinin sendika hakkının düzenlenmesi kanuna bırakılmıştır. Böylece, kamu görevlilerinin sendika haklarına işçilere göre daha çok kısıtlama getirme imkanı tanınmıştır. Nitekim 46. maddenin gerekçesinde de, kamu hizmeti görevlilerinin sendika haklarının işçilerinki gibi sınırsız olamayacağı, bu alanda konulacak sınırları ihtiyaca göre kanun koyucunun tespit edeceği belirtilmiştir (Özdemir, 1987: 88).

1961 Anayasası'nda kamu görevlilerinin sendika kurma hakkı kabul edilmiş olmasına rağmen 47. maddesinde "işçilerin" toplu sözleşme ve grev hakkı güvenceye alınmıştır.

Ancak bu haklar konusunda " kamu görevlileri" hakkında yasal bir düzenleme getirilmemiştir. Bu hakların memur ve işçi niteliği taşımayan çalışanlara yasaklandığı anlamına gelmemektedir. Bu haklar kamu görevlileri açısından sadece anayasal güvenceye alınmamıştır. Kamu görevlilerine grev ve toplu sözleşme hakkı tanınması anayasal güvenceye alınmamıştır. Bu durumdaki anayasal boşluğun kamu görevlilerine grev ve toplu sözleşme hakkı tanıdığı anlamına gelmemektedir.

1961 Anayasası döneminde işçilere ve memurlara ayrı sendikal haklar verilmesinden dolayı ayrı yasalar çıkarılmıştır. İşçiler için 274, memurlar için 624 Sayılı sendikalar yasaları çıkartılmıştır.

1961 Anayasa'sının gereği olarak çıkartılan "Devlet Personeli Sendikaları Kanunu" 8 Haziran 1965 tarihinde kabul edilerek Resmi Gazetenin 17 Haziran 1965 tarih ve 12025 sayılı nüshasında yayınlanmış, işçi niteliğinde

olanlar dışında kalan kamu hizmeti personeli içine alacak şekilde kurulacak olan sendika veya meslek birliklerini kapsayan 25. maddeden oluşmuş temel nitelikli bir yasadır (Taşçı, 1996: 79).

624 Sayılı yasaya göre, sendikanın amacı personelin ortak mesleki, kültürel, sosyal, ekonomik hak ve çıkarlarını korumaktır. Görüldüğü gibi amaç, hak ve çıkarların “korunması” ile sınırlandırılmış, hak ve çıkarları “geliştirilmesi” amaç içine konulmamıştır (Serim,1995:184). Yasaya göre “Federasyon” ve “Konfederasyon” sendika üst birlikleri kurulabileceği (m.4), sendika üyesi olamayacaklar (m.7), faaliyet çeşitlerini (m.13), yasak faaliyetler ise (m.14) sıralanmıştır (Altunya, 1998: 76).

Sendika kurma hakkını memurlara ilk defa tanıyan bu yasa bir takım yasakları da beraberinde getirmiştir.624 Sayılı Yasa, her türlü siyaset yasağı getirmiş ve geniş çapta dayanışmayı temsil eden sendikaların kurulmasını engellemiştir.

Bu Yasa’yla sendikalaşma hakkı yasaklanan kamu görevlileri şunlardır: Anayasa Mahkemesi ile Yüksek Hâkimler Kurulu başkan, üye ve raportörleri; Danıştay Başkan ve üyeleri ile kanun sözcüleri ve yardımcıları; yargıçlar ve savcılar; Sayıştay meslek mensupları ile Savcı ve yardımcıları; valiler, kaymakamlar ve bucak müdürleri; müsteşarlar ve yardımcıları ile genel müdürler ve yardımcıları; silahlı kuvvetler personeli ile emniyet örgütü çalışanları; Dışişleri Bakanlığı çalışanları; KİT’lerin ve özel yasayla kurulan banka ve kuruluşların yönetim kurulu üyeleri; din ve ibadet işlerinde çalışanlar; Devlet Personel Kurulu Başkan ve üyeleri (Serim, 1995: 64).

Türkiye’de ilk memur sendikası 18.06.1965 tarihinde “Türkiye Devlet Büro Görevlileri Sendikası” adı altında kurulmuştur. İşçi ve işveren

sendikalarındaki bölünmüşlük memur sendikacılığında da ortaya çıkmış 1971 yılında memur sendikası sayısı 658 yükselmiştir (Tokol, 1997:122). Bu kadar kısa süre içinde bu kadar çok sendikanın açılması sendikaları, gerek gelir gerek örgütlülük gerekse etkin olma açısından zayıf bırakmıştır.

Çok sayıda sendika kurulması kamu görevlilerinin kendilerine verilen sendika hakkının bilincinde olmadıklarını göstermektedir. Ayrıca, kurulan sendikaların üye sayılarının azlığı, bu sendikaların, sendikal mücadele dışındaki etkenlerden dolayı kurulduklarını göstermektedir. Çok sayıda sendika kurulmasını iki nedenle açıklayabiliriz (Aykaç, 1995:11-13): Bunlardan birisi siyasal nedenlerdir. Memurların sendika kurarken, konuyu daha çok ideolojik bir boyutta değerlendirerek, aynı siyasal eğilimi taşıyan personelin yönetici kademesinde görev aldığı bir sendika kurma arzusuyla hareket ettikleri söylenebilir. Ancak, bu çok sayıda memur sendikasının kurulmasının tek nedeni değildir. Diğer bir neden ise yapısal nedenlerdir. Demokratik kitle örgütlerinin yapılarında kaynaklanan bazı zaafların bulunması memurları çok sayıda sendik kurmaya iten temel neden olarak kabul edilebilir.

Memur sendikaları bu yapı yönetim ve memurlar arasındaki ilişkilerin memurlar lehine olmasını engellemiştir. Memurlar sorunlarının çözümü konusunda ancak idareyi uyarma, bildiri yayma, protesto yürüyüşleri yapmaktan öteye gidememişlerdir.

Sendikaların yönetimler karşısındaki bu etkisizliği sendikaların üyelerinin azalmasına sebep olmuştur. 624 Sayılı Yasa'nın ihtiyaçları karşılayamaz hale gelmesi ve ayrıca memurların genel durumlarını belirlemek için 14.07.1965 tarihli 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu (DMK) kabul edilmiştir.

657 Sayılı Yasa'da sendika kurma hakkı 22. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir: "Devlet memurları özel kanundaki hükümler uyarınca sendika ve meslek birlikleri kurabilir ve bunlara üye olabilirler. Bu meslek teşekkülleri özel kanundaki hükümler uyarınca mesleklerin ve üyelerin müşterek hak ve menfaatlerini yetkili merciler önünde ararlar" şeklinde memurları sendikal hakları belirlenmiştir. Sendika kurma hakkı devlet memurlarına tanınmasına karşın sözleşmeli personel ve yevmiyeli personele ise sendika hakkı kapsamının dışında bırakılmıştır.

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu 27. maddesi uyarınca, "Devlet memurları greve karar veremezler, grev düzenleyemezler, grev ilan edemezler, bu yolda propaganda yapamazlar."Bu maddeyle devlet memurlarının grev hakkı kesinlikle yasaklanmıştır. Ayrıca greve yardım etmeleri, işçi grevlerini desteklemeleri kesinlikle yasaklanmıştır. Ayrıca greve yardım etmeleri, işçi grevlerini desteklemeleri hatta teşebbüs etmeleri bile yasaklanmıştır. Bu yasaklamadaki asıl amacı kamu hizmetlilerinin aksatılmasını engellemektir.

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 26. maddesi uyarınca, memurların kamu hizmetlerini aksatacak şekilde memurluktan kasıtlı olarak birlikte çekilmeleri yasaklanmıştır.

657 Sayılı Yasa'nın 26. maddesindeki yasağın ihlalden doğan suçta aranan unsur, kamu hizmetlerinin aksamasına yol açma kastıdır; bu amaç güdülerek birlikte çekilme gerçekleşmişse ve bu yüzden kamu hizmetleri zarar görmüşse, suç sebebi sayılmaktadır (Canman, 1995:238- 239).

1961 Anayasası'nda devlet memurlarına toplu sözleşme hakkının yasaklandığına ya da bu hakkın güvence altına alındığına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır (Canman, 1995:240).

657 Sayılı Yasa'da da memurların sendika kurma hakkı tanınmış ama grev, toplu eylem ve toplu sözleşme hakkı tanınmamıştır. Fakat devlet memurların genel durumlarını belirleyici bir yasa niteliğindedir. Sonuç olarak memur statüsünü düzenleyen içerik kurallarını ister yasadan, ister düzenleyici işlemlerden kaynaklanmış olsun tümü ile yanlılık temeline dayanması olgusu karşısında toplu sözleşmelerle düzenlenebilecek konuların yanlılığından söz etmek güçleşmekte ve hatta olanaksızlaşmaktadır (Işık, 1992:111).

4.2.3. 1971- 1980 Dönemi

Bu dönem kamu çalışanlarının sendika kurma hakkının yasaklandığı bir dönemdir. Kamu çalışanları bu boşluğu dernekler kurarak gidermeye çalışmışlardır. Kapatılan memur sendikalarının yerine kurulan memur dernekleri sendikal faaliyetler içinde bulunmuşlardır. Memur dernekleri üyelerinin sosyal ekonomik, kültürel haklarıyla ilgilenmişlerdir.

20 Eylül 1971 tarih ve 1488 Sayılı Kanun ile yapılan Anayasa değişikliği ile kamu görevlileri sendika kurma hakkından yoksun bırakılmıştır. 1961 Anayasası'nın 46. maddesinde "çalışanlar" kavramı kullanılarak kamu çalışanlarının tamamına tanınan sendika kurma hakkı, "çalışanlar" kavramının yerine "işçiler" kavramı getirilerek işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir.

Ayrıca daha önce kurulmuş memur sendikalarının faaliyetlerinde son bulacağı belirtilmiştir. Anayasanın 119. maddesinde 'İşçi niteliği

taşımayan kamu hizmetlilerinin mesleki menfaatlerini korumak ve geliştirmek amacı güden kuruluşların bağlı olacakları hükümler kanunla düzenlenir.’ şeklinde kamu görevlilerinin sendikal haklarını koruyacak örgütlerin kurulacağına yönelik bu madde eklenmesine karşılık bu yöndeki değişiklikler bu dönem içerisinde yapılamamıştır.

Memur sendikalarının yasaklanmasıyla birlikte insanların dernekleşmeye olan ilgisi artmıştır. Bu ilgi siyasi güçlerin etkisiyle de pekiştirilerek gittikçe artmıştır. 1965- 1971 döneminde üye sayısı 10.000’in üzerinde yalnızca iki sendika varken kamu görevlilerinin çok sınırlı hakları olan derneklere ilgileri yoğun olmuştur. Örneğin TÜBDER yaklaşık 200.000, TÜM-DER yaklaşık 100.000, POL-DER ile TÜTED yaklaşık 15.000, TÜS-DER yaklaşık 8.000, ÜLKÜ-TEK 5.000, ÜLKÜ-BİR-ÖĞRET yaklaşık 40.000, TÜMAS 3.000 üyeye sahip olmuşlardır (DEMİR, 1991:62- 63).

Bu dönemde sendikal harekette olduğu gibi kamu görevlileri derneklerinde de siyasallaşma görülmüştür. Bütün siyasi partiler kendi çizgilerindeki kamu görevlilerini kurum veya meslek bazında örgütlenmeye zorlamışlardır. Öyle ki, başta öğretmenler ve polis olmak üzere kamu görevlileri derneklerinde bütün siyasi partilerin kurmalarına varıncaya kadar bir siyasallaşma gözlenmiştir. Bu dönemde örgütlenen kamu görevlileri derneklerinin mesleki amacın dışında siyasi faaliyetlere daha fazla ağırlık verdikleri görülmüştür. Bu dönem kamu görevlilerinin partizanlaşması gibi bürokrasi için tehlike teşkil eden bir oluşuma yol açmıştır. Bundan devletin büyük zarar gördüğü bir gerçektir (Arıcı, 1992: 49).

4.2.4. 1980- 1993 Dönemi

Bu dönem 12 Eylül 1980 ihtilali ile başlayan bir süreci içine almaktadır. 12 Eylül ihtilali ile birlikte dernek, sivil toplum kuruluşları gibi tüm örgütlenmelere son verilmiştir. Faaliyet alanları kapatılmıştır. Bu dönemde

sendikal haklar açısından en belirleyici nokta 1982 Anayasası'dır. 1982 Anayasası, 12 Eylül 1980'den önceki dönemde ülkedeki karışıklıklar nedeniyle serbestlik sağlayıcı nitelikten çok sınırlayıcı bir nitelik göstermektedir.

7 Kasım günü yapılan halk oylaması ile kabul edilen 1982 Anayasası, 1971 Anayasa değişikliklerinde olduğu gibi memurların sendika haklarını kesin olarak yasaklamamıştır. Ancak genel olarak örgütlenmeyi zorlaştırmış, özel olarak kamu çalışanlarının örgütlenmesini neredeyse olanaksız hale getirmiştir. 1982 Anayasası'nın örgütlenmelere getirdiği sınır dernek, sendika ayırımı gözetmemiştir (Işık, 1995:306).

Anayasa'nın 51, 53 ve 54. maddelerinde sendikal haklar yalnız işçiler için öngörülmüştür. Öbür kamu görevlilerinin sendikal hakları yönünden Anayasa'da olumlu yada olumsuz herhangi bir hüküm yer almamıştır. Yani Anayasa, kamu görevlileri yönünden bu hakkı ne tanımış, nede yasaklamıştır. Örneğin, 1961 Anayasası'nın 119. maddesinde olduğu gibi yasaklayıcı bir kural 1982 Anayasası'nda yer almamıştır (Serim,1995: 65). 1971 Anayasası'nda yasaklanan kamu görevlilerinin sendikal hakları 1982 Anayasası'yla tam bir açıklığa kavuşturulamamıştır. 1982 Anayasası'nda kamu görevlilerine sendika hakkını tanıyan veya yasaklayan bir madde söz konusu değildir. Roma hukukundan buyana kuşkulu ve yasaklayıcı bir hüküm bulunmadığı taktirde özgürlük yararına kanunun yorumlanması görüşü ağır basmaktadır. Ama bu durum ülkemizde böyle olmamıştır. 1982 Anayasası'nın sendika hakkını işçi niteliği taşımayan kamu görevlilerine tanımadığı düşüncesi genel olarak kabul görmüştür.

1982 Anayasası'nın 33. maddesi birinci fıkrasında “ Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.” dedikten sonra uzun uzun sınırlama hükümleri getiriyor ve maddenin 23.7.1995 tarih ve 4121 sayılı yasa ile yapılan değişiklikten önceki 7. fıkrasında da “birinci fıkra hükmü,

Silahlı Kuvvetler ve Kolluk Kuvvetleri mensupları ile kamu hizmeti görevlilerinin dernek kurma haklarına başlıca sınırlamalar getirilmesine veya bu hürriyeti kullanmalarının yasaklanmasına engel değildir.” denilmektedir. Anayasanın bu maddesi uyarınca 6 Ekim 1983 günü çıkarılan 2908 sayılı Dernekler Kanunu; resmi ve özel ilkokul, ortaokul, lise veya dengi okullar öğretmen ve yöneticileri; Milli Eğitim Bakanlığı merkez ve iller kuruluşlarında çalışan öğretmenler ile diğer personeli dernek kuramazlar (m.4) ve bunlar ancak; Milli Eğitim Bakanlığının “tespit ve ilan ettiği” derneklere üye olabilirler (m.16) denilerek öğretmenler uygulanacak durum ortaya konulmuştur (Altunya,1998:154- 155).

1982 Anayasası’nda memurlara sendikal haklarını yasaklayan veya sınırlayan bir durum olmadığından ve ülkemizin sendikal haklara yönelik uluslar arası sözleşmeleri onaylamasından hareketle memur sendikaları kurulmaya başlanmıştır. 28 Mayıs 1990 tarihinde Eğitim- İş Kolu Kamu Görevlileri Sendikası’nın kurulmasıyla başlayan bu arayış sonraki yıllarda da sürmüştür. Bu dönemde mevcut anayasa ve dernekler kanunu birlikte ele alındığı zaman işçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin sendika kurma haklarının olmadığı kabul edilmektedir. Ancak bu hakkın tanınmasını isteyen çevrelerin desteği ile ve de kanunun açıklarından bir mücadele yürütülmüştür (Arıcı, 1992: 50).

Bu dönemde memurların sendikal haklarının elde etme arayışlarını etkileyen gelişmelerden birisi de, 20 Kasım 1991’de göreve başlayan DYP- SHP Koalisyon Hükümeti’nin hükümet programında sendikal hakların ülkemizde ILO standartlarına uygun çerçevede kurumsallaşmasının sağlanacağını belirtilmiş olmasıdır. Programda, ‘Kamu görevlilerine sendikal hak ve özgürlüklerini tanıyacak gerekli yasal düzenlemeler yapılacak, bunun anayasal yönü için gerekli girişimler başlatılacaktır’ denilmiştir. Diğer bir gelişme ise; 1993 yılında DYP-SHP Koalisyon Hükümeti tarafından

memurların sendikal haklarıyla doğrudan ilgili bulunan 87 ve 151 Sayılı ILO Sözleşmelerinin onaylanmasıdır. Bu sözleşmelerin onaylanması ile memurların sendikal haklarını elde etme arayışları daha da yoğunlaşmıştır (Öcal, 1998: 57- 58).

4.2.5. 1993- 1995 Dönemi

1993 yılında 87 ve 151 Sayılı ILO Sözleşmesinin hükümet tarafından onaylanmasından sonra memurların sendikal faaliyetlere yönelik ilgileri artmıştır. “..... 15 Haziran 1993 tarihli Başbakanlık Genelgesi ile hükümetin memur sendikacılığına karşı olumlu bir tavır takınması ve memur sendikalarının baskıları memur sendikacılığının kanuni çerçevesinin belirlenmesi gündeme gelmiştir (Öcal, 1998: 58).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bu amaçla konuya ilişkin bir kanun taslağı hazırlamıştır. Taslakta toplu sözleşme ve grev haklarına yer verilmemiş, yalnızca sendika hakkı ve katılma mekanizmaları düzenlenmiştir. Taslağın toplu sözleşme ve grev haklarını içermemesi memur sendikalarının tepkisine neden olmuştur. Bakanlık bu tepkileri de dikkate alarak grev hakkını içermeyen ancak toplu pazarlık hakkını içeren 36 maddeden oluşan Kamu Görevlileri Sendikaları Kanun Taslağını hazırlamış ve Bakanlar Kurulu’na sunmuştur. Görüşmeler sonunda kanun taslağını teknik düzeyde incelenmesi amacıyla bir teknik komite kurulmuştur. Devlet Personel Başkanlığı, Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Kamu İşveren Sendikaları yetkililerinin yer aldığı komite, Kamu Görevlileri Sendikaları Kanun Taslağı ve Kamu Görevlileri Toplu Pazarlık Kanun Tasarısı olmak üzere iki taslak hazırlanmıştır (Öcal, 1998: 58).

Bunun yanı sıra Bakanlık, Kamu Çalışanları Sendikaları Platformu, Eşgüdüm Komitesi ve Türkiye Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu temsilcilerinden konuya ilişkin olarak hazırladıkları kanun taslaklarını ve önerilerini istemiştir. Bunların da görüşü alınarak hazırlanan Kamu Görevlileri Sendikaları Toplu Sözleşme ve Grev Kanunu Tasarısı Taslağı 8 Mart 1994'te Bakanlar kuruluna sunulmuş ve bakanların imzasına açılmıştır. Taslak 15 Mart 1995'de TBMM'ne sunulmuş, Meclis Adalet Komisyonu'nda görüşülmeye başlandıktan bir süre sonra askıya alınmıştır. Bunu takiben 23 Temmuz 1995'de 4121 Sayılı Kanun'la yapılan Anayasa değişikliği ile kamu görevlilerinin sendika hakkı anayasal güvence altına alınmıştır (Öcal,1998: 59).

4.2.6. 1995- 1998 Dönemi

Memurların sendikal hakları konusunda 1995'ten sonraki süreçte 1995'te yapılan anayasa değişikliği ve Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu Tasarısı Çerçevesinde açıklamak yerinde olacaktır. Memurların sendikalaşma eğilimleri bu yönde hükümetlere yapılan baskılar, DYP-SHP koalisyonunun hükümet programında yer alan vaatler sonucu memurlara sendika hakkının tanınmasına yönelik Anayasa değişikliği gündeme gelmiştir.

DYP, ANAP ve SHP parti grup başkan vekillerince hazırlanan kanun teklifi TBMM'ne sunulmuştur. TBMM, 23 Temmuz 1995 tarih ve 4121 Sayılı Kanunla 7-11-1982 tarih ve 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Başlangıç ve Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun'u kabul etmiştir. Kanun Cumhurbaşkanınca da onaylanıp, 26.07.1995 günü Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 1982 Anayasası'nın 16 maddesinde 23 Temmuz 1995 tarihli ve 4121 Sayılı Kanunla gerçekleştirilen değişikliklerden 53. madde değişikliği doğrudan kamu görevlilerinin sendika kurma hakkına ilişkindir. Değişiklik, Anayasa'nın "toplu iş sözleşmesi hakkını"

düzenleyen 53. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları arasına yeni bir fıkra eklenerek gerçekleştirilmiştir. Ek fıkraya göre: “128. maddenin ilk fıkrası kapsamına giren kamu görevlilerinin kanunla kendi aralarında kurmalarına cevaz verilecek olan ve bu maddenin birinci ve ikinci fıkraları ile 54. madde hükümlerine tabi olmayan sendikalar ve üst kuruluşları, üyeleri adına yargı mercilerine başvurabilir ve idareyle amaçları doğrultusunda toplu görüşme yapabilirler. Toplu görüşme sonunda anlaşmaya varılırsa düzenlenecek mutabakat metni, uygun idari ve kanuni düzenlemenin yapılabilmesi için Bakanlar Kurulu’nun takdirine sunulur. Toplu görüşme sonunda mutabakat metni imzalanmamışsa anlaşma ve anlaşmazlık noktaları da taraflarca imzalanacak bir tutanakla Bakanlar Kurulu’nun takdirine sunulur. Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin usuller kanunla düzenlenir (Öcal, 1998: 60). Anayasanın 128. maddesinin 1.fıkrasında “memur ve kamu görevlileri” kavramı kullanılmıştır. Bu ek fıkraya dayanarak memurlar ve kamu görevlilerinin sendika hakkının anayasal güvence altına alınmıştır. Ayrıca bu ek fıkra memurlara sendika hakkı tanırken öbür yandan sendikaların hükümetlerle yapabilecekleri toplu görüşmeyi düzenleyen bir kanun çıkarmasını öngörmüştür. 128. maddenin bu ek fıkrasında kamu görevlilerine toplu iş sözleşmesi ve grev hakkı tanınmamıştır. Bu ek fıkroda kamu görevlileri sendikalarına iki yetki tanınmıştır.

Bunlar: üyeleri adına yargı mercilerine başvurma ve idare ile amaçları doğrultusunda toplu görüşme yapmadır. Toplu görüşmenin kamu işveren tarafı idare, kamu görevlileri tarafı ise sendikalar ve üst kuruluşlarıdır. 128. maddenin ek fıkrasına göre toplu görüşmeler özetle şu süreçle işleyecektir: Toplu görüşme sonunda idare ve sendikalar anlaşmaya varılırsa mutabakat metni düzenleyeceklerdir. Daha sonra bu mutabakat metnini Bakanlar Kurulu’nun takdirine sunacaklardır. Eğer toplu görüşmeler sonucunda anlaşma sağlanmazsa mutabakat metni imzalanmamışsa anlaşma ve anlaşmazlık noktaları belirlenip taraflarca imzalandıktan sonra Bakanlar Kurulu’na sunulacaktır. Bakanlar Kurulu her iki durumda da kendi istediğini

yapma insiyatifine sahiptir. Bu durumda toplu görüşmeler sonucu imzalanan mutabakat metninin bağlayıcı bir yanı yoktur.

Toplu görüşme sonucunda taraflar arasında mutabakat sağlanamaması halinde ise; anlaşma ve anlaşmazlık noktalarının taraflarca imzalanacak bir tutanakla Bakanlar Kurulu'nun takdirine sunulacağı belirtilmiştir. Böylece söz konusu anlaşmazlık maddelerin de zabıt altına alınması anayasal bir zorunluluk olarak düzenlenmiştir.

Burada dikkat çeken nokta, Anayasa'nın mutabakat sağlanamaması durumunda kamu görevlilerini ve sendikaları bağlayıcı bir hüküm getirmemiş olmasıdır (Aktay,1995: 31).

Sonuç olarak 1995 yılında yapılan bu Anayasa değişikliği ile kamu görevlilerinin sendika hakkı ve toplu görüşme hakkı anayasal güvence altına alınmıştır. Bu haklara nazaran kamu görevlilerine grev ve toplu sözleşme hakkı verilmemiştir.

4.2.7. 1998'den Günümüze Memurların Sendikal Hakları

1995'teki Anayasa değişikliğinde 53.maddeye bağlı olarak kamu görevlilerinin sendika hakkı ve toplu görüşme hakları konusunda bir kanun çıkarılacağı belirtilmiştir. Bu yönde çalışmalar başlatılarak "Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu Tasarısı" hazırlanarak TBMM'ye sevk edildi. 1998 yılının Mart ayında görüşülmeye başlanan tasarı belli bir süre görüşüldükten sonra askıya alınmıştır.

Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu 25.06.2001 tarihinde 4688 Sayılı Kanun olarak kabul edilmiştir.

4.3. Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu

4688 Sayılı Kamu Görevlileri Kanunu 25.06.2001 tarihinde kabul edilmiştir. Kanunun yayımlanmasından 30 gün sonra yürürlüğe girmiştir. Bu kanun yedi kısım ve 46 maddeden oluşmaktadır.

Kanunun birinci kısmı amaç, kapsam ve tanımları içermiştir. Kanun birinci maddesinde amaç şu şekilde belirtilmiştir. “Bu Kanunun amacı, kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal ve mesleki hak ve menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesi için oluşturdukları sendika ve konfederasyonların kuruluşu, organları, yetkileri ve faaliyetleri ile sendika ve konfederasyonlarda görev alacak kamu görevlilerinin hak ve sorumluluklarını belirlemek ve hizmet kolunda yetkili kamu görevlileri sendikaları ve bunların bağlı bulundukları konfederasyonlar ile Kamu İşveren Kurulu arasında yürütülecek toplu görüşmelere ilişkin esasları düzenlemektir”(md.1).

Kanunun kapsamı belirlenerek işçi statüsünde çalışanların özellikle bu kanun kapsamı dışında olduğu belirtilmiştir. “Bu Kanun, Devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin yürütmekle görevli oldukları kamu hizmetlerinin görüldüğü genel, katma ve özel bütçeli idareler, il özel idareleri ve belediyeler ile bunlara bağlı kuruluşlarda kamu iktisadî teşebbüslerinde, özel kanunlarla veya özel kanunların verdiği yetkiye dayanarak kurulan banka ve teşekküller ile bunlara bağlı kuruluşlarda ve diğer kamu kurum veya kuruluşlarında işçi statüsü dışında çalışan kamu görevlileri hakkında uygulanır”(md.2).

Bu Kanunun tanımlar bölümünde toplu görüşme, şu şekilde tanımlanmıştır: “Kamu görevlileri için uygulanacak katsayı ve göstergeler, aylık ve ücretler, her türlü zam ve tazminatlar, fazla çalışma ücretleri, harcırah, ikramiye, lojman tazminatı, doğum, ölüm ve aile yardımı ödenekleri, tedavi yardımı ve cenaze giderleri, yiyecek ve giyecek yardımları ile bu mahiyette etkinlik artırıcı diğer yardımlara ilişkin olarak yetkili kamu görevlileri sendikaları ve üst kuruluşları ile Kamu İşveren Kurulu arasında yapılan görüşme.” Kanunun tanımlar bölümünde grev kavramının olmaması aynı zamanda bu Kanunla memurlara grev hakkının verilmediğini göstermektedir.

Kanunun 4. maddesinde “sendikaların hizmet kolu esasına göre, Türkiye çapında faaliyette bulunmak amacıyla bir hizmet kolundaki kamu işyerlerinde çalışan kamu görevlileri tarafından kurulur” denmektedir. Bir hizmet kolunda birden fazla sendika kurulabilir. Meslek ve işyeri esasına göre sendika kurulmaz.

Kanunun 5. maddesinde sendika üyesi olabilecek ve sendika kurabilecek hizmet kolları şunlardır; büro, bankacılık, sigortacılık, eğitim, öğretim, bilim, sağlık, sosyal, yerel yönetim, basın yayın, iletişim, kültür sanat, bayındırlık, inşaat, ulaştırma, tarım ormancılık, enerji, sanayi, madencilik, diyanet ve vakıf hizmetleridir. Ayrıca Kanun 15. maddesinde sendika üyesi ve sendika kurucusu olamayacak kamu görevlileri şu şekilde belirlenmiştir:

- a. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği ile Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinde çalışan kamu görevlileri,
- b. Yüksek yargı organlarının başkan ve üyeleri, hâkimler, savcılar ve bu meslekten sayılanlar,

- c. Bu Kanun kapsamında bulunan kurum ve kuruluşların müsteşarları, başkanları, genel müdürleri, daire başkanları ve bunların yardımcıları, yönetim kurulu üyeleri, merkez teşkilâtlarının denetim birimleri yöneticileri ve kurul başkanları, hukuk müşavirleri, bölge, il ve ilçe teşkilâtlarının en üst amirleri ile bunlara eşit veya daha üst düzeyde olan kamu görevlileri, 100 ve daha fazla kamu görevlisinin çalıştığı işyerlerinin en üst amirleri ile yardımcıları, belediye başkanları ve yardımcıları,
- d. Yükseköğretim Kurulu Başkan ve üyeleri ile Yükseköğretim Denetleme Kurulu Başkan ve üyeleri, üniversite ve yüksek teknoloji enstitüsü rektörleri, fakülte dekanları, enstitü ve yüksek okulların müdürleri ile bunların yardımcıları,
- e. Mülkî idare amirleri,
- f. Silahlı Kuvvetler mensupları,
- g. Millî Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri kadrolarında (Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı dahil) çalışan sivil memurlar ve kamu görevlileri,
- h. Millî İstihbarat Teşkilâtı mensupları,
- i. Bu Kanun kapsamında bulunan kurum ve kuruluşların merkezi denetim elemanları,
- j. Emniyet hizmetleri sınıfı ve emniyet teşkilâtında çalışan diğer hizmet sınıflarına dahil personel ile kamu kurum ve kuruluşlarının özel güvenlik personeli,
- k. Ceza infaz kurumlarında çalışan kamu görevlileri,

Sendika ve konfederasyonların kuruluş işlemleri bu kanun 6. maddesinde düzenlenmiştir. Sendika ve konfederasyonlar önceden izin almaksızın serbestçe kurulurlar. Ancak konfederasyonların en az 5 değişik hizmet kolundaki sendikanın bir araya gelmesiyle kurulabilir. Sendika kurucusu olabilmek için en az 2 yıl kamu görevi yapma şartı getirilmiştir. Sendika ve

konfederasyonlar tüzükleri ve gerekli belgelerle bağılı bulundukları valiliklere başvururlar. Belgelerin ve tüzüklerin valiliklere verilmesiyle birlikte sendika ve konfederasyonlar tüzel kişilik kazanır. Valilikler, tüzük ve belgeleri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Devlet Personel Başkanlığına gönderir.

4688 Sayılı Kanunun 8. maddesinde sendika şubesi, sendika ve konfederasyonların zorunlu organları genel kurul, yönetim kurulu, denetleme kurulu ve disiplin kurulu olarak belirlenmiştir.

Bu kanunun 18. maddesinde 06.07.2004 tarihinde yapılan değişikliklerle birlikte sendika üyelerinin ve yöneticilerinin güvencesi sağlanmıştır. Kamu görevlileri, iş saatleri dışında veya işverenin izni ile iş saatleri içinde sendika veya konfederasyonların bu Kanunda belirtilen faaliyetlerine katılmalarından dolayı farklı bir işleme tabi tutulamaz görevlerine son verilemez (md.18).

Sendika ve konfederasyonların yetki ve faaliyetleri 19 maddede belirlenmiştir. Kamu görevlileri sendikaları ile konfederasyonları bu Kanundaki hükümler çerçevesinde, üyeleri adına toplu görüşmeye katılmaya, toplu görüşmeyi sonuçlandırmaya ve taraf olmaya yetkilidir. Sendika ve konfederasyonlar kuruluş amaçları doğrultusunda aşağıdaki faaliyetlerde bulunabilirler:

- a. Genel olarak kamu personelinin hak ve ödevleri, çalışma koşulları, yükümlülükleri, iş güvenlikleri ile sağlık koşullarının geliştirilmesi konularında görüş bildirmek ve toplu görüşme sonucunda anlaşmaya varılan mutabakat metnlerinin uygulanmasını izlemek üzere idarî kurullara üyeleri arasından temsilciler göndermek.
- b. Devlet personel mevzuatında kamu görevlilerinin temsilini öngören çeşitli kurullara temsilci göndermek.

- c. Verimlilik araştırmaları yapmak, sonuçlarla ilgili raporlar düzenlemek, önerilerde bulunmak ve işverenlerle bu konularda ortak çalışmalar yapmak.
- d. Üyelerin meslekî yeterliliklerinin artırılması ve sorunlarının çözülmesi ile sendikal faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik kurs, seminer ve sosyal amaçlı toplantılar düzenlemek, bilimsel çalışmalar yapmak ve yayınlarda bulunmak.
- e. Üyelerin ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatleri ile personel hukukunu ilgilendiren konularda ilgili kurumlara ve yetkili makamlara sunulmak üzere çalışmalar yapmak ve öneriler getirmek.
- f. Üyelerin idare ile ilgili doğacak ihtilaflarında, ortak hak ve menfaatlerinin izlenmesinde veya hukukî yardım gerekliliğinin ortaya çıkması durumunda üyelerini veya mirasçılarını, her düzeyde ve derecedeki yönetim ve yargı organları önünde temsil etmek veya ettirmek, dava açmak ve bu nedenle açılan davalarda taraf olmak.
- g. Üyeleri ve ailelerinin yararlanmaları için hizmet amacıyla, eğitim ve sağlık tesisleri, dinlenme yerleri, spor alanları ve benzeri yerler ile kitaplık, kreş, yuva ve huzur evleri, yardımlaşma sandıkları kurmak ve yönetmek ile herhangi bir bağışta bulunmamak kaydı ile üyeleri için kooperatifler kurulmasına yardım etmek ve nakit mevcudunun yüzde onundan fazla olmamak kaydıyla bu kooperatiflere kredi vermek.
- h. Yangın, su baskını, deprem gibi tabii afetlerin vukuunda, gerektiğinde üyelik şartı aranmaksızın nakit mevcudunun yüzde onunu aşmamak kaydıyla afete uğrayan bölgelerde konut, sağlık ve eğitim tesisleri yapmak ve bu amaçla kamu kurum ve kuruluşlarına aynî ve nakdî yardımda bulunmak.

Toplu görüşmeye, 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu ile ayrıntılı bir şekilde açıklık getirilmiştir. Kanuna göre toplu görüşmenin kapsamı şu şekilde belirlenmiştir. “Toplu görüşme; kamu görevlileri için uygulanacak katsayı ve göstergeler, aylık ve ücretler, her türlü zam ve tazminatlar, fazla çalışma ücretleri, harcırah, ikramiye, lojman tazminatı, doğum, ölüm ve aile yardımı ödenekleri, tedavi yardımı ve cenaze giderleri,

yiyecek ve giyecek yardımları ile bu mahiyette etkinlik ve verimlilik artırıcı diğer yardımları kapsar”(md.28).

Toplu görüşme tarafların 4688 Sayılı Kanunun 29. maddesinde kamu işvereni adına Kamu İşveren Kurulu, kamu görevlileri adına her hizmet kolunda kurulu yetkili kamu görevlileri sendikaları ile bunların bağlı bulundukları konfederasyonlardır. Yetkili kamu görevlileri sendikaları ile bunların bağlı bulundukları konfederasyonlar görüşmelere Kamu İşveren Kurulu üyelerinin sayısı kadar temsilci katılır.

Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunun 30. maddesinde 06.07.2004'te yapılan değişikliğe bağlı olarak toplu görüşmelerdeki yetkiye sahip sendikalar şu şekilde belirlenmektedir. Her hizmet kolunda en çok üyeye sahip sendika ile bunların bağlı oldukları konfederasyonlar toplu görüşme yapmaya yetkilidir. En çok üyeye sahip konfederasyon temsilcisi toplu görüşme heyetinin başkanıdır (md.30). Yetkili sendika ve konfederasyonların belirlenmesinde şu esaslar uygulanır. Kamu İşveren Vekili ile sendika temsilcileri her yıl 15 Mayıs'ta bir araya gelerek kurumda çalışan kamu görevlilerinin listesi ile sendika aidatı kesilen sendika üyelerinin sayıları belirlenerek toplam sayılarını gösteren bir tutanak tutulur. Bu tutanak taraflara imzalatılır.

Bu imzalı tutanak kamu işvereni ve sendikalarca mayıs ayı sonuna kadar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına gönderilir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı kurumlarda ve sendikalardan gelen imzalı tutanaklar üzerinde tespit yaparak kurumlarda çalışan kamu görevlilerinin sayısını, hizmet kollarındaki sendika üye sayısını hizmet kolundaki yetkili sendikalar ile konfederasyonları belirler ve bunların üye sayılarını belirler.

Sonuçları her yıl temmuz ayının ilk haftasında resmi gazetede yayımlar. Sendika ve konfederasyonların sonuçlara itiraz hakkı bulunmaktadır. Sendika ve konfederasyonlar Ankara İş Mahkemesine itirazını yapar mahkemede 15 gün içinde karar verir.

Toplu görüşmelerde taraflar, Kamu İşveren Kurulu ve yetkili sendika ve konfederasyonlar her yıl Ağustos ayının 15. günü Devlet Personel Başkanlığı belirlenen yerde toplanırlar. Toplu görüşmenin gündemi taraflar tarafından belirlenir ve toplu görüşme on beş gün içinde sonuçlanır. Sonucunda eğer anlaşmaya varılırsa mutabakat metni taraflarca imzalanır. İmzalanan mutabakat metni gerekli düzenlemelerin yapılması için Bakanlar Kuruluna sunulur. Bakanlar Kurulu gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra TBMM'sine sunar.

Toplu görüşmeler sonunda anlaşmaya varılamazsa taraflardan biri Uzlaştırma Kurulunu 3 gün içinde toplantıya çağırabilir. Uzlaştırma Kurulu, Yüksek Hakem Kurulu Başkanlığı'nda Üniversiteler arası Kurul tarafından, fakültelerin çalışma ekonomisi, iş hukuku, idare hukuku ve kamu maliyesi bilim dallarından seçilecek birer üye olmak üzere dört öğretim üyesinden oluşur.

Uzlaştırma Kurulu kararlarına tarafların katılması durumunda, bu kararlar mutabakat metni olarak kabul edilir ve Bakanlar Kuruluna sunulur. Eğer taraflar Uzlaştırma Kurulu kararlarına katılmazlarsa anlaşma ve anlaşmazlık konuları taraflarca imzalanarak bir tutanak düzenlenir ve Bakanlar Kuruluna sunulur. Sonuç olarak 4688 Sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu ile birlikte toplu görüşmenin belirli esaslara bağlanması memurlar açısından iyi bir gelişmedir. Ancak toplu görüşmelerin tamamen bağlayıcı özelliği yoktur. Bakanlar Kurulu metnin üzerinde bir takım düzenleme yapma yetkisi vardır. Ayrıca TBMM'sinin bu kanun tasarısını kabul etmeme hakkının

bulunması toplu görüşmeleri tavsiye niteliğindeki bir karardan öteye götürmemektedir.

Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunun 37. maddesine göre sendikalar “Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı faaliyetlerde bulunan sendika ve konfederasyon merkezlerinin bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcısının istemi üzerine iş davalarına bakmakla görevli mahalli mahkeme kararı ile kapatılır”(md.37).

1995’te yapılan Anayasa değişikliğinde belirtilen kanun 4688 Sayılı Kanun olarak 25.06.2001 yılında Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu olarak çıkmıştır. Bu Kanunla işçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin sendikal hakları belirlenip güvence altına alınmıştır. Bu kanunla memurlara, sendika hakkı, toplu sözleşme hakkı verilmiştir.

Ancak grev hakkı memurlara verilmemiştir. Bu konuda sendikaların ve konfederasyonların büyük tepkileri olmuştur. Günümüzde geline nokta sendikalar ve konfederasyonlar 4688 Sayılı Yasaya uygun olarak hareket etmeye devam etmektedir. Toplu görüşmelerde bu yasanın yetersizliği konusunda gündem oluşmamaktadır.

TÜRKİYE’DE ÖĞRETMEN SENDİKACILIĞI

5.1. Öğretmen Sendikacılığı

Öğretmenler sendikalaşma sürecinde bir çok ülkede aktif rol oynayan aktörler olmuşlardır. Kamu görevlileri içerisinde ilk olarak sendikalaşma eğilimini öğretmenler gerçekleştirmektedir. Öğretmenlerin kamu görevlileri içerisinde sayıca fazla olmasının sendikal harekette etkin olmalarını sağlamaktadır.

Dünya da öğretmenler aynı sorunlarla karşı karşıyadır. Ekonomik, sosyal, çalışma koşulları gibi problemlerle karşı karşıya kalan öğretmenler örgütlenme eğilimine gitmişlerdir. Bu örgütlenmeler ülkelerin kanunlarına göre öğretmenleri gerek dernekler gerek sendikalar kurma yoluna itmiştir. Kurulan bu sendikalarla idareye karşı haklarını elde etme çabalarına gitmişlerdir.

Sosyal ve ekonomik gelişmeler ve değişmelerle ekonomik açıdan güçsüz duruma düşen ve bunun sonucunda sosyal statülerinde kayba uğrayan öğretmenler sendikal örgütlenme yolunu seçmişlerdir. Bu durum öğretmenlerin meslekleri içerisinde en eski örgütlenme geleneğine sahip kişiler olmalarına neden olmuştur (Öcal,1998: 68).

5.1.1. Öğretmen Sendikacılığının Önemi

Günümüzün en büyük problemi eğitimidir. Her yönüyle “eğitimli insan” yetiştirebilmek çok büyük önem kazanmıştır. Toplumsal değişimin yanında

fen ve teknoloji alanında gerçekleşen ilerleme eğitilmiş insan ihtiyacını her geçen gün artırmaktadır.

İşte bu süreçte öğretmen ve öğrenciler iki ana unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. İyi insan iyi vatandaş ve akılcı ekonomik davranışlarda bulunan insan yetiştirmeyi amaçlayan eğitim; en karlı, en pahalı, sonucu en geç alınan, yanlış yönlendirildiği zaman zararı en korkunç olan yatırımdır. Kurumlaşmış bütün toplumsal faaliyetler içinde eğitimin insanın en önemli olduğu alandır. Eğitimde en önemli insan unsuru ise, öğretmendir (Tok, 1996: 17).

Zamanla öğretmenlerin ekonomik açıdan zayıflaması ve bir takım toplumsal değişmelerle öğretmenler toplumsal statü kaybına uğramışlardır. Bu durum öğretmenlerin daha yüksek statülü kişilere karşı baskı altında kalmalarına neden olmuştur.

1996 yılında ILO ve UNESCO tarafından birlikte hazırlanan “Öğretmenlerin Statü Tavsiyesi”nde ise statü hem öğretmenlerin görevlerinin önemini, hem de çalışma şartları, ücret ve öteki meslekleriyle karşılaştırılmalı olarak yararlandıkları maddi avantajları belirleyen bir kavramdır. Eğitimin ilerlemesinde öğretmenlerin temel rolü ile insan kişiliğinin ve çağdaş toplumun gelişmesine katkıları göz önüne alınacak olursa, öğretmenlere üstlendikleri bu rolle orantılı bir statü sağlamak gerektiği bu “Ortak Belge” de belirtilmiştir (Gülmez, 1991:25- 27).

Öğretmenlerin sosyal statüsünün düşmesine bağlı olarak geliştirdikleri rollerde eğitim ortamının gelişmesini engellemektedir. Öğretmenlerin bu statü ve rollerinin mesleklerinin gerektiği şekilde olabilmeleri için bir takım mesleksi örgütlenmelere gitme zorunlulukları vardır.

Öğretmenler toplumsal statülerini sendikal faaliyetlerle bir araya gelerek ancak alabilirler. Mesleki çıkarlarını, ekonomik durumlarını, statülerini en iyi koşullara getirmek için öğretmenler sendikaların çatısı altında örgütlenme yoluna gitmek zorundadırlar.

Gerçekten de öğretmenlerin mesleki örgütlere sahip olup olmamaları onların toplumsal güç ve statülerini belirleyen unsurların başında gelmektedir. Güçlü mesleki örgütler kurmuş öğretmenlerin güçlü, örgütleri bulunmayan veya cılız örgütler kurabilenlerin ise güçsüz oldukları görülmektedir. Bu nedenle bir ülkedeki öğretmen örgütlenmesi oradaki öğretmenlerin toplumsal değişimdeki etkilerine ilişkin göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir (Akyüz,1978: 13).

Günümüzde öğretmenler öğretmen örgütleri aracılığıyla mesleki çıkarlarını korumanın yanı sıra, meslekleriyle ilgili kanuni düzenlemelerin hazırlanmasında etkili olabilir, eğitim politikasının belirlenmesine doğrudan katılabilirler. Aynı zamanda bu örgütler ülkenin çağdaşlık ve demokrasi düzeyinin yükseltilmesine de katkıda bulunabilirler (Öcal, 1998: 72).

5.1.2. Dünyada Öğretmen Sendikacılığının Önemi

Dünyadaki tüm ülkelerde ellerinde kalemden başka güç olmayan öğretmenler haklarını elde etmek için örgütlenme yoluna gitmişlerdir. Kamu görevlilerinin sendikal haklar elde etmesinde de öğretmenler önemli rol oynamışlardır. Öğretmen sendikacılığında Dünyada çok büyük farklılıklar yoktur. Temelde amaç öğretmenlerin ekonomik, sosyal ve kültürel bir takım haklarını elde etmesinde birleşmektedir. Ancak bu hakların elde edilme zamanında ülkeden ülkeye farklılıklar gözlenmektedir.

İngiltere’de öğretmenler uzun yıllardır dernek şeklinde örgütlenmektedirler. Ülkede 1800’lü yılların sonlarından bu yana öğretmen derneklerinin varolduğu bilinmektedir.

İngiltere’nin en geniş kapsamlı öğretmen örgütü olan NUT (National Union of Teachers- Öğretmenler Ulusal Birliği) 1870 yılında kurulmuştur ve halen faaliyet göstermektedir. Bir diğer önemli öğretmen örgütü ise 1923’de kurulan Öğretmenler Ulusal Derneğidir.

Bu dernekler öğretmenleri temsilen çeşitli düzeylerdeki toplu pazarlık ve dayanışma kurullarında faaliyet göstermektedirler. Ayrıca bazı sınırlamalarla birlikte öğretmenlere grev hakkı da tanınmıştır. İngiltere’de öğretmenler dernek şeklinde örgütlenmekle birlikte bu derneklerin sendika gibi faaliyet gösterdikleri görülmektedir (Öcal,1998: 72- 73).

Fransa’da öğretmen örgütlenmesinin oldukça eski bir tarihi vardır. İlkokul öğretmenlerinin kurdukları ilk örgütler 1831’lere kadar uzanmaktadır (Akyüz,1980:48). Fransa’da her öğretim düzeyindeki öğretmenlerin ayrı örgütleri vardır. Bu örgütlere öğretmenler dışındaki kamu eğitimi personeli ve hizmetlileri de üye olabilmektedirler. Fransa’da sendikal faaliyet gösteren en önemli öğretmen örgütü FEN (Ulusal Eğitim Federasyonu) dir. 1866 yılında kurulan FEN uzun yıllar Fransa’nın en büyük işçi konfederasyonu olan CGT (Genel İş Konfederasyonu)’ye bağlı olarak faaliyet göstermiştir. Ancak FEN 1948 yılında CGT’den ayrılarak faaliyetlerini bağımsız olarak sürdürmeye başlamıştır. FEN kendini oluşturan 44 sendika ile her düzeydeki kamu öğretim kurumları öğretmenlerini, hizmet ve idari personeli içermekte olup, 1993 yılı itibariyle 361.000 üyeye sahiptir (Öcal,1998: 73).

FEN'e üye öğretmen sendikaları içerisinde özellikle SNES (Orta Öğretim Öğretmenleri Ulusal Sendikası) etkili olarak faaliyet göstermektedir. Bunun yanı sıra FEN danışma yönetiminin uyguladığı kurallardan Devlet Kamu Yönetimi Yüksek Kurulunda üyelerini temsil edebilme hakkına sahip olan sendikalardan birisidir (Gülmez,1993:117).

Almanya'da öğretmenler uzunca bir süre dernek şeklinde örgütlenmişlerdir. İlkokul öğretmenleri Alman Öğretmenler Derneği'nde, lise öğretmenleri Filologlar Birliği'nde, bayan öğretmenler ise Alman Kadın Öğretmenler Derneğinde örgütlenmişlerdir. Ancak bu dernekler kendi aralarında bir birlik oluşturmayı başaramamışlardır (Yalçın,1986: 20).

Almanya'da öğretmen sendika kurma hakkını ülkede yaşayan herkese sendikalaşma hakkı tanıyan 1949 anayasasıyla elde etmişlerdir. Anayasanın bu düzenlemesine dayanarak öğretmenler tarafından Eğitim ve Bilim Sendikası (GEW) kurulmuştur.

Almanya'da memur statüsünde çalışan öğretmenlerin toplu sözleşme ve grev hakkı yoktur. Bu nedenle GEW sadece üyelerini yetkili makamlar nezdinde temsil edebilme imkanına sahiptir (Öcal,1998: 74).

Öğretmen sendikacılığının çeşitli ülkeler de gelişimini inceledikten sonra öğretmenlerin uluslar arası alanda oluşturdukları üst örgütlenmeleri incelemek yararlı olacaktır. Günümüzde öğretmenler uluslar arası alanda dört üst örgütün çatısı altında örgütlenmektedirler. Bu örgütler şunlardır (Serinyel, 1995:168- 171);

—Uluslararası Hür Öğretmen Sendikaları Federasyonu: Kısa adı IFFTLU olan örgüt,

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU)'nun eğitim iş kolundaki bağlı örgütüdür.

—Dünya Öğretmen Konfederasyonu: Kısa adı WCT olan konfederasyon Dünya Emek Konfederasyonu (WCL)'nin eğitim iş kolundaki bağlı örgütüdür. 1910 yılında Roma'da kurulmuştur.

—Öğretmen Sendikaları Uluslar arası Federasyonu: Kısa adı FISE olan federasyon Dünya Sendikalar Federasyonu (WFTU)'na bağlıdır. FISE II. Dünya Savaşından sonra 1946 yılında kurulmuştur.

—Öğretim Mesleği Örgütleri Dünya Konfederasyonu: Kısa adı WCOTP'dur. İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan örgüt 1951 yılında Alman ve İngiliz öğretmen sendikalarının desteğiyle kurulmuştur.

IFFTLU, WCT ve FISE farklı sendikal merkezlerin bağlı örgütleri olarak kurulurken, WCOTP bağımsız bir sendikal üst örgüt olarak ve bu örgütlere tepki olarak ortaya çıkmıştır.

Eğitimin niteliğinin gelişmesi ve fırsat eşitliği için çalışan WCOTP, ILO ve UNESCO tarafından hazırlanan Öğretmenlerin Statülerine ilişkin Tavsiye'nin hazırlanmasında ve uygulamaya geçirilmesinde önemli rol oynamıştır.

5.2. Türkiye'de Öğretmen Sendikacılığının Tarihi Gelişimi

Ülkemizde sendikal örgütlenmenin önünde bir takım kanuni engeller olduğu için ilk olarak öğretmenler dernekler kurarak örgütlenme yoluna gitmişlerdir. Daha sonraları ise sendikal hakların kazanıldığı ölçüde sendikal örgütlenmeler oluşturmuşlardır.

Sendikal hakların tam olarak tanınmadığı dönemlerde kurulan dernekler, öğretmenlerin ekonomik, sosyal haklarını koruyan sendikal örgütlenmeler gibi hareket etmişlerdir. Ülkemizdeki öğretmen sendikacılığını derneklerle birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

5.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Osmanlı Devleti'nde zanaatkârlar ve ticaretle uğraşanlar Ahilik teşkilatında birleşerek mesleksen örgütlenme yoluna gitmişlerdir. Medreselerde yetişen öğretmenler mesleksen bir örgütlenme yoluna gitmemişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda 1848 yılında bir öğretmen okulu (İstanbul Öğretmenler Okulu) açılıncaya kadar yalnızca öğretici yetiştiren bir okul mevcut olmamıştır. Bu okulun açılması ve ardından eğitim alanında getirilen düzenlemelerle öğretmenler meslekleşme yolunda ilk adımı atmışlardır. Dolayısıyla bu dönemde öğretmenlerin mesleki bir örgüt kurmaları mümkün olmamıştır.

1876 tarihli Kanun-i Esasi'nin bazı maddelerinin değiştirilmesiyle ortaya çıkan 1908 tarihli II. Meşrutiyet Anayasa'sı ile dernek kurma özgürlüğü ilk kez tanınmış, Anayasa'nın 120. maddesi dernek kurma hakkını düzenlemiştir. Anayasa'nın bu düzenlemesi çok sayıda siyasi, mesleki örgütün kurulmasına neden olmuş, bu arada öğretmenler de örgüt kurma çalışmalarına girmişlerdir.

Bu çalışma sonucunda 1908 yılında ülkemizde kurulan ilk öğretmen örgütü olan "Encümen-i Muallimin" İstanbul'da Darülfünun ve

Darülmualimin okulları mezunları tarafından kurulmuştur. Bu örgüt aynı zamanda ilk memur örgütü de sayılabilir.

Bu girişimin hemen ardından yine İstanbul'da İdadi, Rüşdi ve İptidai okullarının öğretmenleri tarafından "Muhafaza-i Hukuk-u Muallimin Cemiyeti" (Öğretmenlerin Haklarını Koruma Örgütü) adlı ikinci bir örgüt kurulmuştur. Cemiyetin amacı adından da anlaşılacağı gibi üzere, öğretmenlerin haklarını savunmak ve halk arasında eğitimin yayılmasını sağlamaktır. Cemiyetin başkanlığını Zeki Bey adlı bir öğretmen yapmıştır (Akyüz,1970:110- 111; 2009).

Ancak, örgütün yöneticilerinin çoğunun Maarif Nezareti'nde görevli olmaları nedeniyle, öğretmenlerin bir kısmı bu örgütün öğretmenlerin haklarını iyi korumayacağını ileri sürmüşlerdir. Bu tepki üzerine Encümen-i Muallimin yöneticileri öğretmenlerin parçalanmaması için Muhafaza-i Hukuk-i Muallim Cemiyeti ile birleşerek 1908 yılı sonlarında "Cemiyet-i Muallimin"i oluşturmuşlardır (Kaynak, 1979: 59). 1909'da Hareket Ordusunun İstanbul'a gelmesiyle birlikte Cemiyet-i Muallimin dağılmıştır.

Bu süreçten sonra öğretmenler çeşitli örgütler adı altında birleşmeye çalışmışlardır. 16 Ağustos 1909'da çıkan Cemiyetler Kanunuyla birlikte dernek vb. örgütlenmeler özellikle kamu kesiminde olanlar yasaklanmıştır. Bu konunun etkisi Türkiye tarihinde örgütlenme açısından uzun süre hissedilmiştir.

Kanunun bu düzenlenmesi öğretmenlerin örgüt kurmalarına imkân vermemiştir.

Bununla birlikte öğretmenler uzun uğraşlar sonucunda, yürütmenin denetiminin az olmasından da yararlanarak örgüt kurmak için izin almayı başarmışlar ve “Neşr-i Maarif ve Teavün-ü Muallimin Cemiyeti” (Eğitimi Yayma ve Öğretmenler Yardımlaşma Cemiyeti) ni kurmuşlardır. Öğretmenlerin güven ve desteğini kazanamayan bu cemiyet kısa süre sonra kapanmıştır.

1910 ve 1914 yılları arasında öğretmenler mahallî niteliği taşıyan derneklerde örgütlenmişlerdir. 1911 yılında Edirne’de kurulan Mahfel-i Muallimin Cemiyeti ve 1913’de Bursa’da kurulan Muallim Yurdu bu tür örgütlerdir. 1918 yılında İstanbul’da ilkokul öğretmenleri cemiyeti kurmak için çalışmalar yapmışlardır. Bunun sonucunda “Muallimler Cemiyeti” adıyla yeni bir öğretmen örgütü kurulmuştur. Kuvay-ı Milliyeciler’le sıkı işbirliği yapan örgüt Anadolu’ya silah kaçırılmasında önemli rol oynamıştır. İzmir’in işgalinden bir gün sonra 16 Mayıs 1919 günü Sultan Ahmet Meydanı’nda gerçekleşen tarihi mitingi de bu cemiyet düzenlemiştir (Öcal,1998: 80- 81).

1920 yılında uzun süre maaşlarını alamayan ilkokul öğretmenleri boykot eylemleri yapmışlardır. Ancak Muallimler Cemiyeti bu eylemi desteklememiştir. Cemiyetin bu tutumuna tepki gösteren öğretmenlerin büyük bir bölümü Cemiyetten ayrılarak “Mekatib-i İptidaiye Muallimleri Cemiyetini” kurmuşlardır (Göldaş,1986: 10). TBMM’nin açılmasında kısa bir süre sonra Temmuz 1920’de Ankara’da “Muallim ve Muallimler Cemiyeti” kurulmuştur. Cemiyet 7 Mayıs 1922’de yurdun değişik bölgelerinde kurulan öğretmen derneklerinin temsilcilerinin katılımıyla “Türkiye Muallimler ve Muallimler Cemiyetleri Birliği” haline gelmiştir. Bu Birlik Türkiye’de öğretmen hareketinin ilk merkezi örgütlenmesi olarak kabul edilmektedir (Meydan,1986: 18).

Türkiye’de öğretmen örgütlenmesi günümüzde (2009) yüz birinci yılında

olmakla beraber, kimi Batı ülkelerine göre oldukça geç bir tarihte ortaya çıkmıştır. Örneğin Fransa'da ilk kez öğretmen örgütlerinin ortaya çıkışı 1831'e kadar gider. İki ülke arasındaki bu açıdan fark, kuşkusuz iki toplumun farklı sosyal yapısı, sanayi ve gelişmişlik düzeyinden vs. ileri gelmiştir. Örgütler, öğretmenlerin ekonomik vs. haklarını savunurken yayın organlarında ya da basında hükümete karşı zaman zaman sert suçlamalarda bulunmuşlardır. Örneğin, Cemiyet-i Muallimîn'in yayın organı olan Mir'at-i Maarif'te ilginç ve önemli yazılar yayımlanmıştır. Örgütler öğretmen sorunlarının çözümünde kısmî başarılar göstermişlerdir. Örneğin ilk öğretmen örgütü olan Encümen-i Muallimîn öğretmen maaşlarının artırılmasını, öğretmenlerin atanma ve tayinlerinin örgüt tarafından düzenlenen kıdem-ehliyet listelerine göre yapılmasını sağlamış, ayrıca, öğretmenliğin kendine özgü bir meslek olduğu fikrini yerleştirmek için çaba harcamış, kısmen de başarılı olmuştur. Örgütler sadece öğretmenlerin haklarını savunmadılar. Ülkenin eğitim ve bazı siyasî sorunlarını da ele aldılar. Bunun asla yadırganacak bir tarafı yoktur. Çünkü örgütçülük sadece üyelerinin çeşitli haklarını kavga ve mücadele ile almaya çalışmak değildir. Özellikle öğretmen örgütlerinin ülkeye karşı sorumluluk ve görevlerinin de olduğu bir gerçektir (Akyüz, 2009).

5.2.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyetin ilan edildiği tarihten günümüze sendikal haklar kesintiye uğramıştır. Kamu görevlilerine sendikal örgütlenme hakkı bazı Anayasa ve Kanunlarla verilmemiş daha sonra çıkarılan Anayasa ve Kanunlarla bu hal geri verilmiştir. Sonuç olarak kamu görevlilerine sendikal örgütlenme hakkı Cumhuriyet döneminde verilmiştir.

5.2.2.1. 1924- 1960 Dönemi

Cumhuriyetin ilanında sonra çıkarılan 1924 Anayasası ile “cemiyyet kurma hak ve hürriyetinin Türkler’in tabii hakları” arasında olduğu kabul edilmiştir. Cumhuriyet’in ilk yıllarında kamu görevlilerinin örgütlenmeleri açısından bakıldığında Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde olduğu gibi öğretmenler dışındaki kamu görevlilerinin örgütlenmelerine pek rastlanmamaktadır (Öztekin, 1989: 23). Cumhuriyetin ilk yıllarında memur örgütlenmeleri çok fazla olmasına rağmen öğretmenler örgütlenme yoluna gitmişlerdir. Cumhuriyetin ilanından sonra Ankara ve İstanbul’da öğretmen örgütleri kurulmuştur.

1924’den sonra ise Ankara’da kurulmuş bulunan Türkiye Muallimler ve Muallimler Cemiyeti Birliği güç kazanmıştır. Bunda, Birlik yöneticilerinin çoğunun aynı zamanda dönemin önde gelen politikacıları olmalarının önemli etkisi olmuştur. Birlik 1925 yılında Türkiye Muallimler Birliği adına almıştır. Çıkarılan bir kanunla da birliğin amacının; bütün öğretmenlerin hak ve menfaatlerinin korunması, öğretmenlik mesleğinin layık olduğu mevkiye çıkarılmasının sağlanması, öğretmenlerin fikri ve sosyal seviyelerinin yükseltilmesinin sağlanması olduğu belirtilmiştir (Öcal, 1998: 83).

Ankara’daki bu merkezi örgütlenme karşısında İstanbul’daki Muallimler Cemiyeti ve Mekatib-i İptidaiye Muallimler Cemiyeti kendilerini feshederek bu Birliğe katılmışlardır. Birlik “Muallimler Birliği” adıyla aylık bir dergi çıkarmıştır (Akyüz, 1978: 247).

1925 yılında çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu diğer örgütler gibi öğretmen örgütleri de olumsuz yönde etkilenmiştir. Bu dönemde öğretmenlerde dahil tüm kamu görevlileri devletin ve yeni rejimin savunucusu

olarak kabul edilmişler, devrimlerin topluma benimsetilmesinde ve yayılmasında görevli sayılmışlardır (Öztekin,1989:24).

Muallimler Birliği 1929'lardan sonra gücünü önemli ölçüde yitirmiştir. Bu durum karşısında İstanbul'daki Muallimler Birliği yeniden kurulmuş ancak, bu Birlik de etkili olamamış ve 1936 yılında kapanmıştır. Bu tarihten 1946 yılına kadar süre içinde öğretmenler örgüt kuramamışlardır. (Elmas,1986: 31) Bunda 1938 yılında çıkarılan 3512 Sayılı Cemiyetler Kanunun getirdiği düzenleme etkili olmuştur. Kanun sınıf esasına dayanan derneklerin kurulmasını ve kamu görevlilerinin dernek kurmasını yasaklamıştır (Öcal,1998: 83).

1946 yılında, tek partili dönemden çok partili döneme geçilmiştir. Yine aynı yıl Cemiyetler Kanunu'nda yapılan değişiklikle, sınıf esasına dayanan derneklerin kurulması yasağı iptal edilerek, sendika ve mesleki birliklerin kurulmasına imkân verilmiştir. Ancak kamu görevlilerinin dernek kurmasını yasaklayan hüküm yürürlükte kalmaya devam etmiştir. Buna rağmen ülke genelinde çok sayıda öğretmen derneği kurulmuştur. Bu dernekler 15 Ağustos 1949 yılında birleşerek "Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu"nu oluşturmuşlardır. Örgütün, Türkiye öğretmen hareketinin ikinci merkez örgütü olduğu kabul edilmektedir (Meydan,1986: 19).

5.2.2.2. 1960- 1971 Dönemi

1961 Anayasası'nın getirmiş olduğu geniş sosyal haklar genel olarak memurların örgütlenmelerinin önünü açtığı gibi öğretmen örgütlenmelerinin de önünü açmıştır.

1961 Anayasası'nın getirmiş olduğu bu demokratikleşme adımları öğretmen örgütlerini olumlu yönde etkilemiştir. 1961 Anayasası'nın 46.

maddesinde “Çalışanlar ve İşverenler, önceden izin almaksızın sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler.” şeklinde düzenlenmiştir.

Ayrıca bu Anayasa’da “İşçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir.” Denilerek memurların sendikal haklarına yönelik bir çalışmanın yapılacağı söylenmiştir.

1961 Anayasası’nın 46.maddesinde belirtilen memurların sendikal haklarının kanunla belirlenmesi durumu, 8 Haziran 1965 kabul edilen ve 17 Haziran 1965’te Resmi Gazetede yayımlanan 624 Sayılı “Devlet Personeli Sendikaları Kanunu” ile düzenlenmiştir.

624 Sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu ile hızlı bir örgütlenme süreci içerisine giren memurlar, Kanun’un yürürlüğe girdiği 1965 yılında 1968 yılına kadar geçen üç yıl içinde 453 sendika, 18 federasyon ve 3 konfederasyon kurmuşlardır (Mihçioğlu,1968: 11).

Bu yıllar içerisinde Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan memur sendikası sayısının 83 olması ise en çok memur sendikasının öğretmenler tarafından kurulduğunu göstermektedir. Sendika sayısının çok, buna karşın üye sayısının az olması sendikaların bölünüp, parçalanmasına ve güçsüzleşmesine neden olmuştur. Memur sendikaları içinde ilk kurulan sendika Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) olmuştur. 8 Temmuz 1965 yılında kurulan TÖS Türkiye’de öğretmenlerin kurdukları ilk sendikal örgüttür.

TÖS’ün kurulmasının ardından ülkede çok sayıda öğretmen sendikası kurulmuş, ancak bu sendikalardan sadece İlkokul Öğretmenleri

Sendikası (İLK-SEN), Teknik Öğretmenler Sendikası (TEK-SEN) ve Milliyetçi Öğretmenler Sendikası adlarını duyurabilmişlerdir (Öcal, 1998: 85).

Ülkemizde ilk kurulan sendika olan TÖS'ün kuruluşunda Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu üyesi 92 öğretmenin katkısı olmuştur. TÖS'ün başkanlığını yapan Fakir Baykurt, daha sonra TÖDMF başkanlığını da yürütmüştür. 1968- 1971 yıllarında ülkemizde yaşanan politik çalkantılar öğretmen örgütlerini de etkilemiştir. Başlangıçta tüm öğretmenleri etkileyen ve mesleki bir kurum olarak etkinlik gösteren TÖS zamanla bir takım politik akımların etkisi altına girmiştir (Öcal, 1998: 87).

TÖS'ün üyelerinin hak ve menfaatlerini koruyacağına, üyelerine daha iyi bir hayat standardı sağlamak için çalışacağına ve mesleki saygınlığı yükselteceğine bir takım siyasal hiziplerin kendilerini ifade ettikleri bir kurum halini aldığı genel olarak kabul edilmiştir (Özdemir, 1995: 14). TÖS bu siyasi düşüncelerden hareketle 1968 ve 1971 yılları arasında Devlet Personeli Sendikaları Kanununa aykırı eylemlerde bulunmuştur. 1968 yılında Ankara'da yapılan "Devrimci Eğitim Şurası", 1969 yılında Ankara'da "Büyük Eğitim Yürüyüşü", 1969 yılında tüm yurttaki yapılan "Büyük Öğretmen Boykotu" TÖS ile birlikte diğer sendika ve federasyonların kapatılmasına temel olmuştur.

Ülke çapındaki bu huzursuzluk ve eylemler sonucu 1971 yılında yapılan askeri müdahale ve 1971'de yapılan askeri müdahale ve 1971'de Anayasa'da yapılan değişikliklerle memur sendikacılığına son verilmesine karar verilmiştir. Sonuç olarak öğretmen sendikacılığında bu Anayasa değişikliği ile kesintiye uğramıştır.

5.2.2.3. 1971- 1980 Dönemi

12 Mart 1971 darbesinin ardından, 20.09.1971 tarihli Anayasa değişikliği ile Anayasanın 46. maddesindeki “çalışanlar” ibaresi yerine “işçiler” ibaresinin konulmasıyla ve 119. maddesinin de memurların sendika ve siyasi partilere üye olamayacağına dair değişiklikle memurların sendikal hakları ellerinden alınmıştır.

Anayasanın geçici 16. maddesiyle de daha önce kurulmuş olan memur sendikalarının faaliyetlerinin sona erdirildiği hükme bağlanmıştır. Ayrıca 1971 değişikliği ile Anayasa’nın 119. maddesinde “işçi niteliği taşımayan kamu hizmetlilerinin mesleki menfaatlerini korumak ve geliştirmek amacını güden kuruluşların bağlı olacakları hükümler kanunla düzenlenir” şeklinde yeni bir fıkra eklenmiştir (Öcal, 1998: 88).

Kamu görevlilerinin menfaatlerini korumak ve geliştirmek için çıkacağı belirtilen bu kanun 1982’ye kadar çıkmamıştır. Ancak herkesin dernek kurmasını kolaylaştıran “Dernekler Kanunu” çıkması diğer memurlar gibi öğretmenlerin örgütlenmelerini de kolaylaştırmıştır. Bu dönemde kurulan dernekleri önceki dönemdeki sendikaların ismini değiştirmiş şekli olarak ortaya çıkmıştır. 1971’de kapatılan TÖS ve T. İLK-SEN’in yerine TÖB-DER kurulmuştur. Sendikalar kapatıldıktan sonra kurulan derneklerden bir diğeri de ÜLKÜ-BİR’dir.

Dernekler Kanunun çıkarılmasından sonra öğretmenler tarafından çok sayıda dernek kurulmuştur. Fakat bu dönemde kurulan öğretmen derneklerinin çeşitli siyasi görüşlerin aşırı etkisinde kalarak mesleki amaçlara pek önem vermedikleri genel olarak kabul edilmektedir. Bu durum öğretmenlik mesleğinin toplumsal konumunu da olumsuz yönde etkilemiştir (Öcal, 1998:89).

Bu dönemde faaliyet gösteren belli başlı öğretmen dernekleri şunlardır (Akyüz, 1980:5-12):

- Tüm Eğitim Öğretim Emekçileri Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖBDER)
- Ülkücü Öğretim Üyeleri ve Öğretmenler Derneği (ÜLKÜ-BİR)
- Hürriyetçi Öğretmenler Yardımlaşma ve Dayanışma Birliği (HÜR-ÖĞRETBİR)
- Hürriyetçi Öğretmenler Derneği (HÜR-DER)
- Mefkureci Öğretmenler Derneği (MEF-DER)
- Teknik Öğretmenler Derneği (TÖD)
- Tüm Üniversite, Akademi ve Yüksek Okul Asistanları Birliği (TÜMAS)
- Beden Eğitimi Öğretmenleri Derneği
- Tüm İlköğretim Müfettişleri Derneği (TİM-DER)
- Tüm Öğretim Üyeleri Derneği (TÜMÖD)
- Üniversite, Akademi, Yüksek Okul Asistanları Derneği (ÜNAY)
- Ankara Öğretmenleri Yardımlaşma Derneği
- Anadolu ve Rumeli Öğretmen Dernekleri Federasyonu

Bu derneklerden, öğretmen örgütlenmesinin gelişimi açısından önem taşıyanlar hakkında kısaca bilgi vermek yararlı olacaktır. Bunlar (Akyüz, 1980: 5-12);

Tüm Eğitim Öğretim Emekçileri Birleşme ve Dayanışma Derneği(TÖB-DER)

Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS)'nin yerine geçmek üzere 1971 yılında kurulmuştur. Öğretmenler, memur ve müstahdemlerden oluşan 200.000 üyeye ve 660 şubeye sahiptir.

Tüzüğünde amacı; “Atatürk devrimleri, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile Anayasanın milli, demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti kapsamı içinde üyelerinin tüm ekonomik, demokratik, sosyal ve özlük haklarını koruyup geliştirerek birleşmelerini ve dayanışmalarını sağlamak” olarak gösterilmiştir. Dernek açık olduğu dönemde “TÖB-DER” adlı bir gazete ve “Haber Ajansı” ile iki ayda bir yayınlanan “Yeni Toplum” adında bir dergi çıkarmıştır. Ayrıca kitap, broşür gibi yayın etkinliklerinde de bulunmuştur. Dernek o dönemde kurulan öğretmen dernekleri içinde toplu gösteri eylemlerine en çok başvuran örgüt olmuştur. O dönemde bu eylemlerin meslek amaçlı olmaktan ziyade siyasal amaçlı oldukları görülmüştür.

Ülkücü Öğretim Üyeleri ve Öğretmenler Derneği (ÜLKÜ-BİR)

ÜLKÜ-BİR 1971 yılında kurulmuş olup açık olduğu dönemde 78.000 üyeye ve 330 şubeye sahiptir.

Dernek her öğretim düzeyinde öğretmenleri ve menşei öğretmenlik olup resmi veya özel başka bir işle uğraşanları ve öğretmen yetiştiren okulların son sınıf öğrencilerini üye olarak kabul etmiştir.

Dernek, “bütün öğretim üyeleri ve yardımcıları ile öğretmenleri, Türk yurdunun ve milletin bölünmez bir bütün olduğu esası ile Türk milliyetçiliği ve Atatürk’ün ‘muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkmak’ ülküsü etrafında toplayarak sosyal, kültürel ve mesleki dayanışmayı sağlamayı” temel amaç olarak kabul etmiştir. ÜLKÜ-BİR, aynı adlı aylık bir gazete ile “ Milli Eğitim ve Kültür” adlı üç ayda bir yayınlanan bir dergi çıkarmıştır. Ayrıca kitap, broşür gibi yayın etkinliklerinde de bulunmuştur. Örgüt TÖB-DER gibi toplu gösteri eylemlerine başvurmamıştır.

Hürriyetçi Öğretmenler Yardımlaşma ve Dayanışma Birliği (HÜR-ÖĞRET-BİR)

HÜR-ÖĞRET-BİR 1975 yılında kurulmuş olup, o dönemde her öğretim düzeyindeki öğretmenlerden yaklaşık 11.000 üyesi ve 59 şubesi vardır.

Dernek, “ üyelerinin ve bütün öğretmenlerin toplumdaki saygınlıklarının artırılmasına çalışmak, milli kültürün öğretilmesine, birlik ve beraberliğin devamının teminine, ülkeye yararlı genç nesiller yetiştirilmesine, hürriyet ve ilim doğrultusunda Türk milli eğitiminin gelişmesine yardımcı olmak” amacıyla kurulmuştur. Dernek “ÖĞRET-BİR” adlı aylık bir dergi de çıkarmıştır.

Hürriyetçi Öğretmenler Derneği (HÜR-DER)

Dernek 1977 yılında kurulmuş olup, o dönemde her öğretim düzeyindeki öğretmenlerden 6000'e yakın üyeye sahipti. Dernek, Anayasa'da belirtilen esaslar dâhilinde, Türk milliyetçiliğine ve Atatürk ilkelerine bağlı, manevi değerlere saygılı, laik ve sosyal hukuk devleti esaslarına bağlı kalarak üyelerinin ekonomik, sosyal, kültürel ve özlük haklarını korumak ve savunmak amacıyla kurulmuştur. Dernek “ Hürriyetçi Öğretmen” adlı bir dergi çıkarmıştır.

Mefkureci Öğretmenler Derneği (MEF-DER)

Dernek, 1975 yılında kurulmuş olup, tüzüğünde amacı; “öğretmenler arasında mesleki yardımlaşma ve dayanışma sağlamak, üyelerinin haklarını korumak ve sağlamak, eğitim ve öğretimin milli değerler etrafında birleşmesini sağlamak” olarak gösterilmiştir.

Üye sayısı 10.000’in altında olan dernek “Mefkure” adlı aylık bir dergi çıkarmıştır.

1971’deki Anayasa değişikliğinden sonra ilk önce TÖB-DER ve ÜLKÜ-BİR kurulmuştur. Bu öğretmen derneklerinin bilinçli bir örgütsel faaliyette bulunmuşlardır. Dergi, gazete vb. süreli yayınlarla görüşlerini yaymak ve insanlara anlatmak için faaliyet göstermişleridir. Örgütlülük düzeyi TÖB-DER ve ÜLKÜ-BİR’de oldukça yüksektir. 1975 yılında ortaya çıkan ekonomik bunalım öğretmen örgütlenmesini de etkilemiştir. Fakat bu örgütlenme olumlu bir etki yapmıştır. Ekonomik olarak zayıflayan öğretmenler haklarını elde etmek için daha çok örgütlenme yoluna gitmişlerdir. Bu örgütlülük düzeyinin yüksek olması derneklerin aynı zamanda daha çok siyasallaşmasını sağlamıştır. Bu dernekler belirli süre sonra öğretmen hak ve menfaatlerini korumaktan çok siyasi bir kimliğe bürünmüşlerdir.

Bu dönemde kurulan öğretmen sendikalarında başlıca iki özellik dikkati çekmektedir (Öcal,1998: 93). Bunlardan birincisi; Öğretmen sendikalarının kapatılmasının ardından kurulan bu derneklerin çoğu kapatılan öğretmen sendikalarının yerine kurulmuşlardır ve çalışmalarında sendikal amaçlar hakim olmuştur.

İkinci özellik ise; bu derneklerde görülen siyasallaşmadır. Kurulan öğretmen derneklerinin tümünde siyasi partilerin hâkimiyet kurdukları gözlenmiştir. Bu derneklerin mesleki amacın dışında siyasi faaliyetlere daha fazla ağırlık verdikleri görülmüştür.

5.2.2.4. 1980- 1990 Dönemi

12 Eylül 1980 askeri darbesiyle birlikte tüm memur ve işçi örgütlenmeleri zarar görmüştür. Bütün öğretmen dernekleri kapatılmıştır.

1982 Anayasası'nda sendikal haklar ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Anayasa'nın maddesinde sendika hakkı sadece işçi ve işverene tanınmış kamu görevlilerine tanınmamıştır. Ancak sendika hakkı kamu görevlilerine yasaklanmamıştır.

Ayrıca, Anayasa memurların dernek kurma haklarına da sınırlama getirilmiştir. Denek kurma hakkı bakımından serbesti sistemi benimsenmiş olmasına rağmen derneklerin siyasi faaliyetlerinde bulunmaları yasaklanmıştır (Mad.33/1- 4). Kamu çalışanlarının dernek kurma hakkı ile ilgili olarak bu hakkın “Birinci fıkra hükmü, silahlı kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensupları ile kamu hizmeti görevlilerinin dernek kurma haklarına başkaca sınırlamalar getirilmesine ve hürriyeti kullanmalarının yasaklanmasına engel değildir” şeklindeki Anayasa hükmü ile (mad.33/17) sınırlandırılabilmesine imkân sağlamıştır (Öcal, 1998: 94).

Öğretmenlerin örgütlenme hakkı bakımından önem taşıyan bir başka gelişme ise yeni Dernekler Kanunu ile gerçekleşmesidir. 7 Ekim 1983 tarihli Dernekler Kanunu büyük bir kamu çalışanına dernek kurma hakkı tanımamıştır. Bu çalışmalar arasında, resmi ve özel okul, ortaokul, lise ve

dengi okullar öğretmenleri, Milli Eğitim Bakanlığı merkez ve iller kuruluşunda çalışan öğretmenler de yer almaktadır. Görüldüğü gibi bu dönemde örgütlenme hakkı konusundaki düzenlemelerde daha önceki dönemin kötü örneklerine tepki anlayışı hakim olmuştur (Öcal, 1998; 94-95). 1986'da eski TÖS, T.İLK-SEN ve TÖB-DER yönetici ve üyelerince çıkarılmaya başlanan “abece dergisi” örgütlenme arayışlarını başlatmış, 1988'de çalışan öğretmenlerin üye olamadığı ama “fahri üye” olabildiği EĞİT-DER kurulmuştu. “Öğretmenlerin bir kısmı 1988 yılında Eğitimciler Derneği (Eğit-Der)’ni kurarak dernek adı altında örgütlenirken, diğer bir kısım öğretmen ise vakıf kurma yolunu seçerek 6 Mart 1989 tarihinde Türkiye Kamu Çalışanları Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfını kurmuş ve vakıf çatısı altında dernek gibi faaliyetler göstermişlerdir” (Taşçı, 1996: 114- 115).

5.2.2.5. 1990 – 1995 Dönemi

1982 Anayasasında sendikal hakların yasaklanmasına dair bir ibare olmamasından hareketle memur sendikaları 1990 yılından itibaren sendikalaşma yoluna gitmişlerdir.

28.05.1990'da Ankara'da ilk öğretmen ve ilk memur sendikası olarak Eğitim İş Kolu Kamu Görevlileri Sendikası (Eğitim-İş) kurulmuştur. Eğitim-İş kanuni dayanağını, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, ILO Sözleşmesi ve Avrupa Sosyal Şartına dayandırılmıştır. Eğitim iş kolunda geniş anlamda birliği savunmuştur. Amaç olarak; daha iyi çalışma şartları, daha iyi ücret ve mesleki saygınlık sağlamayı hedeflemiştir (Eğitim-İş Tüzüğü, 1993:6).

Diğer bir öğretmen sendikası olarak 13.11.1990'da Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğit-Sen) kurulmuştur. Eğitim-İş'in sendikal

mücadelesini yeterli bulmayan Eğitim-Sen daha eylemci ve mücadelecı bir yapı sergilenmesi gerektiğini savunmuştur.

Sendika amacını şu şekilde ifade etmiştir. “Eğitim-Sen tüm maddi değerlerini oluşturunun emek olduğundan hareket ederek çalışma yaşamında üyelerinin ekonomik, demokratik, akademik ve hukuksal, kültürel ve özlük hak ve çıkarlarını geliştirmeyi amaçlar” (Eğitim-Sen Tüzüğü, 1990:2).

“Türkiye Kamu Çalışanları Vakfı” bünyesinde toplanan memurlar, 1992 yılında Türkiye Kamu Çalışanları Konfederasyonu’nu (TÜRKİYE KAMU-SEN) kurarak sendikalaşma yoluna gitmişlerdir. Türkiye Kamu-Sen bünyesinde bir çok sendika kurulmuştur. Türkiye Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası (Türk Eğitim-Sen) 18.06.1992’de kurulmuştur. Türk Eğitim-Sen amacını şu şekilde açıklamıştır, “ Hür sendikacılık anlayışı içerisinde, üyelerinin ekonomik, sosyal, kültürel ve mesleki hak ve menfaatlerini koruması ve geliştirmeyi” amaçlamıştır (Türk Eğitim-Sen Tüzüğü, 2001:4).

1991 yılında DYP –SHP Koalisyonu Hükümetinin programına memurlara sendika hakkı tanımayı alması ve 1993 yılında memurların sendikal haklarına ilişkin hükümler içeren 87 ve 151 sayılı ILO Sözleşmelerin onaylanmasıyla öğretmenlerin sendikal haklarını elde etme arayışları daha da yoğunlaşmıştır (Öcal, 1998: 96). Eğitimciler Birliği Sendikası (EĞİTİM BİR-SEN) 1992 yılında kurulmuştur. EĞİTİM BİR-SEN amacını şu şekilde ifade etmiştir. “Sendika demokratik, laik, sosyal hukuk devleti anlayışıyla yönetilen, daha katılımcı bir demokrasinin yerleştiği, daha özgür kişi ve sivil toplum örgütlerinin gerçek anlamda var olduğu ve düşünce üretip teklifler sunduğu, bu durumunun sivil ve kamusal alanda yaşama geçirildiği, adil gelir dağılımının gerçekleştiği, sosyal devlet olmanın gereği olarak her vatandaşın devlet imkânlarından eşit olarak faydalandığı, daha özgür, daha müreffeh daha mutlu

insanların yaşadığı bir Türkiye'ye ulaşabilmeyi amaçlar" (Eğitim Bir–Sen, 2005: 1).

5.2.2.6. Türkiye’de 1995’ten Günümüze Öğretmen Sendikacılığı

1982 Anayasasında sendika hakkı yasaklanmadığı için birçok kamu sendikası ve konfederasyon 1995 yılına kadar kurulmuştu. 1995 yılında memurlara sendikal haklar verilmesi için Anayasa değişikliği yoluna gidildi. DYP, ANAP ve SHP parti grup başvekillerince hazırlanan kanun teklifi TBMM’ne sunuldu. “Sonuçta; 1982 Anayasasında 23 Temmuz 1995 tarih ve 4121 Sayılı Kanun’la değişiklik yapılmıştır.

Değişiklik Anayasanın “toplu sözleşmesi hakkı”nı düzenleyen 53. Maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları arasında yeni bir fıkra eklenerek gerçekleştirilmiştir. Ek fıkra; kamu görevlilerinin kendi aralarında sendikalar ve üst birlikler kurabileceğine ve bunlara tüm kamu görevlilerinin (Anayasanın 128. Maddesinin ilk fıkrasına giren kamu görevlilerinin) üye olabileceğine ve ayrıca toplu görüşmeler yapabileceklerine cevaz vermiştir” (Öcal, 1998: 97).

Bu kanun değişikliği ile beraber memurların sendikal hakları Anayasal güvence altına alınmıştır. Ayrıca ek fıkrayla beraber memurların sendika hakkı ve idareyle yapacakları toplu görüşmelere yönelik bir kanunun çıkarılması gerektiği belirtilmiştir. 1998 yılında kamu görevlilerinin sendika hakkını ve toplu görüşmelerini içine alan “Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu Tasarısı” hazırlanarak TBMM’ye sevk edildi. Kanun Tasarısı Belirli bir süre görüşüldükten sonra askıya alındı. 2001 yılında tekrar gündeme alınan “Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu” 25.06.2001 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanunla kamu görevlilerine toplu görüşme ve sendika hakkı verilerek bu hakların çerçevesi belirlenmiştir. Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu’nun

ıkmasıyla birlikte birçok ğretmen sendikası kurulmaya başlamıştır. 12 Eylül 2003 tarihinde Bağımsız Eğitim–Sen (BESEN) 17.01.2005 tarihinde Anadolu Eğitim–Sen, 2005 yılında Eğitim–İş ve Öğretmen–Sen kurulmuştur.

II. BÖLÜM

Türk Eğitim-Sen (Türkiye Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası)

12 Eylül 1980 tarihi tüm çalışan örgütlerine olduğu gibi, memur derneklerine de ağır darbeler vurmuş, dernekler kapatılmıştır. Binlerce memur örgütsel faaliyetlerinden ötürü cezalar almış, derneklerin mal varlıklarına el konulmuştur. 12 Eylül'den sonra, ülkenin yeniden siyasi iktidarlar tarafından yönetilmeye başladığı normalleşme sürecinde, 1986'dan sonra memurlar yeniden dernek, vakıf vb. şeklinde örgütlenmeye başlamışlardır. Burada örgütlenmelerin yine siyasal ayrımlar temelinde olduğu söylenebilir.

Memur sendikacılığında önemli ve büyük bir hareket, 1988 yılında Türkiye Kamu Çalışanları Vakfı olarak bütün Türkiye'de örgütlenmiş, bürolarını açmış olan Türkiye Kamu-Sen örgütlenmesi olarak karşımıza çıkmıştır. Bütün hizmet kollarında daha önce vakıf çatısı altında örgütlenen Türkiye Kamu-Sen, 1992 yılında çok kısa sürede vakıf bürolarını sendikaya çevirmek suretiyle bütün hizmet kollarında sendikalarını kurmuş ve aynı yıl bu sendikalar birleşerek Türkiye Kamu-Sen konfederasyonunu oluşturmuşlardır.

Türkiye Kamu-Sen konfederasyonu bünyesinde yer alan Türk Eğitim-Sen, 18 Haziran 1992'de kurulmuş olan ve Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri iş kolunda faaliyet gösteren bir sendikadır. Sendikanın temeli Türkiye'de memur sendikacılığı hareketinin alt yapısını oluşturmak amacıyla Ankara'da kurulan Türkiye Kamu Çalışanları Vakfı'na dayanır. Her iş kolundan memurların üye olabildiği bu vakıf kurulduktan sonra kısa sürede bütün Türkiye'de örgütlenmiş ve bu vakıf üyeleri Türkiye'nin memurlara sendikal hakların verilmesini de içeren İLO sözleşmesini kabul çalışmaları devam

ederken kendi hizmet kollarında sendikalar kurmuştur. Zaten önceden vakıf çatısı altında örgütlü olmaları sendikaların kısa sürede kurulmasını sağlamıştır. Bu kurulan sendikalardan biri de eğitim çalışanlarının kurmuş olduğu Türk Eğitim Sen'dir.

Kuruluşundan sonra 20 Haziran 1992'de yaptığı toplantıda ilk memur sendikaları konfederasyonu olan 'Türkiye Kamu-Sen'e bu kapsamda kurulan diğer 13 sendika ile birlikte katılma kararı almıştır. Sendika halen bu konfederasyon çatısı altında faaliyetlerine devam etmektedir.

Eğitim çalışanlarının ekonomik ve sosyal haklarını geliştirmek, mesleki gelişimlerinin ve yükselmelerinin önündeki engelleri kaldırmak, çağdaş, bilimsel ve milli bir eğitim ortamı oluşturmak, çalışma barışını sağlamak, haksızlıklarla mücadele etmek için hukuk zeminden çıkmadan her türlü eylem ve etkinliği yapmak ve bunun için de haklarının ve hukukunun bilincinde örgütlü bir çalışan kitlesi oluşturmak misyonunu belirlemiştir.

Sendika'nın 95 Şube ve 11 temsilciliği vardır. 07.07.2006 tarih ve 26221 Sayılı Resmi Gazetede ki sendikalı memurların sayısı belirleme hususundaki açıklamaya göre 139.282 üyesi vardır. Ancak şu anda üye sayısı 155.000'i geçmiş ve üye sayısı fazlalığıyla toplu görüşmelerde yetkili sendika olmuştur. Türk Eğitim-Sen'de Türkiye Kamu Çalışanları Sendikası Konfederasyonu'nun (Türkiye Kamu-Sen) üyesidir. Genel merkezi Ankara'dır.

18 Haziran 1992'de 7 kurucu üye ile çalışma hayatına başlayan sendika kısa bir sürede en fazla üyeye sahip hale gelmiştir. Bu kurucu 7 üye Türk Eğitim Sen tüzüğünde belirtilmiştir. İsimleri şunlardır: 1 numaralı üye Şuayip Özcan, 2 numaralı üye Ahmet Şenses, 3 numaralı üye Yaşar

Yeniçerioğlu, 4 numaralı üye Fahrettin Alışar, 5 numaralı üye Firdevs Işık, 6 numaralı üye Vedat Purçek, 7 numaralı üye ise Abdülmuttalip Geylan'dır

1 numaralı üye Şuayip Özcan sendikanın kuruluşundan 2008 yılına kadar aralıksız olarak sendikanın başkanlığını yapmıştır. Türkiye Gazetesi'nin 6.12.1999 ve 14.12.1999 tarihli haberlerinde Şuayip Özcan'ın seçim haberleriyle karşılaşmaktayız. Ankara'da yapılan seçimlerde 204 delegenin 200'ünün oyunu alan Özcan başkanlığa yeniden seçilmiştir. Onunla birlikte Yaşar Yeniçerioğlu, Yaşar Şenses, Abdülmuttalip Geylan, Fahrettin Alışar, Vedat Pürçek ve Hayati Çancı Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmiştir. Bu ekip genel olarak sendikanın kurucu üyelerini de yönetime taşımaktadır. Bu sonuçlar 9-10 Mart 2002 tarihinde yapılan 1. Olağan Genel Kurul'da da devam etmiş ve Şuayip Özcan ve ekibi 249 delegenin 246'sının oyunu alarak tekrar seçilmişlerdir. Fakat ne ilginç bir durum ki Zaman gazetesinin 21 Temmuz 2002 tarihli gazetesinde Şuayip Özcan'ın üyeliğinin geçersiz sayıldığına rastlıyoruz, daha sonra Özcan mahkeme kararı ile bu durumu düzelterek 2008 yılına kadar başkanlığına devam etmiştir.

Yeniçağ Gazetesi'nin 3 Şubat 2008 günlü haberine göre Şuayip Özcan istifa edip, aday olmayacağını açıkladıktan sonra yerine Genel Sekreter İsmail Koncuk ve Ankara Şube Başkanı Ali Yazıcı aday olmuş ve Ankara'da yapılan, 259 delegenin oy kullandığı 3. Olağan Genel Kurul'un sonucunda 197 oy alan İsmail Koncuk başkanlığa seçilmiştir. Sendikanın Yönetim Kurulu üyeleri ise şöyledir:

İsmail KONCUK Genel Başkan

Yaşar YENİÇERİOĞLU Genel Sekreter

Seyit Ali KAPLAN Genel Mali Sekreter

Mustafa KIZIKLI Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

Cengiz KOCAKAPLAN Genel Eğitim ve Sosyal İşler Sekreteri

Musa AKKAŞ Genel Mevzuat ve Toplu Görüşme Sekreteri

Talip GEYLAN Genel Dış İlişkiler ve Basın Sekreteri

DENETLEME KURULU

M.Hanefi BOSTAN

Kamil KÖSE

Sami ÖZDEMİR

Rıdvan Naci DEVLİ

Mahmut ALPARSLAN

DİSİPLİN KURULU

Kazım SARNIK

Muzaffer DOĞAN

Mürsel ÖZATA

Şemsettin AĞAR

Vedat GENÇ

Türk Eğitim Sen milli hassasiyetlere önem vermiş, bunlarla ilgili rahatsızlıklarını kamuoyuna mutlaka duyurmuştur. Vakit gazetesinin 31 Mart 2002 tarihli yayınında yabancı dilde eğitimin kalkmasını istemiştir ve Türk Eğitim Sen adına başkan Özcan; hiçbir ülkede kendi dilinin dışında zorunlu eğitimin bulunmadığını belirtmiş ve 'Bu durum Türk dilinin tamamen yok edilmesine yöneliktir ' demiştir.

Bu tip örnekleri arttırmak mümkündür. Geçen sene Bakan Çubukçu'nun öğrenci andı ile ilgili yorumuna sert çıkış yine Türk Eğitim Sen'den gelmiş ve başkan Koncuk 'Andı kaldırmak kimsenin haddi değildir.' diyerek sendikanın tutumunu açıkça ortaya koymuştur. Bir başka çıkışta seçmeli din dersi ile ilgilidir. Din derslerinin zorunlu olmaktan çıkarılıp seçmeli ders haline getirilmesinin, Türkiye'yi çok büyük tehlikelerle karşı karşıya bırakacağını söyleyen Özcan, bu hükmün anayasada yer alması halinde eğitimin tarikatlara yönlendirileceğini savunmuştur.

Sendikanın Türk dili konusunda özellikle hassas olduğu da yine gazete haberleri taranarak kolayca anlaşılabilmektedir. 31 Aralık 2007 tarihli Zaman gazetesinde yer alan haberin başlığı 'Türkçe, yeniden bilim ve sanatın dili olacak' tır. Sendika buna tüm gönlüyle inanmaktadır ve çeşitli aralıklarla düzenlediği dil kurultaylarıyla da Türkçe'ye elinden gelen her türlü katkıyı sağlamaktadır.

Sendika, öğretmenlerin haklarını korumakta da aktif rol oynamaktadır. Her türlü hukuksuzluğa karşı açtığı davalar defalarca yazılı basına konu olmuş, gerek davalardan alınan sonuçlar gerekse hükümetin yaptığı yanlış uygulamalar kamuoyuyla daima paylaşılmıştır. Öğretmenlerin ek dersleri kesilmeden ayda 4 defa ek ders alabilme hakkına kavuşabilmeleri (05/09/2009, Cumhuriyet), sözleşmeli öğretmenlerin özlük hakları için açılan davalar (25/06/2009, Posta) veya banka promosyonlarının memurlara verilmesiyle ilgili gelişmeler (28/03/2007, Milliyet) ve bunların sonuçları ulusal gazetelerde de yer almıştır.

Türk Eğitim Sen, en çokta öğretmenlerin geçim durumlarıyla ilgili olarak gazetelerde yer almıştır. Geçim sıkıntısı çeken ve ek işlerden bunalan öğretmenlerin sesini duyurmak yine sendikalara ve bu sendikalardan biri olarak Türk Eğitim Sen'e de düşmüştür. Bu haberlerden bazı başlıklar şöyledir:

18 Ekim 2003 Evrensel: ‘ **Memur maaşları eridi** ’

4 Nisan 2004 Milliyet: ‘ **Öğretmen, maaşıyla bir türlü geçinemiyor** ’

3 Ocak 2007 Sabah : ‘ **Öğretmenin alım gücü düşüyor** ’

19 Kasım 2007 Milliyet : ‘ **Öğretmenlerin %90’ı borçlu** ’

(Bu haberler Türk Eğitim Sen’in hazırladığı anket sonuçlarına yönelik hazırlanmıştır. Her sene öğretmenlerin ekonomik koşullarına yönelik bir anket hazırlayan Türk Eğitim Sen bunu basın yoluyla halka da duyurmaktadır.)

Türk Eğitim Sen sadece öğretmenlerini düşünmemektedir. Velilerin ve elbette ki öğrencilerin sorunlarına da değinmektedir. Her sene alınan kayıt paralarından, okula başlayan öğrencilerin yıllarla artan masraflarına kadar pek çok haberi her sene sürekli olarak eleştirerek; kamuoyunu canlı tutmaya çalışmıştır. Ancak bu sıkıntıların günümüzde de tekrar ettiğini görmekteyiz. Maalesef geçim sıkıntısı günümüzde de hala çözüm bulunamamış en önemli sorunlardandır.

Türk Eğitim Sen’in diğer sendikalardan farklı olarak ilk defa yaptığı bir uygulamada Türk Patent Enstitüsü’nden sendika patenti alması ve ISO ‘ya başvurmasıdır. 2004 yılında ISO belgesini de aldığını görmekteyiz (Anayurt, 07. 01. 2004).

Bununla birlikte Türk Eğitim–Sen tüzüğü’nün 5. maddesinde sendikanın faaliyet alanı da belirlenmiştir. Sendika; Türkiye genelinde, eğitim, öğretim ve bilim hizmetlerini yürüten kamu kurum ve kuruluşları işyerlerinde faaliyet gösterir (Türk Eğitim–Sen Ana Tüzüğü, md.5).

Basın yoluyla yaptığımız tarama bize bu tüzüğe tamamen uyulduğunu göstermektedir.

Türk Eğitim–Sen vizyon ve misyonunu ise şu şekilde belirlemiştir. Vizyonumuz: Değişen dünya düzeni içerisinde çağdaş, milli eşitlikçi, gelişime ve değişime açık bir eğitim sistemi ile sosyal adaletin ve refahın en üst düzeye çıktığı, düşünen, üreten, fikri hür katılımcı bireylerin yetiştirildiği ve bu eğitim sistemini yürütecek ve geliştirecek eğitim çalışmalarının ekonomik ve sosyal kaygılarının olmadığı bir Türkiye. Eğitim çalışmalarının ekonomik ve sosyal haklarını geliştirmek, mesleki gelişimlerinin ve yükselmelerinin önündeki engelleri kaldırmak, çağdaş, bilimsel ve milli bir eğitim ortamı oluşturmak, çalışma barışını sağlamak, haksızlıklarla mücadele etmek için hukuk zemininden çıkmadan her türlü eylem ve etkinliği yapmak ve bunun için de haklarının ve hukukun bilincinde bir çalışan kitlesi oluşturmak.

Türk Eğitim – Sen amaçları şu şekilde belirtilmiştir:

Sendika:

- a) Anayasa ifadesini bulan, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne, milli ve manevi değerlere, insan haklarına, demokratik ve laik cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalarak, demokrasinin korunup bütün kurum ve kurallarıyla yerleşmesi ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşması yolunda çaba göstermeyi,
 - b) Toplum ve iş barışının tesis ederek devlet–millet kaynaşmasına ve sosyal adaletin gerçekleşmesine katkıda bulunmayı,
 - c) Hür sendikacılık içerisinde, üyelerinin ekonomik, sosyal, kültürel ve mesleki hak ve menfaatlerini korumayı ve geliştirmeyi,
 - ç) Türk milli eğitim sisteminin temel ilke ve hedeflerinin, 21’inci Yüzyılın ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde gerçekleşmesi için; uygulamada ortaya çıkan eksiklik aksaklık ve yanlışlıkları tespit ederek, gelişen eğitim teknolojisi ışığında düzeltilmesi, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi yönünde yol göstermeyi, görüş ve önerilerde bulunmayı
- amaç edinmiştir (md.3).

Türk Eğitim–Sen bu ana amaçlarının gerçekleştirebilmesi için şu faaliyetleri gerçekleştirmeye çalışır:

- a) Hizmet koluna giren işyerlerindeki kamu görevlilerini sendika çatısı altında teşkilatlandırmaya çalışır.
- b) Dil,ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, ve mezhep farkı gözetmeksizin çalışmanın toplum hayatındaki rolü ve değeri ile bu konudaki hak ve sorumluluklarını iyi bilen bir üye topluluğu meydana getirmek için çaba gösterir.
- c) Üyelerine, aile sorumluluklarını yerine getirebilecek ve yaptıkları iş ve insanlık haysiyeti ile uyumlu adil bir ücret, daha iyi çalışma şartları, iş güvenliği ve mesleki saygınlık kazandırmaya çalışır.
- ç) Üyelerinin geleceğe güvenle bakmalarını sağlayacak sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi ve bunlardan eksiksiz yararlanabilmeleri için gayret sarf eder.
- d) Üyelerinin atanma, yer değiştirme ve meslekte ilerlemelerine ilişkin iş ve işlemlerin, sağlıklı ve adil bir yapı içerisinde yürütülmesini sağlar.
- e) Üyelerinin mesleki yeterliliklerini arttıracak ve sorunlarını çözecek, onlara bilgi ve deneyim kazandıracak, milli tasarruf ve yatırımların gelişmesine, verimliliğin artmasına hizmet edecek, kamu hizmetlerinin kalitesini arttıracak ve vatandaşlara daha iyi hizmet verilmesini sağlayacak bilimsel çalışmalar yapar. Bu amaçla; kurs, seminer, konferans, panel, açık oturum, kurultay ve benzeri eğitim ve sosyal etkinlikleri düzenler.
- f) Üyelerin ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatleri, ödevleri ve hükümlülükleri ile personel mevzuatını ilgilendiren konularda; ilgili ve yetkili kurumlara ve konfederasyona sunulmak üzere çalışmalar yapar, yaptırır ve öneriler sunar.
- g) Üyelerinin ve aile bireylerinin beden ve ruh sağlığını koruyacak ve gelişmelerini sağlayacak tedbirler alır.
- h) Sendika adına taşınır ve taşınmaz mal edinir.
- ı) Konfederasyonla birlikte yüksek idari kurula ve toplu görüşme amacıyla kamu işveren kuruluna katılacak temsilcileri belirler.

- i) Kurum idari kurullarında ve devlet personel mevzuatına göre oluşturulan tüm kurullarda sendikayı temsilen katılacak temsilciyi belirler ve toplantılara katılımını sağlar.
- j) Uluslararası kuruluşlara üye olunabilir üyelikten ayrılabilir, üyesi bulunduğu uluslararası kuruluş toplantılarında delege, temsilci veya gözlemci gönderir. Uluslararası kuruluşların temsilci ve üyelerini Türkiye'ye davet eder.
- k) Tüzel kişi olarak genel hükümlere göre sahip olduğu yetkileri kullanır.

Sendikanın tüzüğü ve taranan haberler doğrultusunda sendikanın gelişimini dört ana başlıkta inceleyeceğiz.

1) Türk Eğitim Sen'in Eğitim Sorunlarına Bakış Açısı

Eğitimin her alanındaki sorunları önemseyen ve bunlara dikkat çekmeye çalışan sendika sadece eğitimcileri değil, veli ve öğrencilerin sorunlarını da ele almış, aynı zamanda sadece ilk ve ortaöğretimi değil yükseköğretimin aksayan yanlarını da kendi görüşleri doğrultusunda eleştirmiştir.

Türk Eğitim Sen elbette sıklıkla öğretmenlerin maddi ve manevi sıkıntılarını dile getirmeye çalışmıştır. 1999 yılının Öğretmenler günü mesajında Türk Eğitim Sen Genel Başkanı Özcan diyor ki: ' Öğretmenlerin gün kutlayacak takati kalmadı. Ekonomik sıkıntılar nedeniyle öğretmenlerin %78'i hasta, %76'sının da birden fazla hastalığı var. Bu gidişle öğretmenlerin % 100' ü hasta olacak. ' (Zaman, 25. 11. 1999) Bu elbette sendikanın ne ilk ne de son söylemidir. Özellikle her sene öğretmenler günü sebebiyle yapılan öğretmen maaşları araştırmaları, öğretmenin bu durumuna dikkat çekmeye yönelik çalışmalardır. Bu araştırmalar genellikle yıldan yıla öğretmen maaşlarının nasıl eridiğini göstermeye yöneliktir. Örneğin 2000 yılı araştırması maaş ve gider orantısızlığına değinirken,

2002 yılı araştırmasında ise dünyanın en düşük öğretmen maaşının Türkiye’ de olduğunu öğrenmekteyiz (Radikal, 05. 10. 2002). Bu araştırmaya göre Türkiye’de yıllık öğretmen maaşı 4.000 dolar iken bu oran İsviçre’de 51.400 dolar, Japonya’da 41.200 dolar, Kore’de ise 39.000 doları bulmakta. Sendika bu konuya daha fazla dikkat çekmek için öğretmenlerin tatil ve evliliklerini de haber konusu yapmıştır. 11 Temmuz 2004 tarihli Ortadoğu gazetesinde göreve yeni başlayan bir öğretmenin evlilik masraflarını karşılayabilmesi için en az 371 gün, en çok 1430 gün ders vermesi gerektiğini anlatan sendikanın bir araştırması evliliğe adım atmanın en düşük maliyetinin derecesi 9/1 olan bir öğretmenin maaşının 24.6 katı, en düşük derecedeki eğitim çalışanının maaşının 32.6 katı olduğunu da hesaplamıştır.

Türk Eğitim Sen elbette öğretmenlerin yegâne sorununun maaş olmadığına bilincindedir. Özellikle kadrolaşma ve özlük hakları konusunda sert çıkışları olmuş, pek çok usulsüz atamayı veya değişikliği dava konusu yapmıştır.

Türk Eğitim Sen, bakanlığın 11 Kasım 2002’de atamayı planladığı 5.750 kişilik atama için Danıştay’a müracaat etti. Dava dilekçesinde bakanlığın hazırladığı atama kılavuzundaki ‘ atama yapılacak alan ve kadro sayısı ve kullanımı ’ bölümünün iptal edilmesi istendi. Bu dilekçeyle atamalardaki öncelik sırasına uyulmadığı anlatıldı ve dava sonucuna kadar yürütmenin durdurulması istendi (Zaman, 31. 10. 2002).

Yine 2000 yılında Türk Eğitim Sen’in müdür atamalarındaki usulsüzlük için yargıya başvurduğunu okumaktayız. Bakanlıkça rotasyona tabi tutulan 430 müdürün durumunu sendika yargıya taşımış ve mağdur duruma düşen yöneticilere de yardım edeceklerini basın yoluyla duyurmuşlardır (Zaman, 24. 09. 2000).

25 Aralık 2003 tarihli Cumhuriyet gazetesinde ‘ Kadrolaşma girişimine yürütmeyi durdurma ’ başlıklı haberle karşılaşmaktayız. Haberde, Türk Eğitim Sen’in vekâleten görevlendirmeye ilişkin 2003/70 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Genelgesi’nin iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle açılan davanın sonuçlandığı ve söz konusu genelgenin yürütmesinin yeni bir karara kadar durdurulduğunu okuyoruz.

2007 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’nın ‘ tarafsızlık ve liyakat ’ ölçülerini ortadan kaldıran yeni Eğitim Kurumu Yöneticilerinin Atama Yönetmeliği’nin yürürlüğünün durdurulması ve iptali için dört sendika ayrı ayrı dava açmıştır. Bu sendikalardan biri de Türk Eğitim Sen’dir (Cumhuriyet, 19. 04. 2007) .

10 Mayıs 2007 tarihli Cumhuriyet gazetesinden bu davanın sonucunu takip edebiliyoruz. Danıştay, 13 Nisan’da açılan davalar sonucunda ilk kararını vermiş ve yürütmeyi durdurmuştur. Danıştay’ın kararında da ‘ kariyer ve liyakat ’ ölçülerinin önemine vurgu yapılmış ve hukuksal düzenlemelerin oluşturulması sırasında üst hukuk normlarına uygunluğu gözetmenin ‘ hukuk devleti ’ ilkesinin eylemsel yansımaları olduğu vurgulanmıştır.

Sendikayı 2009 yılında başka bir davada taraf olarak görüyoruz. Sendika, Milli Eğitim Bakanlığı’nın Türkiye genelinde geçici olarak görevlendirilen 25 bin idareci kadrosuna asaleten atama yapılması için 81 ile gönderdiği genelgeye uymayan 41 valilik ve il milli eğitim müdürlüğü hakkında Ankara Nöbetçi Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunmuştur. Yapılması beklenen atamaları yapmayan ve geciktiren idareciler için Türk Eğitim Sen ‘ görevi kötüye kullanma ve görevi ihmal suçlarından dava ’ açmıştır. Atamalardaki her türlü usulsüzlüğün üstüne gidilmeye çalışıldığına en uygun örneklerden biriside bu davadır (Ortadoğu, 09. 02. 2009) .

Sendikayı 2009 yılında yine usulsüz olarak bakanlık oluruyla yapılan 998 atamayı sorgularken okumaktayız. Haber ise şöyle: ‘ Türk Eğitim sen’in eski bakan Hüseyin Çelik’in ‘ bakan oluruyla ‘ Türkiye genelinde 1000’e yakın atama yaptığına yönelik iddiasını, MEB doğruladı. Bakanlıktan sendikaya giden yazıda ‘ Bakan oluruyla ’ toplam 998 kişinin atamasının yapıldığı belirtildi. Türk Eğitim Sen Başkanı Koncuk, MEB’e usulsüz olarak atandıklarını iddia ettiği öğretmenlerin listesini göndererek, tüm 76. madde atamalarının iptalini istediklerini ve bu maddeye göre kaç kişinin atandığını sorduklarını anımsattı. Koncuk, Bakanlığın, bu yolla yöneticiliklerine yapılan atamalarına ilişkin listeyi gönderdiğini belirtti. ‘ (Radikal, 17. 06. 2009)

Bu davanın sonucunu da 16.08.2009 tarihli Habertürk gazetesinde okuyoruz. Sendikanın gayretiyle, yapılan atamaların 11’i yargı tarafından iptal edilmiştir.

Atamaları yanı sıra sözleşmeli öğretmenler konusunda da özellikle son yıllarda sendikanın sesini duymaktayız.

2007 yılının Ocak ayında Türk Eğitim Sen’in sonuçlanan bir davasını okumaktayız. Türk Eğitim Sen, Milli Eğitim Bakanlığı’nın 4 Temmuz 2006 tarihli sözleşmeli öğretmen istihdamına ilişkin genelgesinin, hizmet sözleşmesinin feshi hallerinin düzenlendiği 13. maddesinin (c) fıkrasının iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle Danıştay’a dava açmış ve Danıştay’da söz konusu düzenlemenin yürütmesini durdurmuş; ayrıca bu karara itiraz eden MEB’ in itirazını da reddetmiştir. Bu, sözleşmeli öğretmenler adına rastladığımız ilk olumlu karardır (Zaman, 20. 01. 2007).

Türk Eğitim Sen’e gönderilen bir mektup ücretli ve sözleşmeli öğretmenlerin durumunu yansıtmaktadır. Mektup şöyle: ‘ Yalvarıyorum. Şu işi ne pahasına olursa olsun halledin. Öğretmenlerin 4/C ‘si 4/B’ si olur mu? Resmen sosyal ayrımcılık. Eşim ve 2 çocuğumla neler çektiğimi ben ve

benim gibiler bilir. Üzerime kadrolu gelecek, kış ortası bin bir rezillikle göç taşıyacağım korkuları benliğimizi sarıyor. ' (Hürriyet Ankara, 27. 09. 2008) Bu elbette sendikanın bu konudaki hassasiyetini arttırmıştır. Bunun üzerine Bakan Çubukçu ile bir görüşme yapan sendika yetkilileri bakandan müjdeli bir haber duyarlar. Bakan Çubukçu, çıkarılacak bir yönetmelikle, 2009 sonuna kadar yapılması planlanan sözleşmeli öğretmen atamalarının kadrolu atamaya çevrilmesinin, hali hazırdaki yaklaşık 50 bin sözleşmeli öğretmenin de kadrolu yapılmasının planlandığını söylemiştir (Posta Ankara, 04. 07. 2009).

Sözleşmeli öğretmenlerle ilgili bir diğer olumlu gelişmeyi de 13.09.2009 tarihli Hürriyet Ankara gazetesinde okumaktayız. Bu habere göre; Ankara 9. İdare Mahkemesi Devlet Memurları Kanunu'nun 4/C maddesine göre istihdam edilen ve ne memur ne işçi sayılan, daha çok özelleştirme mağdurlarının istihdam edildiği geçici personelin sendika üyesi olabileceğine karar vermiştir. Bu davayı açan ve sonuçlandıran elbette yine Türk Eğitim Sen'den başkası değildir. Sözleşmeli öğretmenler için oldukça önemli bir karar olan bu sonuçla 4/C' lilerin büyük kazanımlar elde edeceği de haberde değinilen bir başka noktadır.

4/C' liler için çabasını sürdüren sendikanın, sözleşmeli öğretmenlerinde kadrolu öğretmenler gibi il emrine atanabilmeleri için dilekçe kampanyası başlattığını 19. 12. 2009 tarihli Ortadoğu gazetesinde yer alan bir haberle öğrenmekteyiz. Bu imzalar daha sonra toplanıp MEB' na verilmiştir.

Elbette 4/C kadrosu konusunda hassasiyet gösteren sendika aynı hassasiyeti norm kadro konusunda da göstermektedir. Türk Eğitim Sen'in bu konuda da 2000 yılında açtığı bir dava bulunmaktadır. Sendika, Mülki İdare Amirliği Hizmetleri Sınıfı, Emniyet Hizmetleri Sınıfı, Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları ile hâkim ve savcılarının eşlerine, norm kadro uygulanamayacağına ilişkin hükmün iptali ve yürütmenin durdurulması

istemiyle Danıştay'da dava açmıştır. Ancak bu davanın sonucu olumlu olmamıştır.

Sendikanın sadece davalarla uğraştığını söylemek yanlış bir tanımlama olur. Sendikanın bazı sosyal sorumluluk projeleri ve kampanyalarına değinmezsek eğitime bakış açısını eksik bırakmış oluruz.

Şubat 2000' de Türkiye genelinde başlatılan kampanyada toplanan kitaplar Ankara Keçiören İbrahim Akoğlu İlköğretim Okulu kütüphanesine hediye edilmiştir (Türkiye, 02. 2000).

Sendika 2004' te ' Geleceğimize birlikte sahip çıkalım ' sloganıyla madde bağımlılığına karşı bir imza kampanyası başlatmıştır. Madde bağımlılığı konusunun sendika için en önemli konulardan biri olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu önem imza kampanyasıyla pekiştirilmiştir. Kamuoyunun ve sivil toplum örgütlerinin kampanyaya yoğun ilgisini yine gazete haberlerinden öğrenmekteyiz (Evrensel, 03. 03. 2004).

7 Mart 2004 'te düzenlenen Türk Eğitim Sen Kadın Kurultayı sendikanın kadınlara bakış açısını göstermektedir. Kurultayda konuşan Başkan Özcan' ın sözleri sendikanın kadın konusuna yaklaşımına ışık tutmaktadır. Özcan: ' Eşit ve dengeli bir dağılım ölçeğinde gerçekleşmesini istediğimiz kadın haklarının sonuna kadar öncüsü olarak mücadelemizi ortaklaşa sürdüreceğiz. ' (Yeniçağ, 07. 03. 2004)

Sendikanın Türk dili konusunda da an az madde bağımlılığı kadar hassa olduğunu yaptığı çalışmalardan anlayabiliyoruz. Bu çalışmalardan bir tanesi de ' Türkçemize Sahip Çıkalım ' kampanyasıdır. 13 Mayıs 2004 Türk Dil Bayramı nedeniyle başlatılan bu kampanyanın, sendika için amacı yabancı dillerin kuşatması altında bulunan güzel Türkçe'yi hak ettiği yerde görebilmektir (Vakıf, 14. 05. 2004).

Sendikanın bir büyük kampanyası ise eğitimde çalışma barışı için geliştirdiği ÇABA adlı projedir. Başkan Özcan yaptığı basın toplantısında ÇABA projesiyle ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Bu projenin ortağı Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, projenin iştirakçi kurulu ise Uluslararası Avrasya Eğitimcileri Derneği olmuştur ve bu proje Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yenileşme ve Değişim için Türkiye’de Sosyal Diyalogu Güçlendirme Projesi Hibe Programı kapsamında yürütülmüştür. Proje, kamu işverenin sendikalara olan ilgisinin artırılmasını ve sendikanın kamuda güçlü bir kimliğe kavuşturulmasını amaçlamaktadır. 10 pilot ilde uygulanan proje, 29 Ağustos 2007’ de sona ermiştir (Hürriyet, 23. 04. 2007).

Sendika yine 2007 yılında bir sosyal sorumluluk çağrısı yaparak gazetelerde yer almıştır. Sendika bir Türk filmine sponsor olmuştur. Bir babanın kanser olan oğlunu kurtarma çabasını konu alan ‘ Sözün Bittiği Yer ’ adlı filme sendika doğrudan para vermemekle birlikte, Türkiye Kamu Sen’le birlikte sayısı 480 bini bulan üyelerini bu filmi izlemeye yönlendirmiştir. Böylelikle ilk defa bir sendika bir filme sponsor olmuştur.

Defalarca memur zamları konusunda itirazlarda bulunan, çeşitli eylemler yapan Türk Eğitim Sen’in bu konuda çok sayıda gazete haberi de bulunmaktadır. Örneğin Türkiye Kamu Sen Genel Başkan Vekili Şuayip Özcan – aynı zamanda Türk Eğitim Sen Genel Başkanı- 2000 yılı haziran ayı enflasyon oranını maaşlara yansıtmadığı gerekçesiyle Bakanlar kurulu ve Maliye Bakanlığı hakkında dava açmıştır (Posta, 18. 08. 2000). Bir diğer haber ise daha yakın zamandan ve ek ders konusundadır. Danıştay’a açtığı davası olumlu sonuçlanan sendika ‘ Ek ders ücretimi istiyorum ’ kampanyasını başlatmıştır. Sendikadan yapılan açıklamada, dört günü geçen ayakta sevk işlemi halinde ek ders ücretinin kesilmesi uygulamasına ilişkin Danıştay’a açtığı davanın sendikanın lehine sonuçlandığı

hatırlatılmış ve ek dersi kesilen çalışanların dilekçe ile bu kesintileri alabileceği de belirtilmiştir. Bu uygulama ise hala sürdürülmekte ve geçerliliğini korumaktadır (Cumhuriyet, 10. 09. 2009).

Kamuoyunu bir ara meşgul eden diğer bir ücret konusu ise banka promosyonları ile ilgilidir. İlk olarak 2005 yılında bu konuda dava açan sendika büyük miktarlarda verilen banka promosyonlarının öğretmene dağıtılmasını talep etmiş, ancak bu istek Ankara 2. İdare Mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Sendika Danıştay' a temyize gitmiştir (Tercüman, 31. 08. 2005). Aynı konu ile ilgili bir diğer dava ise 2007 yılında Konya'da açılmıştır. Konya 1 No' lu Şube Yönetim Kurulu Üyesi Mustafa Alakır tarafından açılan bu davada ise sonuç memur için olumlu olmuş ve Konya 2. İdare Mahkemesi, maaşların ödendiği bankalardan sağlanan ' banka promosyonları ' konusunda kamu çalışanlarının lehine karar vermiştir. Bu karardan sonra artık promosyonlar belirli oralarla öğretmenlere dağıtılmaya başlanmıştır (Milliyet, 28. 03. 2007).

Sendika 8 yıllık kesintisiz eğitimle ilgili tavrını da net olarak ortaya koymuştur. 05. 07. 2001 tarihli Akit gazetesi haberinde Başkan Özcan'ın beyanı şöyledir: ' Sekiz yıllık eğitim yasası çıkarılırken bu yasanın reform olduğu söyleniliyordu. Özellikle finans boyutu ön planda idi. Bu finansı elde edebilmek için bir takım ek vergiler dahi gelmişti. Şimdi 3308 sayılı yasa ile 2002' de bitecek vergiler uzatıldı. Söylenenlere göre alınan paralar ile okullardaki fiziki yapı genişletilerek, altmış kişilik sınıflar otuza indirilecekti. Bir de bilgisayar destekli eğitime geçilecekti. Geline nokta yine sınıflar altmış kişilik ve her okulda da bilgisayar yok. ' Sekiz yıllık kesintisiz eğitimin beşinci yılında da sendikanın söylemi değişmemiştir. Kesintisiz eğitimin hedeflenen amaçlarına ulaşmadığını söyleyen Başkan Özcan, bu konuda Türkiye'nin sınıfta kaldığını dile getirmiştir (Cuma, 23- 29. 08. 2002).

Sekiz yıllık eğitimi eleştiren sendikanın dört yıllık lise uygulamasını olumlu bulduğunu görüyoruz. Dört yıllık lise programının

yabancı dilde eğitime son vermesi ve yabancı dil öğretimini desteklemeye yönelik bulunması sendikanın bu fikri desteklemesine sebep olmuştur (Hürriyet, 23. 08. 2002). 2003 yılında gündeme gelen ancak hala uygulamasına geçilememiş olan 12 yıllık kesintisiz eğitim fikri de sendika tarafından desteklenmemiştir. Sendika 12 yıllık zorunlu eğitim için altyapı çalışması yapılması gerektiğini ve bu çalışma olmadan eğitimin kalitesinin arttırılamayacağını savunmuştur (Türkhaber, 27. 01. 2003).

Türk Eğitim Sen 1992' den bu yana memurların sendikal haklarında ilerleme sağlanması için çalışmış ve kimi zaman memurlara yapılan muameleler yüzünden Milli Eğitim Bakanlığı ile karşı karşıya kalmıştır.

2000 yılında anayasa değişikliği konuşulmaya başlanınca memurların sendikal haklarının genişletilmesini gündeme taşıyan Türk Eğitim Sen Genel Başkanı Özcan yaptığı açıklamada, anayasa değişikliğinin amacının toplum barışını sağlayarak demokratik işleyişin aksamasını önlemek olmasını gerektiğini dile getirmiş ve globalleşmeye giden dünyada bütün demokratik ülkelerde olan, ancak bizde ve geri kalmış ülkelerde bulunmayan çalışanların grevli- toplu sözleşmeli sendika haklarının da sağlanması gerektiğini sözlerine eklemiştir (Yeni Şafak, 03. 03. 2000).

30 Eylül 2000 tarihli Zaman gazetesinde öğretmenlerin gerek maddi mağduriyetlerini gerekse tam gerçekleştirilmeyen sendikal haklarını protesto etmek için sendikanın 36 gün sürecek ve Yalova'dan başlayacak ve Ankara'da sona erecek olan miting hareketini okumaktayız. Protestolar bu mitinglerle sınırlı kalmamıştır. Aynı yıl 1 Aralık tarihinde öğretmenler Türkiye genelinde bir günlük iş bırakma eylemi yapmışlardır. Ancak eyleme katılan öğretmenlerin hakkında cezai uygulama başlatılmıştır ve hakkında soruşturma açılan öğretmenlerin sayısı 150 bine ulaşmıştır. Bu rakamın büyüklüğü üzerine eğitim sendikaları MEB' na tepkilerini dile getirmişlerdir.

Türk Eğitim Sen'de MEB ' nın öğretmenleriyle mahkemelik olan değil öğretmenlerinin sorununu çözen bir kurum olması gerektiğini dile getirmiştir (Radikal, 29. 01. 2001).

2001 yılında hükümet tarafından ortaya atılan ' Sendika Yasası 'nı savunan Türk Eğitim Sen, bu açıdan hükümete destek verirken yasayı beğenmeyen KESK ile de ters düşmüştür (Dost Haber, 06. 2001). Bu yasa da 13. 07. 2001 tarihinde yürürlüğe konmuştur.

2003 yılında ise sendika haksızlığa uğradığını ifade ederek Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na şikâyetle bulunmuştur. Bu şikayet içinse 2003 yılı itibariyle 194 bin üyeye sahip olan sendika hükümetle toplu görüşmeler yapacak olan sendika ve konfederasyonların içinde yer almamasını sebep göstermiştir. Dönemin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu şikâyet üzerine bir sonraki yıl bunu düzenleyen 4688 ayılı yasa da düzenlemeye gidileceğini ve bu konudaki mağduriyetlerin kalkacağını söylemiştir (Türkiye, 31. 07. 2003). Şu anda sendika 155 bin kişilik üye sayısı ile en kalabalık eğitim sendikası olmaya devam etmektedir (Zaman, 07. 2010).

Memur sendikacılığı alanında yaşanan bu olumlu gelişmelerden sonra yeni bir sorun da 2004 yılında gündeme gelen ' personel rejimi değişikliği ' dir. Sendika bu değişiklikle ilgili olarak ' memurun sendikasızlaştırılması hedeflenmektedir' diyerek tavrını ortaya koymuştur. Ayrıca yapılan yazılı açıklamada, değişikliğin kamu çalışanlarının tasfiyesi anlamına geldiğini, taslağa göre, unvanları ellerinden alınan devlet memurlarının sözleşmeli statüye geçirileceğini böylece yasaların çalışanlar üzerindeki koruyuculuk şemsiyesinin kalkacağını ifade etmiştir. Bu değişikliğin sonucunun da bir iş bırakma eylemi olacağını dile getirmiştir (Akşam, 21. 07. 2004).

2007 yılında ise bir büyük eylemle daha karşılaşmaktayız. Bu eylem sadece Türk Eğitim Sen'in değil, diğer eğitim sendikaları Eğitim Sen ve Eğitim İş'e üye olan öğretmenlerin de katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Eylemin sebebi ise MEB' nın ek ders ücretlerinde kesinti yapan genelgesi ile okul yöneticilerinin atanmasına ilişkin yönetmeliktir. Bu sendikalar üye olan öğretmenler sevk alarak okulları bir gün süreyle boşaltmışlardır (Hürriyet, 26. 04. 2007). Eğitim sendikalarının bu şekilde ortak eylemleri bulunduğu gibi Türk Eğitim Sen'in sadece kendisinin düzenlediği eylemleri de vardır.

Bir büyük eylemde Türk İş, Hak İş, DİSK, KESK, Türkiye Kamu Sen, Memur Sen, BASK, TMMOB ve Türk Tabipleri Birliği'nin de bulunduğu 17 konfederasyon, sendika ve sivil toplum örgütünden oluşan Emek Platformu' nun çağrısı üzerine Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası Yasa Tasarısı 'na karşı 14. 03. 2008 de yapılan iş bırakma eylemidir. Katılımın yoğun olduğu bu eylem etkisini sağlık, eğitim, ulaşım ve temizlik işleri alanlarında göstermiş ve ülke genelinde aksamalara sebep olmuştur. Bu eyleme katılan Türk Eğitim Sen üyesi öğretmenlerde 2 saat derslerine girmemişlerdir (Hürriyet, 15. 03. 2008).

2009 yılında Memur Sen başkanlığında yapılmış olan toplu görüşmelere eğitim camiasını temsilen en fazla üyeye sahip olan Türk Eğitim Sen katılmıştır. Türkiye Kamu Sen'e bağlı olan sendika kendi alanında en fazla üyeye sahip olmasına rağmen, en fazla üyeye sahip konfederasyon olan Memur Sen ilk defa 2009 yılında bütün sendikalar başkanlık etmiştir

2) Türk Eğitim Sen'in Milli ve Ahlaki Değerlere Bakış Açısı

Türk Eğitim Sen'in kamuoyundaki yerinin genel olarak milli, dini ve ahlaki değerlere karşı hassas ve net duruşuyla belirgin olduğunu söyleyebiliriz. Sendikanın kamuoyunu meşgul ve rahatsız eden pek çok

olaya sessiz kalmadığını gördüğümüz gibi; bazen de bizzat kendisinin kamuoyu oluşturmak ve bazı konulara dikkat çekmek için konunun üstüne gittiğini de görmekteyiz.

Ayrıca sadece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını değil yurt dışındaki soydaşlarımıza ve Müslüman ülkelerde sıkıntı çeken dindaşlarımıza karşıda büyük hassasiyet gösterdiklerini Türkiye gazetesinin 21.01.2000 tarihli ve 'Kamu Sen'den Rusya'ya protesto ' başlıklı haberinde görmekteyiz. Rusya'nın Çeçenistan'da sürdürdüğü katliamı protesto eden ve Rusya'nın Ankara Ataşeliği önüne siyah çelenk bırakan sendika temsilcilerinden biriside o dönem Türkiye Kamu Sen genel sekreteri olan Türk Eğitim Sen yöneticisi Şuayip Özcan'dı. Rusya protestosunun yanı sıra, ailelerinin oturma izni olmadığı gerekçesiyle okula alınmayan 32 Çeçen çocuğu ve ailelerini ziyaret ederek bu sorunu çözmek için Bakanlığa başvuran da yine Türk Eğitim Sen olmuştur (Türkiye,14.03.2003).

Türk Milleti için hassas konulardan biri olan Emeni meselesi ve soykırım iddiaları da sendikanın gündeminde sıklıkla yer almaktadır. 24.01.2001 tarihli Türkiye gazetesinin haberinde Türk Eğitim Sen Genel Başkanı Özcan, sözde Ermeni soykırım yalanları ile dünya kamuoyunun kandırılmaya çalışıldığını, Fransa'nın da kasıtlı davrandığını söylemiştir. 2009 yılında Türkiye ile Ermenistan arasında imzalanan protokolle ilgili bir mektubu milletvekillerine gönderen sendika, bu konuda bazı endişeler taşıdıklarını dile getirmişlerdir. Mektupta, Türkiye'nin komşularıyla iyi ilişkiler kurmasının bölgesel barışa çok faydalı olacağı ancak Ermenistan'la acelecilik ve panik havası içerisinde yürütülen ilişki sürecinin çok sağlıklı işlemediği konusunda çeşitli kaygılar olduğu ve bu kaygıların hükümet tarafından giderilemediğine değinilmiştir (Ortadoğu, 14. 10. 2009). Bir diğer tepki sendikanın Kayseri 2 No'lu Şubesi'nden gelmiştir. Ermeni soykırımını protesto eden şube 'Türk Milleti'nden Özür Diliyoruz' adlı kampanyada toplanan 50 bin imzayı sendika binasının çatısından ve 3. katından sarkıtmıştır (Hürriyet, 19. 01. 2009).

Sendikanın, M.E.B' nin seçtiği ve okuttuğu kitaplara da bazı karşı çıkışları olmuştur. Gerek ahlak gerekse milli değerler yönünden uygun bulmadığı eserleri sıklıkla kamuoyuyla paylaşmıştır. Kamuoyuna yansıyan bu itirazdan ilki 'Emanet Çeyiz' isimli döneminin ödüllü kitaplarından birisidir. Bu kitap 2001 yılında İlköğretim 4.sınıf kitaplarında okunması tavsiye edilmiş bir eserdir. Bu kitapta 'Türklerin Ermeni ve Rumlara karşı soykırım' yaptığı iddia edildiğini düşünen sendika üyeleri dönemin Milli Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu hakkında suç duyurusunda bulunmuşlar, ancak bakana veya bu kitabı tavsiye edip ödüllendirenlere hiçbir soruşturma başlatılmamıştır (Zaman 01. 03. 2001). Sendika bu tavrı onaylamadığını ve içine sindiremediğini Yeniçağ gazetesinin 25.02.2003 tarihli haberinde beyan etmiştir. Yine 2009 yılında Vatan gazetesinin haberinde öğreniyoruz ki; İlköğretim 8.sınıf İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük kitabında 2007'de yaşanan Dağlica Karakolu baskınına yer verilirken, 1961- 2002 yılları arasında yaşanan çoğu olayın çıkarılmasına tepki gösteren sendika; 2002 yılında ticaret ve turizm meslek liselerinde 3.5 yıl Osmanlı tarihi dersi okutulmamasını da eleştirmiştir (Zaman, 29. 05. 2002).

Bir diğer kitap tartışması ise Milli Eğitim Bakanlığı'nın ücretsiz dağıttığı ders kitaplarından 'İlköğretim Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi' kitabının kapağında bulunan 'Özgürlük Anıtı' resmiyle başlamıştır. Sendika bu resmin değiştirilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı'na dilekçe vermiştir (Cumhuriyet, 25. 09. 03) .

Bakanlığın okullarda okutulmasını uygun görerek seçtiği ve kamuoyuyla paylaştığı 100 Temel Eser içinden 'Küçük Prens' isimli eser sendikanın tepkisiyle çıkartılmıştır. 3 Ağustos 2005 tarihli Radikal gazetesinde yer alan "100 Temel Eser'e' siyasi müdahale ' başlıklı haberde; 'Bir Türk diktatör halkına Avrupalılar gibi giyinme zorunluluğu getirdi, öyle giyinmeyenlerin cezası ölümdü' ifadelerini içeren kitabın,

sendikanın tepkisini çektiği ve oluşturulan kamuoyu sayesinde de listeden çıkartılmasına sebep olduğuna değinilmiştir.

2009 yılında sendikanın tepkisini çeken bir diğer kitap olayı da ‘İlköğretim Hayat Bilgisi 1 Öğretmen Kılavuz Kitabın ‘da Türk bayrağı için ‘dikdörtgen kumaş parçası ’ ifadesinin kullanılmasıdır. Bu ifade ile ilgili olarak Türk Eğitim Sen’in Genel Başkanı İsmail Koncuk, ‘Bu kitabı yazarlar veya bu kitaba onay veren MEB Talim Terbiye Kurulu, nasıl böyle bir hata yapabilmıştır? Kitabı yazarların Anayasa ve Bayrak Kanunu’nda yer alan tanımdan haberi yok mu?’ sormuş ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın milli hassasiyetlere önem vermesi gerektiğini eklemiştir.

Sendikanın milliyetçi tutumunun bir sonucu da Uluslararası Avrasya Eğitimcileri Federasyonu’dur. Türk Eğitim Sen ve Avrasya Eğitimcileri Derneği’nin düzenlediği ‘Balkan Ülkelerindeki Eğitim Çalışanlarının Sorunları ve Eğitimde İşbirliği’ konulu sempozyumda Ankara merkezli bu federasyonun kurulmasına karar verilmiştir (Yeniçağ, 30. 12. 2007). Şu anda da bu federasyon faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedir.

Türk dili, sendikanın en önem verdiği konulardan biri olarak gazete haberlerinde ön plana çıkmaktadır. Türkçe’nin bozulduğuna ve yabancı dilde eğitimin karşısında olunduğuna her fırsatta değinilmektedir.

Sendikanın Türkçe duyarlılığına en iyi örneklerden birisi; 2001 yılında başlattığı ‘Türkçe Okuyalım, Türkçe Yazalım, Türkçe Konuşalım’ kampanyasıdır (Türkiye, 16. 02. 2001).

Sendika, Milli Eğitim Bakanlığı’nın Anadolu liseleri programını uygulayan resmi ve özel okullarda, fen ve matematik derslerinde Türkçe’ye dönülmesi kararına tam destek vermiş ve Genel Başkan Özcan’ın dediği

gibi ‘devlet eliyle gerçekleştirilen kültür emperyalizmine ’ son verileceğini belirtmiştir (Hürriyet, 23. 08. 2002).

13 Mayıs Türk Dil Bayramı nedeniyle Ankara Kızılay meydanında bildiri dağıtan ve bayramın önemini açıklayan sendikanın Genel Başkanı Şuayip Özcan, Türk Dili’nin yabancı dillerin kuşatmasından kurtarılması gerektiği, Türkçe’ye gerekli önemin verilmediği ve üniversiteli gençlerin bile yeterince Türkçe donanımları bulunmadığını sözlerinde belirtmiştir (Yeniçağ, 14. 05. 2004). Aynı yıl TDK’ nın kuruluş yıldönümünde de kuruma bir ziyarette bulunulmuş ve Türkçe’ye verilen öneme değinilmiştir (Siyaset Eksen, 16. 07. 2004). Uluslararası Avrasya Eğitimcileri Federasyonu’nun 31 Aralık 2007’de ki toplantısından çıkan sonucun ‘ Türkçe, yeniden bilim ve sanatın dili olacak ’ olması da manidardır (Zaman, 31. 12. 2007). Dilde, fikirde ve işte birlik isteyen federasyon dil ortaklığının diğer Türk toplumlarıyla Türkiye arasında bir bağ oluşturduğunu ifade etmiştir (8.Gün, Mart, 2007).

3 Ekim 2004 tarihli Hürriyet gazetesinde de yine Türk Eğitim Sen’in alfabemize İlköğretim 4.sınıf Türkçe Ders Kitabı ile eklenmeye çalışılan q, x ve w harfleri için yaptığı açıklamayla karşılaşmaktayız. Açıklamada, bu uygulamanın AB’ye şirin görünmek için başlatıldığına ve bir skandal olduğuna değinilmektedir. Aynı konuda ki hassasiyet 2009 yılında tekrar canlanmış, bu durumdan rahatsızlık duyan sendika daha sert bir açıklama yapmış ve bu durumu ‘akıllara durgunluk verici’ olarak nitelemiştir (Yeniçağ, 11. 11. 2008). Birkaç ay sonra bu seferde 1 Ocak 2009’da yayın hayatına başlayan TRT’nin ilk Kürtçe kanalı TRT 6 için bir beyanat veren sendika, Kürtçe yayının ülkeyi bütünleştirmek yerine ayrıştıracığına inandıklarını dile getirerek, bu konuda ki net tavrını bir kez daha ortaya koymuştur (Ortadoğu, 05. 01. 2009).

2009 yılında sendikanın kesin tavrını gördüğümüz bir diğer konu ise öğrenci andının kaldırılmak istenmesidir. ‘Andımızı değiştirmeye

kimsenin gücü yetmez ' diyerek sert bir çıkış yapan sendika, bu durumun Anadolu insanından rahatsız olmak anlamına geldiğini söylemiş ve bakanın bu durumu bir an önce değiştireceğini düşündüklerini eklemiştir (Milliyet, 21. 05. 2009). Kamuoyunun tepkisinden çekinen Bakan Nimet Çubukçu ise bu fikrin kendisine ait olmadığını söyleyerek, gelen tepkileri cevaplandırmıştır.

Dini eğitim, sendikanın bir diğer önem verdiği ve basında sıklıkla değindiği konulardan birisidir. Başörtüsü ve din eğitimi konularında ki duruşlarını Vakit gazetesine Genel Başkan Şuayip Özcan'ın verdiği röportajda görebilmekteyiz. Dönemin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin içinin boşaltıldığını ve yok hale getirildiğini, din dersi saatlerinin artırılması ve kitapların içlerinin doldurulması gerektiğine değinilmiştir. Din eğitimi eksikliğinin insanları kötü alışkanlıklara sevkettiğini söyleyen Özcan; başörtüsü konusunda da insanların şekilleriyle uğraşılması gerektiğini belirtmiştir (Vakit, 31. 03. 2002).

Bu görüşlerinden daha sonraki yıllarda da vazgeçmemişler, öyle ki bazı durumlarda İmam Hatip Liselileri Başbakan Erdoğan'a karşı korumuşlar, başka bir demeçte de din derslerine duyarlı olmalı diyerek kamuoyunu uyarmışlardır (Yeniçağ, 24. 06. 2005). Seçmeli din eğitimine de sıcak bakmadıklarını yine gazete beyanlarından takip edebiliyoruz. Sendikaya göre seçmeli din dersi öğrencileri tarikatlara yönlendirir ve çocuklarının iyi bir din eğitimi almadığını düşünen velileri bu yönde bir arayışa yöneltir (Yeniçağ, 23. 09. 2007).

Heybeliada Ruhban Okulu ise hükümetle sendika arasında gerginlik yaratan konulardan biridir. Sendika, 2004 yılında Bakan Çelik'in 'Heybeliada Ruhban Okulu'nda yüz tane papaz yetişse ne olur?' açıklamasına sert çıkarak 59. Hükümetin Milli Eğitim Bakanı'nın müthiş bir yanılğı içinde olduğunu söyleyerek tepkisini gösterdi. Fakat bu tepkinin üstünden beş sene geçtikten sonra Ruhban Okulu konusu tekrar gündeme

gelmiş; Türk Eğitim Sen bu konudaki çıkışını sürdürerek; okulun açılmasının laikliğe aykırı olduğunu söylemiştir (Yeniçağ, 22. 04. 2004).

Sendikanın kamuoyunu bizzat kendisinin oluşturduğu ve medyanın gündemini epeyce meşgul ettiği bir haber ise medyatik ünlülere, futbolcu, sanatçı ve milletvekillerine gönderdiği mektuplardır. 'Televole kültürü'nün yayılmak istendiği, gençlerin bu ünlülerin hayatlarını ve davranışlarını örnek aldığı ve bu ünlü kimselerin hayatlarına dikkat ederek gençlere kötü örnek olmaması gerektiğine dair mektuplar medyada bir hayli yer almış, ünlülerinde bu mektuplara çeşitli tepkileri olmuştur. Bir çeşit 'Ahlak Muhtırası' olarak adlandırılan mektuplar yaklaşık 200 kişiye gönderilmiş, ünlülerin yanı sıra medya sektöründe görev yapan magazin muhabirleri de bu uyarılardan nasibini almıştır (Akşam, 03. 05. 2002).

PKK ve terör sendikanın en hassas olduğu konulardan biridir. Mutlaka her terör olayında tepkisini dile getirmiştir. Ayrıca şehit öğretmenlerin ailelerine de sahip çıkıldığını görmekteyiz. 23. 06. 2001 tarihli Türkiye gazetesinin ' Şehit öğretmenlere vefa ' başlıklı haberde, Türk Eğitim Sen tarafından yapılan organizasyonla, iki şehit öğretmenin ailelerine plaket verildiğini öğrenmekteyiz.

2003'te İstanbul'daki terör saldırılarını kınayan Genel Başkan Özcan: 'Yıllardır terörle mücadele eden Türkiye, ne yazık ki yine terör çıkmazında' diye konuştu (Yeniçağ, 22. 11. 2003). Bu sendikanın terörle ilgili verdiği demeçlerden yalnızca biridir.

2007 yılında ise sendikanın terörü kınamak için Türk Eğitim Sen'in bir grup kadın üyesinin, Mamak Askerlik Şubesi'ne askere alınma başvurusu yapmalarıyla ilgili eylemini görüyoruz. Haberin başlığı durumu özetler nitelikte: ' Kadınınız ama hepimiz birer Mehmet'iz '.

3) Türk Eğitim Sen'in Yaptığı Araştırma ve Anketler

Türk Eğitim Sen, 2000 yılında hayata geçirdiği ARGE ünitesi sayesinde daha başka kurumlarla yardımlaşarak yaptığı daha büyük kitlelere ulaşan pek çok anket ve araştırma ile de kamuoyunda sesini duyurmuştur (Türkiye, 24. 10. 2000). Gerek öğrenci, veli ve öğretmenlerin sorunları üzerine gerekse öğretim üyelerine ve idarecilere yönelik pek çok anket düzenlenmiştir. Bazı çarpıcı sonuçlar mutlaka medyada yer almıştır.

a) 2000- 2001 yıllarında yapılan anket ve araştırmalar

Bu yılın Eylül ayında yapılan ve kamuoyunda yer alan ilk araştırma öğrencilerin okula başlama masrafları ile ilgilidir. Her yılın Eylül ayında bu araştırmaların tekrarlandığını ve bunun basınla paylaşıldığını görmekteyiz.

Türk Eğitim Sen'in yaptığı bu araştırmaya göre, 2000- 2001 eğitim öğretim yılında ana sınıfına başlayan bir öğrencinin aile bütçesine getirdiği yük 150 milyon lira ile 400 milyon lira arasında değişiyor. Aynı dönemde bir öğrencinin 1.sınıfa başlama maliyeti ise en az 107 milyon 600 bin lira en fazla 550 milyon 200 bin lira olarak tespit edilmiştir. Bir önceki yıla oranla 2000- 2001 yılında bu maliyet ana sınıflarında % 70, ilköğretimde %68 artış göstermiştir (Yeni Şafak, 06. 09. 2000).

Bir diğer araştırma ise öğretmen maaşlarına yöneliktir. Bu araştırma da öğretmen maaşlarının durumunu ortaya daha etkili ve çarpıcı bir şekilde sunabilmek için neredeyse her yıl tekrarlanmıştır.

28. 11. 2000 tarihli Zaman gazetesi haberinde maaş ve gider orantısızlığına değinilmiş ve öğretmen ve memur maaşlarında ki erime

miktarına değinilmiştir. Habere göre 2000 yılı itibarıyla öğretmen maaşları son on yılda 160, memur maaşları 163 kat artarken; ekmek, ulaşım ve kira gibi temel giderler ise 230 kat artmıştır. Bunu gösteren bir grafikte de bu araştırma zenginleştirilmiştir.

2001 yılı Eylül ayında Türk Eğitim Sen'in Türkiye genelinde 610 okul idarecisi ile öğrenci maliyetleri, bağışlar ve okul giderleri hakkında yaptığı anketin sonuçları Akşam gazetesinde yer almıştır. Bu ankete göre okulların %96'sı bağış kabul etmektedir. Bu bağışların %84'ü öğrenci velilerinden toplanmakta olup; %76.2 oranında okulun bakım onarım giderlerine %84.2'si de kırtasiye giderlerine harcanmaktadır. Yine bu anketin sonuçlarından biri de bir ilköğretim öğrencisinin devlete maliyeti normal okullarda 165 milyon lira, yatılı ilköğretim okullarında 390 milyon lira, taşımali ilköğretim okullarında 275 milyon lira, parasız yatılı liselerde 718 milyon lira, fen ve Anadolu liseleri ile genel liselerde ise 588 milyon lira bulmaktadır.

2001 yılında yapılan bir diğer çalışma ise üniversite öğrencileri ve akademisyenlere uygulanan ankettir. Türk Eğitim Sen tarafından 460 akademisyen ve 850 üniversite öğrencisine uygulanan ankette elde edilen sonuçlar şunlardır: Ankete katılan üniversite hocalarının %55.4'ü kendi alanlarıyla ilgili süreli yayınları takip edememekte ve %82'si bu yayınları para bulamadığı için alamamaktadır. Yine 2001 yılı itibarıyla akademisyenlerin %37.2'si 600 milyon lira ile 1 milyar lira, %15'i 400 milyon ile 500 milyon lira arası, %29'u da 300 milyon ile 400 milyon lira arası maaş almaktadır ve bir diğer sonuç ise öğretim elemanlarının %72.2'si bu gelirle geçimlerini ve eğitimle ilgili ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını belirtmişlerdir.

Aynı ankette üniversite öğrencilerine sorulan sorulara yanıtlar ise şöyledir: Ankete cevap veren öğrencilerin %87.2'si üniversite hazırlık kurslarının gerekli olduğuna inanmakta ve %68.4'ü üniversite giriş sınavı

yapılmasına karşı. Yine aynı grubun %88.9'u ise ÖSS'den memnun değil (Radikal, 16. 10. 2001). 2001 yılında yapılan bu anketin diğer gazetelerde de yer alarak ses getirdiğini görüyoruz.

b) 2002 yılında yapılan anket ve araştırmalar

2002 yılının ilk anketi Milli Eğitim Bakanlığı'nda çalışan memur, hizmetli, daktilograf gibi ' diğer eğitim çalışanlarının durumu ' nu gözler önüne sermek için yapılmış olan bir çalışmadır. Türk Eğitim Sen'in Milli Eğitim Bakanlığı'nın merkez ve taşra teşkilatında çalışan 300 memur, 296 hizmetli, 84 şef, 64 veri hazırlayıcısı, 124 teknisyen, 40 daktilograf, 44 şoför ve 60 diğer eğitim çalışanı olmak üzere toplam 1012 kişi üzerinde yaptığı anketin sonuçlarına göre bu çalışanların %77.5'i çalışma şartlarından memnun değil, %96.4'ü aldığı maaşla geçinmiyor ve %64'ünün maaşından başka hiçbir geliri yok, %19'u ise inşaatlarda amelelik gibi ek işler yapıyor. Yine bu anketi cevaplayanların sadece %2'si bir tatil yöresine gidebiliyor (Zaman, 21. 01. 2002). Türk Eğitim Sen bu anketle 2002 yılında sadece öğretmenlerin değil, eğitim camiasının hizmetli ve memur sınıfının da sorunlarını kamuoyuna yansıtmaya çalışmıştır.

Türk Eğitim Sen'in bir diğer araştırması ise 18. 01. 2002 tarihli Vakıf gazetesinde 'Angola'dan bile gerideyiz ' başlıklı haberle gündeme gelmiştir. Bu araştırmaya göre Angola'da eğitime ayrılan pay %4.9 iken Türkiye'de bu pay yalnızca %2.2'de kalmaktadır.

2002 yılında ki anketler içerisinde en önemlilerinde biri de Türk Eğitim Sen'in endüstri, Anadolu teknik, Anadolu otelcilik, ticaret, imam hatip, kız meslek ve teknik lise ile çıraklık eğitim merkezlerinden 624 müdürün katılımıyla gerçekleştirdiği ' meslek lisesi ve teknik okullar ' anketidir. Bu anketin sonuçlarına göre; okul müdürlerinin %70'i

üniversiteye giriş sisteminin değiştirilmesinden sonra okullarındaki öğrenci sayısında büyük oranda azalma olduğunu belirtmiş ve ‘İmam hatip okulları, meslek liseleri ile ilgili kararların alınmasını etkiliyor mu?’ sorusuna %92.3 oranında ‘Evet’ yanıtını vermişlerdir. Bir diğer ilginç sonuç ise 8 yıllık kesintisiz eğitim ile ilgili sorulara müdürlerin cevap vermek istemeyerek %86.5 oranında cevapsız bırakması olmuştur (Zaman, 16. 05. 2002). Bu anket sendikanın 2002 yılında mesleki ve teknik eğitimle ilgili sorunlara verdiği önemi gösterdiğini söyleyebiliriz.

Şu anda hali hazırda uygulanan 4 yıllık lise eğitiminin maliyeti 2002 yılında Türk Eğitim Sen’in bir araştırmasına konu olmuş ve sendika tarafından bu maliyetin 1.2 katrilyon lira olacağı hesaplanmıştır (Cumhuriyet, 05. 06. 2002).

Yine öğretmen maaşlarına yönelik bu yıl yapılan araştırmada da Türkiye’de bir öğretmenin yıllık maaşı 4 bin doları geçmezken, Macaristan’da bu oranın 11 bin, Japonya’da 41 bin doların üzerinde olduğu tespit ediliyor (Radikal, 05. 11. 2002).

c) 2003 yılında yapılan anket ve araştırmalar

Milli Eğitim Bakanlığı’nın öğrencilere ücretsiz kitap dağıttığı 2003 yılında bir öğrencinin okula başlama maliyeti 311 milyondan başlayarak 616 milyona kadar ulaşabiliyor. Seneler içerisinde bu masrafın arttığını bu araştırmalar sayesinde takip edebiliyoruz (Zaman, 05. 09. 2003).

2003’te sendika tarafından yapılan anketlerden en önemlisi madde bağımlılığıyla ilgili olanıdır. Bu anket 42 ilde hazırlık, 8, 9, 10, 11, 12. sınıftan toplam 13 bin 950 öğrenciye uygulanmış ve sonuçları pek çok gazetede ele alınmıştır. Bu ankete göre öğrencilerin %13’ü sigara, %7’si alkol ve %1.29’u uyuşturucu kullanıyor. Bu anketle erkek öğrencilerin

sigaraya başlama yaşı 14- 15; kız öğrencilerin ise 16- 17 olarak görülmektedir (Zaman, 30. 09. 2003).

2003 yılı Eylül ayında 9 ildeki 17 üniversitede çalışan öğretim üyeleri ve öğrencilerin ekonomik durumlarını araştıran Türk Eğitim Sen'in bulgularına göre bir öğrencinin üniversiteye attığı adımın maliyeti en az 827 milyon lira en fazla 1 milyar 400 milyon lira olmaktadır (Takvim, 30. 09. 2003).

d) 2004 yılında yapılan anket ve araştırmalar

2003 yılında yapılan ' Madde Bağımlılığı ' araştırmasından sonra 2004 'te bu konuyla ilgili yeni bir araştırma yapan sendika, 42 ilde 14 ile 17 yaş arasındaki 13 bin 950 öğrenci arasında uyguladığı bu ankette, öğrencilerden %13'ünün sigara, %7'sinin alkol ve %1.29'unun uyuşturucu alışkanlığı olduğunu saptamıştır. Anketin bir diğer çarpıcı sonucu ise ailede yalnızca babası sigara içenlerden 771'inin, annesi sigara içenlerden 114'ünün, anne ve babası içenlerden ise 525'inin sigara kullandığını saptanmasıdır (Sabah, 10. 02. 2004).

2004 yılında bu sefer sendika hakkında TSK tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına yer verilen raporun gazetelerde yer aldığını görmekteyiz. Bu raporda Türk Eğitim Sen ile ilgili olarak sendika genelinde Atatürkçü, milliyetçi ve muhafazakar grupların örgütlendiği ve sendikanın kurumsal açıdan ileri düzeye ulaştığı kaydedilmiş ve ayrıca sendikanın AB karşıtlığının örgütün genelinde hâkim olduğu vurgulanırken, sendikanın faaliyetlerinde yıkıcı, bölücü veya radikal grupların herhangi bir etkisi ve faaliyetinin tespit edilmediği bilgisine de yer verilmiştir (Yeniçağ, 16. 04. 2004).

Tercüman gazetesinin 02. 05. 2004 tarihli ve ' Dershaneler rant kapısına döndü ' başlıklı haberde, Türk Eğitim Sen'in yaptığı araştırma

sonucunda Türkiye’de dershaneler için yıllık 1 katrilyon 213 milyar 44 milyon lira harcandığını ortaya koymaktadır.

Türk Eğitim Sen’in bir diğer ilginç anketi ise ‘ Okul Kantini ’ konulu çalışmasıdır. Türk Eğitim Sen bu araştırma sonucunda devlete bağlı ilk ve ortaöğretim okullarının kantinlerinde satılan ürünlerin, piyasa şartlarına göre çok daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Örneğin araştırmada pahalıya satıldığı tespit edilen gazoz okullarda 800 bin liradan satılırken piyasada 500 bin liraya; süt ise okullarda 750 bin lira iken piyasada 650 bin lira fiyatla satılmaktadır. Böyle pek çok kalemi değerlendiren araştırma okul kantinlerinin pahalı fiyatlarını gözler önüne sermiştir (Ortadoğu, 17. 10. 2004).

Bir diğer araştırma ise öğretmen maaşları ile ilgili ve bu araştırma da bir öğretmenin yıllık maaşının 2004 yılı itibariyle Tunus ve Şili’deki öğretmenin gerisinde kaldığını okumaktayız (Yeniçağ, 24. 11. 2004).

e) 2005 ve 2006 yıllarında yapılan anket ve araştırmalar

Türk Eğitim Sen’in ‘ Üniversiteye ilk adım ’ araştırmasına göre, şehir dışında okuyan bir öğrencinin üniversiteye başlamasının maliyeti ortalama 2 bin 295 YTL’ ye ulaşmaktadır. Sendikanın araştırması ikinci öğretimde olanların ise maliyetinin daha yüksek olduğunu tespit ediyor ve bir mimarlık- mühendislik fakültesi öğrencisinin maliyetinin 2 bin 878 YTL ile 3 bin 788 YTL oranında değişmekte olduğunu örnek olarak veriyor (Vakit, 18. 09. 2005).

f) 2007 yılında yapılan anket ve araştırmalar

2007 yılında sendikanın yaptığı ilk anket; Türk Eğitim Sen’in OECD ülkeleri ve Türkiye arasında karşılaştırmalı olarak yaptığı eğitim anketidir.

Araştırmaya göre, OECD ülkelerinde kızlar erkeklere göre 0.8 yıl daha fazla eğitim görüyor. 29 OECD ülkesinin sadece 5'inde erkeklerin eğitim süresi kızlara göre daha uzun. Bu ülkelerden en uzun süreye sahip olan ülke ise Türkiye'dir. Türkiye'de erkekler 2007 yılı verilerine göre kızlara nazaran 2.1 yıl daha uzun süre eğitim görüyor. Ayrıca OECD ülkelerinde 5-14 yaş arası çocuklarda okula kayıtlı bulunanların oranı ortalama %98.3 iken Türkiye'de bu oran %81.2'dir. Araştırmada; Türkiye, Portekiz ve Meksika'dan sonra eğitim düzeyi ortalaması en düşük olan üçüncü ülke olarak yer alıyor. 2007 yılındaki eğitim durumumuzu ortaya koymayı amaçlayan bir araştırma olarak dikkat çekici sonuçlara sahip olduğunu görmekteyiz.

Türk Eğitim Sen'in Gazi Üniversitesi ile birlikte yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre değişmeyen bir şekilde öğrencilerin %52'si ÖSS'den memnun değil ve yine anketin sonuçlarına göre anket uygulanan 1.203 öğrenciden %63'ü dershaneye gitmeden üniversite kazanılamayacağını düşünüyor (Cumhuriyet, 12. 02. 2007). 2001 yılında yapılan anketten daha farklı sonuçlar çıkmadığını bu anket yardımıyla takip edebiliyoruz.

2007 yılı Nisan ayı gazetelerinde Milli Eğitim'in sorunlarına değinen ve Bakanlık ve OECD verilerine dayanarak yapılan bir araştırmayla karşılaşmaktayız. Araştırma sonuçlarına göre 2007 yılında Türkiye'de 4.330.504 çocuğun okula gitmediği ve 219 bin derslik açığı bulunduğu tespit edilmiş (Cumhuriyet, 09. 04. 2007).

Türk Eğitim Sen yine 2007 yılında velinin eğilimini ölçen bir ankette yapmıştır. Bu anketin sonuçlarına göre; velilerin %72.7'si çocuklarını dershaneye göndermekte ve bu velilerin %55.3'ü de çocuğun dershaneye gitmeden ÖSS 'yi kazanamayacağını düşündüğü için dershaneye gönderdiğini belirtmektedir. Bu ankete cevap veren velilerin %64.7'si ise özel okulları akademik açıdan daha başarılı bulunduğunu söylerken, devlet liselerini başarılı bulan veli oranı ise %35.3 'tür. Bu

anketteki katılımcılar aynı zamanda devlet liselerinde bir itibar kaybı olduğu görüşünü de paylaşmaktadır (Milliyet, 12. 06. 2007).

16. 09. 2007 tarihli Vatan gazetesinin haberinde Türk Eğitim Sen ARGE biriminin, OECD göstergeleri doğrultusunda Türk milli eğitiminin durumunu araştırdığı raporu ile karşılaşmaktayız. Rapora göre; OECD standartlarına bakıldığında ilköğretimde öğretmen açığı 263.088, ortaöğretimde ise 112.084 'tür. 6- 16 yaş arası 1.723.504 öğrencinin okula gitmediğini ve bunun 1.210.055 'inin kız olduğunu da yine bu rapordan okuyabiliyoruz. Bu raporda çarpıcı sonuçlardan biri de deprem riski altındaki okulların sadece %20 'sinin güçlendirilebildiğidir. Bu da 2007 yılı için deprem tehlikesinin ciddiyetini gözler önüne sermektedir.

' Öğretmenlerin %90'ı borçlu ' başlıklı gazete haberinde Türk Eğitim Sen'in öğretmenler günü için öğretmenlerin sosyo ekonomik durumlarını ortaya koyduğu anket sonuçlarına göre, öğretmenlerin %23.5 'inin ek iş yaptığını, %89.6'sının borçla yaşadığını ve %78'inin bilimsel gelişmeleri takip edemediğini okuyoruz (Milliyet, 19. 11. 2007). Bu araştırma ile öğretmenlerin seneler içinde maddi durumları açısından hiçbir değişiklik olmadığını ve genel olarakta bu anlamda bir düzelme gerçekleşmediğini görmekteyiz.

g) 2008- 2009 yılında yapılan anket ve araştırmalar

2008 yılına baktığımızda bir ' Borç Anketi ' ile daha karşılaşıyoruz. Ankete göre 2007 yılından daha farklı bir sonuç çıkmıyor karşımıza, 2008'de de öğretmenlerin %90.8'inin kredi kartı borcu ya da taksit ödemesi bulunduğunu okuyoruz (Vatan, 24. 03. 2008).

Sendikanın 2008 yılında yaptığı en önemli anketlerden biri de uyuşturucu bağımlılığı konusundadır. Türk Eğitim Sen'in 1.370 öğretmene

uyguladığı bu anketin ilginç sonuçları ise şöyle: ilköğretim ve liselerde görev yapan öğretmenler, öğrencilerinin %79.1' inin sigara, %6.4' ünün alkol, %4.3' ünün uçucu madde, %2.1'inin uyuşturucu ve %7.1'inin hepsini kullandığını ifade etmektedir. Ayrıca madde bağımlılığının başlama yaşının da 6' ya düştüğü belirtiliyor. Sendikanın madde bağımlılığı konusuna çok önem verdiğini ve neredeyse her yıl bu konuda anket yaptığını görmekteyiz. Bu duyarlılık da bir kampanya olarak kamuoyunda ayrıca yer almıştır (Tercüman, 03. 03. 2008).

2008 yılında kamuoyunu sarsan Hüseyin Üzmez olayının ardından sendika taciz konulu bir anket düzenlemiştir. Bu anket Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü akademisyenleri ile birlikte hazırlanmıştır. Anket; Adana, Afyon, Ankara, Denizli, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Konya, Malatya, Manisa, Sakarya, Samsun, Şanlıurfa, Van ve Trabzon'dan 1136 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Katılanların %50.3'ü kız, %49.7'si erkek öğrencidir. Anketten çıkan çarpıcı sonuçlar ise şöyle: Cinsel içerikli tacize uğrayanların oranı %27. Kız öğrencilerin %53'ü erkek öğrencilerin kendilerine yönelik cinsel içerikli davranışlarından rahatsız, ayrıca yine kız öğrencilerin %50'si erkek öğrencilerin sarkıntılığından rahatsız. Bunu, etek kaldırma, eteğin altından bakma, laf atma ve ahlaksız teklifler izlemekte. Öğrencilerin %79'u şakaya, %21 ise cinsel tacize maruz kaldığını söylemiş. Bu sonuçlar çok çarpıcı olduğu halde, anketle ilgili haberi yalnızca 17.11. 2008 tarihli Hürriyet gazetesinde okuyabilmekteyiz.

2009 yılında bu sefer çalışan kadınlara yönelik bir anketle karşılaşmaktayız. Türk Eğitim Sen'in 1.215 kişiye uyguladığı ankette ' Toplumda kadınların yaşadığı en büyük sorun ne? ' sorusuna katılımcıların, %22.5'i ' ayrımcı tutum ve davranışlar ', % 22.12i ' ekonomik bağımlılık ', %21.6'sı ' kadınların eğitime önem verilmemesi ' yanıtını vermektedir. Ayrıca yine haberde kadın öğretmenlerin %33.4'ünün işyerinde amirinin, velinin veya öğrencisinin şiddetine maruz kaldığını ve kadınların %30.8'inin yeniden erkek olarak dünyaya gelmek istediğini

görüyoruz. ‘ Okullarda Taciz ‘ konulu anketten farklı olarak bu haberin farklı gazetelerde daha çok yer bulduğunu da gözlemleyebiliyoruz (Radikal, 08. 03. 2009).

Türk Eğitim Sen’in bir diğer ilginç anketi ise 2009 yılında yapılmış olan ve okullarda şiddeti inceleyen çalışmadır. Bu anketin konusu öğretmenin öğrenci tarafından şiddete uğraması değil, tam tersine öğrencilerin uyguladığı şiddettir. Bu anketin sonuçlarından öğreniyoruz ki; öğrencilerin % 47.8’i fiziksel, % 44.1’i sözlü, % 5.8’i psikolojik ve % 2.3’ü cinsel şiddet uygulamaktadır. Öğrencilerin % 84’ü şiddeti arkadaşlarına, % 13.6’sı herkese, % 2.1 ‘i ise öğretmenlerine uyguluyor. 2009 yılında yapılan bu iki önemli anket, basında yer almaktadır.

4) Türk Eğitim Sen’in Yayınları

Türk Eğitim–Sen, üyelerini ve eğitim, öğretim hizmet kolunda çalışan memurları bilgilendirmek amacıyla “Türk Eğitim–Sen” adında aylık bir bülten çıkarmaktadır. Ayrıca sendikanın ‘Eğitimin Sesi’ dergisi ve ‘Üniversite Bülteni’ adlı iki süreli yayını daha bulunmaktadır.

Diğer yayınlar ise “İlköğretim Okullarında Şiddet ve Taciz”, “2.Kadın Kurultayı”, “Avrupa Birliği Sürecinde Atatürk İlkeleri”, “Hizmetliler Kurultayı”, “Şiir Yarışması Eserleri”, ‘2.Olağan Genel Kurulumuz’, ‘Anneler Günü Fotoğraf Yarışması Eserleri’, “MEB Bünyesinde Çalışan Yardımcı Hizmetliler Sınıfı Personeli ile İlgili Araştırma Sonuçları”, ‘Türkiye’de Eğitim Sorunu’, ‘Kitlesele Örgütlerde Teşkilatçılık’, ‘Demokratik Yönetimin Birinci Adımı Bilgi Edinme Hakkı’, ‘Hukuk Mücadelemiz (1) Mektuplar- Dilekçeler- Davalar’, ‘Hukuk Mücadelemiz (2) Mahkeme Kararları’, ‘Hukuk Mücadelemiz (3) Örnek Mahkeme Kararları’, ‘Devlet Memurlarının Naklen Atanmaları ve Nakil İşlemlerinin Yargısal Denetimi’, ‘Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hukuku’, ‘Geleceğimiz İçin Yürüyoruz Fotoğrafları’, ‘Kamu Sen’in Hukuk Mücadelesi’, ‘2008 yılı Toplu Görüşme

Teklifleri', 'Disiplin Kurullarına Katılacak Sendika Temsilcisinin El Kitabı', 'Türkiye'de Üniversite Sorunu ve Üniversite Çalışanları', 'Sözleşmeli Öğretmenlik mi? Kölelik mi?', 'Kurum İdari Kurulu Raporu', 'Sendika Ne İşe Yarıyor, Ne Yapıyor?', 'Üniversite Kurultayı', 'Sendika Ne İşe Yarar?', '4-C Statüsünde Çalışan Özelleştirme Mağdurları Sahipsiz Değildir', 'Kurum İdari Kurulu Çalışma Raporları', 'İşyeri Temsilcisi El Kitabı', '4-C Bülteni', 'Milli Şehit Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey', 'Cumhuriyet'in 100. yılına Doğru Üniversite Vizyonumuz', "2006 Toplu Görüşme Teklif Kitapçığı" gibi birçok kitap, araştırma, mevzuat yayınları bulunmaktadır.

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Bir sendikanın ya da herhangi bir sivil toplum örgütünün basınla ilişkisinin önemi büyüktür. Gerek yazılı gerekse görsel basın yardımı olmaksızın bir sendikanın; kendi savunduğu fikirleri duyurabilmesi veya üyelerinin başlarına gelen haksızlıklara direnmesi, bu direnişi kamuoyunun dikkatine sunması söz konusu olamaz.

Bir sendikanın kamuoyu oluşturması, mümkün olduğunca yayın organlarında sesini duyurabilmesi ile doğru orantılıdır. Bu yüzden hem memur hem de işçi sendikalarının hak ve özgürlüklere yönelik demeçleri, eylemleri ve tutumlarının basında daha fazla yer alması gerekmektedir.

Sendikalar kamuoyu tarafından sıklıkla maaş artışının belirlendiği toplu görüşme haberlerinde ele alınmaktadır. Maalesef bu zamanlarda da izlediğimiz haberler genellikle bu sendikaların kendi aralarındaki anlaşmazlıklara yönelik oluyor. Bu genellikle sendika üyesi olmayan diğer vatandaşların gözünde olumsuz bir etki bırakmaktadır. Oysa sendikal faaliyetlerle yakından ilgilenenler; sendikaların hak arayan, hak alan, gerekirse bunun için her türlü demokratik çözüme başvuran kurumlar olduğunu bilmektedirler.

Öğretmen sendikalarına gelince, bu çalışmadan sonra basında yeterli bir şekilde yer almadıklarını düşünüyorum. Öğretmenler olarak bizler hukuksuz koşullara karşı açılan ve kazanılan pek çok davadan veya diğer sendikalarla yapılan büyük eylemlerden kısmen de olsa haberdarız. Bu bize sendikalar ve tutumları ile ilgili yeterli bir fikir vermektedir. Ancak bir sendika sesini sadece üyelerine değil tüm kamuoyuna duyuracak imkânları da kendisi yaratmalıdır. Belki bununla ilgili bir müşavirlik çalışması yapılması yerinde olur diye düşünmekteyim.

Giderek çoğalan üye sayıları ve gelişen örgütleri ile öğretmen sendikaları öğretmenleri ezdirmemek ve mağdur etmemek için elinden geleni yapmaya çalışmaktadır. Şüphesiz kendi aralarında ihtilafa düştükleri veya farklı fikirleri savundukları durumlar olmaktadır. Ama her şeye rağmen basında seslerini daha sık duyurmaya ihtiyaçları olduğu kanısındayım.

Türk Eğitim Sen'in tarihsel sürecini basını tarayarak yazmak tam da bu yüzden çok kolay olmamıştır. Yine de güzel bir arşivleri olması, basında çıkan haberleri her sene bir kitap halinde yayınlamaları işimizi oldukça kolaylaştırmıştır. Özellikle 2008 yılından başlayarak haberlerin arşivlerinin internetten yayınlanması ve 2005 yılından başlayan basın bültenlerinin de yine aynı web sitesinden takip edilebilir olması oldukça önemlidir. Bundan sonra ki araştırmacılara büyük kolaylıklar sağlayacaktır.

Türk Eğitim Sen'i özellikle ilk başlarda daha muhafazakâr ve daha yerel gazetelerde yer alan haberlerle takip edebilmekteyiz. Örneğin Akit, Yeniçağ, Zaman gibi. Her ne kadar hiçbir ideolojiyi savunmadıklarına ve hiçbir siyasi görüşe bağlı olmadıklarına değinseler de, bugün herkes bilmektedir ki Türk Eğitim Sen milliyetçi ve muhafazakâr kanata daha yakındır. Bu, sendika haberlerinin daha ziyade bu gazetelerde yer alıyor olmasını açıklayan en önemli sebeplerdendir. Her ne kadar çalışmamızda yer almasa da yine aynı nitelikte ki televizyon kanallarında da daha sıklıkla programlara katıldığını söylemekte yanlış olmaz.

Yine de haberleri taradıkça ve arşiv detayları günümüze yaklaştıkça bu durumun değiştiğini ve haberlerin giderek artan bir şekilde daha yüksek tirajlı ulusal gazetelerde de yer almaya başladığını gözlemekteyiz. Belki bu sayede buna paralel olarak sendikanın ulaştığı ve hitap ettiği kitlenin büyüdüğünü söyleyebiliriz. Zaten sendikanın üye sayısındaki yıllara göre artışta bu savımızı doğrulamaktadır.

Gazete haberleri ile ilgili olarak fark edilen bir diğerk durum ise Milli Eğitim sorunlarının yıllardır değışmemiş olduğudur. Haberleri tararken pek çok sorunun gerek, öğretmen, gerek öğrenci gerekse veli açısından hala çözülememiş olduğunu maalesef görmüş bulunmaktayım. Örneğin geçim sıkıntısı çeken öğretmenlerin durumu veya her kayıt zamanı çocuğunu iyi bir okulda okutmaya niyet eden velilerin yüklü bağış yapmak durumunda kalmaları ya da okula başlayan öğrencilerin okul masraflarının cep yakması gibi. Bunlar elbette sendikaların tek başına altından kalkabileceğı sorunlar olmadığı gibi, geçim sıkıntısı veya memur maaşlarının düzeltilmesi gibi konularda hiç şüphesiz tamamen siyasetin ve siyasetçilerin çözebileceğı büyüklükte meselelerdir.

Sonuç olarak, Türk Eğitim Sen bu sorunların basının gündeminden düşmemesi için elinden geleni yapmış; gerek demeçler vererek gerekse çeşitli eylemlere bu sorunları konu ederek basını bu konularla meşgul etmeyi ve kamuoyu oluşturmayı bilmiştir.

KAYNAKÇA

Akyüz, Yahya. (1970). **Türkiye’de İlk Öğretmen Kuruluşları Hakkında Orijinal Bir Belge ile Unutulmuş Bir Kaynak.** Eğitim Fakültesi Dergisi. 1970, Cilt 3 No: 1-4, s. 109-119.

Akyüz, Yahya. (1978). **Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişimdeki Etkileri 1848- 1940.** Ankara: Doğan Basımevi.

Akyüz, Yahya. (1980). **Öğretmen Örgütlenmesi (Türkiye, Fransa, İsviçre ve Uluslar arası düzeyde) Kuruluşlar- Etkinlikler- Sorunlar.** Ankara: Eğitim Fakültesi Yay, No 86

Akyüz, Yahya. (2009). **Türk Eğitim Tarihi.** (14.Basım). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Akyüz, Yahya. (2009). **Doğuşunun Yüzüncü Yılında Türkiye’de Öğretmen Örgütlenmesinin İlk On Yılına Bakışlar (1908-1918).** Otam Dergisi, 22.sayı, s.1-50.

Akyiğit, E.(2002). **İş Hukuku.** Ankara.

Altunya, Niyazi. (25- 27 Kasım 1999). **Eğitim Kesiminde Meslek Örgütleri.** Eğitimde Yansımalar: V 21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Eğitim Sistemi Ulusal Sempozyumunda sunuldu, Ankara.

Altunya, Niyazi. (2008). **Türkiye’de Öğretmen Örgütlenmesi 1908-2008.** Ankara: Ürün Yayınları.

Arıkan, Rauf. (1995). **Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama.** (5.Basım). Ankara: Asil Yayınları.

Demir, F.(1999). **Sendikalar Hukuku.** 4. Baskı. İzmir.

Demircioğlu, M. , Centel, T. (2002). **İş Hukuku.** 8. Baskı. İstanbul.

Demiryürek, Erdoğan. (2008). **Eğitim İş Kolunda Faaliyet Gösteren Kamu Sendikalarına Üye Öğretmenlerin Eğitim Sürecinde Kazandırılmasını Gerekli Gördükleri Değerlere İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi.** Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erkılıç, T.A. (2004). **İnsan Kaynakları ve Okulun Eğitim Programının Yönetimine İlişkin Etmenlerin Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan İşgörenlerin Sendikal Örgütlenmeleri Üzerine Etkileri (Eskişehir Merkez İlçe Örneği).** Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Esener, T. (1978) . **İş Hukuku.** 3. Baskı. Ankara.

Eyrenci, Ö. (1984). **Sendikacılar Hukuku.** İstanbul: Banksis Yayınları.

Gülmez, Mesut.(1996). **Dünyada Memurlar ve Sendikal Haklar.** Ankara:Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü.

Günay, C. İ. (1999). **Sendikalar Kanunu Şerhi.** Ankara.

Işıklı, Alpaslan. (1972). **Sendikacılık ve Siyaset**. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No 334.

Işıklı, Alpaslan. (2003). **Gerçek Örgütlenme: Sendikacılık**. Ankara:İmge Kitabevi.

İren, E. (2001). **Çalışma Hayatına İlişkin Anayasa Değişiklikleri**. Çimento İşv. D. Cilt 15. Sayı 6.

İnceoğlu, Engin. (2010). **Türkiye’de 1960 Sonrası Öğretmen Sendikacılığı**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Karasar, Niyazi. (2004). **Araştırmalarda Rapor Hazırlama**. (12.Basım). Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.

Karasar, Niyazi. (2005). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. (15.Basım). Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.

Kaynak, Sezai (1979). **“Türkiye’de Öğretmen Örgütlenmesi”**. Demokratik Eğitim Kurultayı Bildirgesi. Ankara

Mahiroğulları, Adnan. (2000). **1980 Sonrası Türk ve Fransız Sendikacılığı**. Kamu-İş Sendikası Yayınları.

Marshall, Gordon. (2005). **Sosyoloji Sözlüğü**. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Meydan, Müceddin (1986). **“Öğretmenlerin Örgütlü Mücadelesi”**. Abece Dergisi. 9 Aralık.

Öcal, Leyla. (1998). **Türkiye’de Memur Sendikacılığı: Öğretmen Sendikacılığı Örneği**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara

Öztürk, Cemil. (1996). **Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sönmez, Veysel. (2003). **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**. (10.Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.

Sümer, H. H. (1993). **İş Hukuku Uygulamaları**. Konya.

Şahlanan, F. (1995). **Sendikalar Hukuku**. 2. Baskı. İstanbul.

Talas, C. (1983). **Sosyal Ekonomi**. 6.Baskı. Ankara: S Yayınları.

Talas, C. (1976). **Sosyal Ekonomi**. Ankara: S Yayınları.

Talas, C., Dilik, S. , Işıklı. A. (1965). **Türkiye’de Sendikacılık Hareketi Ve Toplu Sözleşme (İktisadi Yönleri İle)**. Ankara:Türk İktisadi gelişmesi Araştırma Projesi No 18.

Talu, Nuray. (2008). **Sendikaların Doğuşu: Türkiye ve Batı Avrupa Ülkeleri Karşılaştırması**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Tuğ, A. (1992). **Sendikalar Hukuku**. 2. Baskı Ankara.

Tunaya, T. Z. (1975). **Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku**. 3. Baskı.İstanbul: İÜHF Yayını.

Tuncay, C. (1999). **Toplu İş Hukuku**. İstanbul.

Tunçomağ, K. (1985). **İş Hukuku Cilt 2 (Sendikalar – Toplu iş Sözleşmeleri – Arabuluculuk ve Tahkim – Grev ve Lokavt)**. 2. Baskı. İstanbul.

Türk Eğitim Sen. (2001). **Basında Türk Eğitim Sen (2000- 2001)**. Ankara,Türk Eğitim Sen.

Türk Eğitim Sen. (2002). **Basında Türk Eğitim Sen (2002)**. Ankara,Türk Eğitim Sen.

Türk Eğitim Sen. (2003). **Basında Türk Eğitim Sen (2003)**. Ankara,Türk Eğitim Sen.

Türk Eğitim Sen. (2004). **Basında Türk Eğitim Sen (2004)**. Ankara,Türk Eğitim Sen.

Türk Eğitim Sen. (2007). **Basında Türk Eğitim Sen (2007)**. Ankara,Türk Eğitim Sen.

Türk Eğitim Sen Tüzüğü (1992). Web: http://www.turkegitimsen.org.tr/konsol/upload_doc/mevzuat/tes_sendika_tuzugu.doc adresinden 16 Ağustos 2010'da alınmıştır.

Tezcan, Mahmut. (1997). **Eğitim Sosyolojisi**. (11.Basım). Ankara.

Yarsuvat, D. (1978). **Çalışma Ceza Hukuku**. İstanbul: İÜHF Yayını.

Yıldırım, İ.S. (2007). **Türkiye’de Sendikalaşma Sürecinde Öğretmen Sendikaları ve Siyaset İlişkisi: Adapazarı Örneği.** Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Ek 1. Gazete haberlerinden örnekler

Türk milletinden özür diliyoruz

■ Ahmet Oğuz GÜNDÜZ / DHA

TÜRK Eğitim-Sen Kayseri 2 No'lu Şubesi'nce düzenlenen "Türk Milleti'nden Özür Diliyoruz" kampanyasında toplanan 50 bin imzanın bulunduğu kağıtlar birbirine eklenerek sendika binasının 3'üncü katı ve çatısından sarkıtıldı. 2 Nolu Şube Başkanı Ali İhsan Öztürk, Türk Milleti'nin hiçbir zaman soykırım yapmadığını belirterek, Türk Milleti'nden özür dilenmesi gerektiğini söyledi.

BAYRAK SKANDALI

Öğretmen kılavuz kitabında Türk bayrağına "dikdörtgen kumaş parçası" denildi

SERTAÇ KOÇ

Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB), öğretmenlerin ders kitabını daha etkili kullanmalarını sağlamak için bastırılan ve bu konudaki etkinlikler ile yönlendirme talimatlarını kapsayan "İlköğretim Hayat Bilgisi 1 Öğretmen Kılavuz Kitabı"nda Türk bayrağından "dikdörtgen kumaş parçası" denildiği ortaya çıktı. MEB tarafından, öğretmenlerin hayat bilgisi dersinde, ders kitabını daha etkili kullanmalarını sağlamak için bastırılan ve bu konudaki etkinlikler ile yönlendirme talimatlarını içeren "İlköğretim Hayat Bilgisi 1 Öğretmen Kılavuz Kitabı"nda Türk bayrağından "dikdörtgen kumaş parçası" olarak bahsediliyor. Kitabın 57'nci sayfasındaki "Ay Yıldızlı Bayrağım" bölümünde Türk bayrağı, "Kırmızı zemin üzerine beyaz ay ve yıldızdan oluşan dikdörtgen kumaş parçası" ifadeleriyle tanımlanıyor.

Derhal kitaptan çıkarılmalı

Türk Eğitim-Sen Genel Başkan İsmail Konuk, "Bu kitabı yazarlar veya kitaba onay veren MEB Talim Terbiye Kurulu, nasıl böyle bir hata yapabilmıştır? Kitabı yazarların Anayasa ve Bayrak Kanunu'nda yer alan tanımdan haberi yok mu?" diye sordu. Konuk, şunları sözlerine ekledi: "Bu aklı başında bir kimsenin yapacağı bir iş olamaz. Bu yanlışlıkla yapılacak bir hata, iyi niyetli insanların yapacağı bir iş değil, kesinlikle art niyet var. Bağımsızlığın sembolü olan bayrağımızı kumaş parçası olarak tanımlamak, öğretmenlere 'çocuklara bayrağı böyle öğreteceksin' talimatı vermek çok çirkin. Kutsal bayrağımızdan kumaş parçası olarak tanımlayan Milli Eğitim Bakanlığı, diğer milli konularda nasıl hassasiyet gösterebilir. Nimet Çubukcu, kitapta bayrağımız için yazılan bu ifade için derhal harekete geçmeli ve bu ifade kitaptan çıkarılmalıdır."

"Sınırın açılması Türk milletine hakaret"

TÜRKİYE'NİN Ermeni açılımına karşı Türkiye'de temaslarını sürdüren Azeri parlamenterler, dün Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi'ni ziyaret etti: Genel Başkanı İsmail Konuk'la biraraya gelen Azeri vekillerden Sabir Rüstemhanlı, Türkiye'nin "sınır kapısının açılması" konusunda dış güçlerin etkisi altında kaldığını öne sürerek Türkiye'nin adım atarken Türk dünyasını düşünmesi gerektiğini belirtti. Aynur Guliyeva ise Ermenistan-Türkiye ilişkileriyle ilgili olarak Azerbaycan'da ciddi endişeler yaşandığını hatırlattı. Konuk da konuşmasında sınır kapısının açılacak olma ihtimaline karşı ilk tepkiyi koyan sivil toplum kuruluşlarından biri olduklarını belirten Konuk, "Türkiye-Ermenistan sınır kapısının herhangi bir kazanım elde etmeden açılması ihtimalini, özellikle Türk milletine yapılmış bir hakaret olarak değerlendiriyoruz. Sınır kapısının açılması operasyonu Türk milletine rağmen asla yapılamayacak" dedi. Konuk, "Böyle bir hatayı yapan hükümetin tarih önünde ciddi sorumluluklar altında kalacağını" da sözlerine ekledi.

CUMHURİYET (02.06.2008)

Türk Eğitim-Sen'in araştırması:

Okullar ihtiyaçları karşılamaktan uzak

ANKARA (ANKA) - Türk Eğitim-Sen Genel Başkanı **İsmail Konuk**, okulların yüzde 81'inde öğretmen açığı bulunduğunu, yüzde 87'sinde fiziki mekân eksikliği olduğunu belirlediklerini bildirdi.

Konuk, düzenlediği basın toplantısında Türk Eğitim-Sen'in Türkiye'de okulların mevcut durumunu tespit edebilmek amacıyla yaptığı anket çalışmasının sonuçlarını açıkladı. Konuk, 24 ilde 3 bin 540 öğretmen ve idarecinin katılımı ile gerçekleştirilen anket çalışmasının, Türkiye'deki ilk ve ortaöğretim kurumlarının ihtiyaçlara cevap veremediğini ortaya koyduğunu bildirdi.

Ankete göre, sınıfların yüzde 11.1'inin 15-25 kişilik olduğu, yüzde 41.4'ünde sınıf mevcudunun 26 ile 35 arasında değiştiği ortaya çıktı. Sınıfların yüzde 32'sinin mevcudu ise 36 ile 45 arasında değişirken yüzde 13.8'inde ise mevcut 46 ile 60 öğrenci arasında değişiyor. Ankete göre okulların yüzde 81.7'sinde öğretmen açığı bulunurken yüzde 87.3'ünde altyapı ve fiziki mekânlar yetersiz.

Okulların yüzde 38.4'ünde de bilgisayar destekli eğitim yapılmıyor. Ankete göre okulların yüzde 30.1'inde bir bilgisayar başına da 5 ile 15 arasında öğrenci düşüyor.

ÖĞRETMENLERE MAAŞI YETMİYOR

Öğretmenlerin yüzde 75.1'inin aylık gelirin harcamalarını karşılamaya yetmediği, yüzde 67.8'inin ise son bir yıl içinde banka kredisi çekmiş olduğu belirlendi. Türk Eğitim-Sen, 24 Kasım Öğretmenler Günü dolayısıyla 3 bin 65 öğretmene anket düzenledi. Anket sonuçlarına göre ankete katılan öğretmenlerin yüzde 41.5'inin geliri aile ve çocuk yardımı dahil maaşı ve ek ders ücretleri ile birlikte 1501-2000 TL olarak belirlendi.

Çoğunluğunun maddi konular nedeniyle eşiyle tartıştığının ortaya çıktığı anket sonucuna göre öğretmenlerin yüzde 93.1'i öğretmenlik mesleğinin saygınlığını kaybettiği görüşünde olduğunu dile getirdi.

SABAH GAZETESİ (30.06.2008)

Öğretmen, tatili evde geçiriyor

TÜRK Eğitim-Sen Genel Başkanı **İsmail Konuk** "Eğitimcilerin Tatil Eğilimi" konulu anketin sonuçlarını açıkladı. 2 bin 123 eğitim çalışanın katıldığı ankete göre eğitim çalışanlarının yüzde 41.8'i tatilini evde, yüzde 42.1'i ise memlekette geçirecek. Öğretmenlerin yüzde 65.7'si 300-500 YTL arasında, yüzde 11.3'ü 800- bin YTL arasında, yüzde 10.7'si 500-800 YTL arasında, yüzde 6.7'si ise bin - bin 500 YTL arasında tatil bütçesi ayırdı. Öğretmenlerin yüzde 43.4'ü şimdiye kadar hiç tatil yapmadı, ankete katılanların yüzde 34'ü ise okullar tatil olduğunda ek iş yapıyor. **ANKA**

MİLLİYET GAZETESİ (23.02.2008)

Diyalog

ABBAS GÜÇLÜ
aguculu@milliyet.com.tr Faks: (0212) 505 63 43

Öğretmenler perişan durumda!

Zor durumdadılar. Ama onları daha da üzen, sahihsizlikleri. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda sofranın en başında, protokolün en ön sıralarında yer alan, sokaga çıktıklarında herkesin selam durduğu öğretmenler, şimdi eğer borç batağına düşüp

İki ayrı öğretmen sendikası, iki farklı konuda araştırma yapmış. Sonuç vahimin de ötesinde. Bağımsız Eğitimciler Sendikası'nın yaptığı anketin sonucu: **Öğretmenlerin yüzde 93'ü borçla yaşıyor.** Türk Eğitim-Sen'in araştırma sonucu ise: **Öğretmenler bunalımda, yüzde 8'i de intiharı düşünüyor.** Pekli öğretmenler böyle düşünmekte haksızlar mı? Böylesi bir duruma beceriksizlikleri nedeniyle mi düştüler yoksa koşullar mı onları bu hale getirdi?

Intiharı da düşünüyorlar

Türk Eğitim-Sen Genel Başkanı İsmail Konuk da "Muğla'da bir öğretim görevlisinin, 800 YTL'lik kredi kartı borcu için evine haciz gelince, okulda kendini asarak intihara kalkması, ne yazık ki gün yüzüne çıkmamış korkunç gerçekle yüzleşmemize neden oldu. Türkiye'de eğitim çalışanlarının aldığı ücretle geçinemediğini, hatta bu nedenle bunalıma girdiğini, borçsuz ayakta duramadığını, ailesinin parçalanma noktasına geldiğini sık sık dilettirdik. Ama şimdi felaketi yaşıyoruz" dedi.

Konuk, "Kasım ayında 1.970 öğretmen üzerinde yapılan araştırmada, öğretmenlerin yüzde 89,6'sının kredi kartı borcu ya da taksitleri bulunduğu, yüzde 8'inin ise borçlarından dolayı intihara teşebbüs ettiği ya da intihar etmeyi düşündüğü sonucu ortaya çıktı. Yani ülkemizde her 100 öğret-

menden 8'i borçları dolayısıyla intiharı eşiginden dönmüş ya da intihara teşebbüs etmiştir" şeklinde konuştu.

Ankette ortaya çıkan diğer bazı sonuçlar da şöyle:

- Ankete katılan öğretmenlerin yüzde 23,5'i görevlerinden arta kalan zamanda ek iş yapıyor.
- Yüzde 91,4'ü maaşından birikim yapamıyor.
- Yüzde 58,3'ü kirada oturuyor.
- Yüzde 78'i bilimsel gelişmeleri takip edemiyor. Zira ankete katılanların yüzde 75,2'si ekonomik nedenlerden dolayı bilimsel gelişmeleri takip edemediğini ifade ediyor.
- Yüzde 36'sı ekonomik nedenlerden dolayı öğretmenlik mesleğini seçtiği için pişman olduğunu belirtiyor. Öğretmenlerin yüzde 72,7'si öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğunu dile getirmesine karşın çocuğunun öğretmeni olmasını istemiyor.

Özetin Özeti: İki farklı anket ve öğretmenlerin perişanlığı. Oysa onlar çocuklarımızın ve ülkemizin geleceğinin mimarları!..

Sözleşmeli öğretmen için fetva talebi

ANKARA - Sözleşmeli öğretmenlik sistemi nedeniyle öğretmenlerin büyük haksızlığa uğradığını savunan Türk Eğitim Sen, Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan uygulamanın iptali için fetva istedi. Türk Eğitim Sen'den dün yapılan açıklamada sözleşmeli öğretmenliğin kazanılmış hakların kaybedilmesine neden olduğu belir-

tilirken şöyle denildi: "Türk Eğitim Sen olarak tüm gayretlerimize rağmen, ülkeyi yöneten insanların sözleşmeli öğretmenliği iptal etmelerini, onları kadroya geçirmelerini sağlamadık. Sözleşmeli öğretmenler bakımından, hukuk, insan hakları ihlallerini, haksızlığı hep gündemde tuttuk. Yaşanan haksızlığa yüce dini-

mizin bakış açısını, bu haksızlığı yapan devlet adamları yönünden dinimizin hangi hükmü verdiğini öğrenmek için Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görüşünü istedik."

Türk Eğitim-Sen Genel Başkanı İsmail Konuk, tarafından Diyanet'e gönderilen yazıda 'laik devlet anlayışı'na da vurgu yapıldı! (Radikal)